

18–22 februari.

Debatter m. m.

Lördagen den 18 februari.

Sid.

Svar på interpellation av herr Boo ang. inresetillstånd för personer med politisk belastning	4
Remissdebatt rörande Kungl. Maj:ts proposition ang. riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling	17

Onsdagen den 22 februari.

Ersättare för riksdagens ledamöter	33
Anslag under riksstatens andra huvudtitel:	
Skyddskonsulentorganisationen	36
Övervakning av villkorligt dömda m. m.	53
Upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete m. m.	54
Täckande av underskott å Lingiaden	60
Beskattningen av familjestiftelser	62
Rörelsekapital för domänverket m. m.	67
Förhållandet mellan allmänheten och statsägda företag m. m.	70
Förhindrande av tandsjukdomar hos skolbarn	72

Samtliga avgjorda ärenden m. m.

Onsdagen den 22 februari.

Val av ledamöter och suppleanter i särskilda utskottet	31
Utseende av representanter för överlämnande av en bokgåva till Färöiska lagtinget	31
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 1, ang. ändrad lydelse av 8 § 2 mom. och 47 § lagen om landsting	33
— nr 2, ang. införande av ersättare för riksdagens ledamöter att i deras frånvaro inträda i riksdagen	33
— nr 3, ang. viss ändring av 10 § lagen om skolstyrelse i vissa kommuner	36

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 2, ang. utgifterna under andra huvudtiteln (justitiedepartementet)	36
— nr 3, ang. utgifterna under tredje huvudtiteln (utrikesdepartementet)	54
— nr 15, ang. utgifter å tilläggsstat II: försvarsdepartementet	60
— nr 20, ang. utgifter å tilläggsstat II: handelsdepartementet	60
— nr 22, ang. utgifter å tilläggsstat II: folkhushållningsdepartementet	62
— nr 25, ang. fortsatt disposition av vissa äldre anslag	62
— nr 26, ang. anslag å tilläggsstat II till understöd åt föreningarna Skyddsvärnet i Stockholm och Göteborg	62
Bevillningsutskottets betänkande nr 10, ang. beskattningen av s. k. familjestiftelser	62
— nr 11, om ändrad lydelse av 7 § förordningen ang. stämpelavgiften	67
— nr 12, ang. taxering för inkomst under vissa år av ersättning på grund av försäkring för förlust av fartyg, m. m.	67
Första lagutskottets utlåtande nr 6, ang. fortsatt giltighet av lagen om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom, m. m.	67
Jordbruksutskottets utlåtande nr 2, ang. utgifter å tilläggsstat II: jordbruksärenden	67
— nr 3, ang. grunderna för avsättning till domänverkets förnyelsefond för återväxtkostnader m. m.	70
Första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 1, ang. utredning av förhållandet mellan allmänheten och statsägda respektive statsunderstödda företag m. m.	70
— nr 2, ang. vissa åtgärder för att förhindra tandsjukdomar hos skolbarn	72

Lördagen den 18 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Aberopande bilagda läkarintyg får jag anhålla om ledighet från riksdagsgörö-målen under den tid uppgivna hinder varar.

Östersunds centrallasarett den 15 februari 1950.

Olof Pålsson.

Att riksdagsman *Paul Olof Pålsson*, f. 1893, från Söre, Lit, sedan den 8 februari 1950 vårdas å med. avd. Östersunds lasarett och på grund härav är förhindrad deltaga i riksdagsgörö-målen intygas.

Östersund den 14 februari 1950.

Anders Fex,

leg. läkare.

På gjord proposition bifölls ansökningen för den tid, varunder herr Pålsson vore av sjukdom hindrad att deltaga i riksdagsgörö-målen.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser staten för statens allmänna fastighetsfond; och

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande rörande frågan om uppdelning av finansdepartementet m. m.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upphävande av 15 kap. 13 och 22 §§ giftermålsbalken, m. m.;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § lagen den 29 maj 1931 (nr 157) om indrivning i Sverige av underhållsbidrag, fastställda i Danmark, Finland, Island eller Norge; och

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angäen-

de ändrad lydelse av 11 § 4 mom. lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tilllägg till epidemilagen den 19 juni 1919 (nr 443);

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 30 och 47 §§ civilförvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536);

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss decentralisering av tillståndsgivningen beträffande yrkesmässig biltrafik;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av 1948 års internationella konvention för betryggande av säkerheten för människoliv till sjöss; samt

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 11, 16 och 22 §§ lagen den 16 oktober 1914 (nr 349) om tillsyn å fartyg.

Anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. brandstadgan den 15 juli 1944 (nr 522);

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om upphävande av 14 § 5 mom. folkbokföringsförordningen den 28 juni 1946 (nr 469);

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 och 4 §§ lagen den 26 maj 1933 (nr 231) om utrotande av berberis å viss mark; samt

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket.

Ang. inresetillstånd för personer med politisk belastning.

Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet MOSSBERG, som till kännagivit att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Boos interpellation angående inresetillstånd för personer med politisk belastning, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Boo frågat mig, om jag ville redogöra för de principer som ligga till grund för behandlingen av ansökningar om inresetillstånd för personer med politisk belastning.

Jag anhåller att nu få lämna den begärda redogörelsen. I samband därmed vill jag lämna några uppgifter om det aktuella fall som föranlett interpellationen — ett den 1 november 1949 av utlänningskommissionen meddelat inresetillstånd för tyske medborgaren Albert Sontag.

Visering meddelas av utlänningskommissionen eller efter dess bemyndigande av vissa svenska myndigheter utomlands och gäller inresa och uppehåll här i högst tre månader. Viseringsskyldighet upprätthålles fortfarande bl. a. gent emot Tyskland. Vill utlänningen stanna längre, måste uppehållstillstånd sökas, och önskar han ta arbete här, måste han vid sidan av inrese- och uppehållstillstånd i allmänhet ha arbetstillstånd, som beviljas i första hand av kommissionen efter samråd med arbetsmarknadsstyrelsen. Utlänningskommissionens beslut i dessa ärenden äro i regel slutgiltiga. Min redogörelse kommer alltså att avse kommissionens praxis.

Frågan om principerna för inresetillstånd för personer med politisk belastning är av naturliga skäl särskilt aktuell då det gäller tyska medborgare, och jag kan kanske här få begränsa mig till dessa. Med politisk belastning avses i detta sammanhang tidigare verksamhet i det nationalsocialistiska partiet eller eljest till stöd för nazismen. I regel ha ansökningar om inresetillstånd från tyskar av denna kategori avslagits.

I detta hänseende tillämpar utlänningskommissionen strängare principer, då

Ang. inresetillstånd för personer med politisk belastning.

det är fråga om inresa för arbetsanställning eller eljest för längre tid. Prövning-
en är i dessa fall mera ingående. Sålunda måste tysk medborgare för denna prövning visa upp ett intyg av myndighet i vederbörande ockupationszon om sitt förhållande till nazismen. Ett sådant intyg kan antingen innehålla upplysning om att han ej tillhört nazistpartiet eller också utgöra ett bevis av denazifieringsmyndigheterna om graden av hans belastning. De belastade indelas i fem kategorier, av vilka kategorierna I—III, d. v. s. s. k. huvudskyldiga, skyldiga och belastade, avse de allvarligaste fallen. Ingen som hänförs till någon av dessa kategorier har hittills fått inresetillstånd till Sverige. Grupp IV avser närmast s. k. medlöpare och till grupp V — s. k. befriade — föras personer, som visserligen varit medlemmar av nazistpartiet men saknat inflytande och icke bistått nazismen på annat sätt än genom att betala medlemsavgift m. m. Personer som be-tecknats som medlöpare ha endast undantagsvis kunnat förebringa sådana skäl, att de fått visering. Över huvud har utlänningskommissionen tillämpat den ordningen, att om det av denazifieringsintyget framgått, att sökanden varit verksam inom nazistpartiet eller om det eljest i kommissionens handlingar funnits upplysningar om att han varit verksam för nazismen, ha starka skäl fordrats för att bevilja inresetillstånd som avsett längre tids vistelse här i landet.

Detta har självfallet i särskilt hög grad gällt, om den verksamhet som bedömts såsom politiskt belastande varit förlagd till Sverige. Vid prövning av viseringsansökningar från tyskar, som tidigare varit bosatta i vårt land, har kommissionen därför ägnat speciell uppmärksamhet åt de upplysningar som funnits beträffande vistelsen här. Om det varit känt för kommissionen, att sökanden i Sverige deltagit i nazistisk verksamhet, har den omständigheten, att han av denazifieringsmyndighet i Tyskland hänförs till den minst belastade kategorien, icke tillmätts avgörande betydelse. Annars ha i allmänhet personer tillhörande denna kategori icke vägrats inrese-

tillstånd, om deras arbetskraft behövs i landet.

Helt allmänt kan om kommissionens prövning av viseringsansökningar från politiskt belastade tyskar sägas, att den inneburit en avvägning, där den politiska belastningen vägts mot de skäl, som åberopats till stöd för ansökningen. Bland skäl, som kunna föranleda bifall till ansökan från personer av typen medlöpare eller med nazistisk belastning från verksamhet i Sverige, kan nämnas, att sökandens hustru varit svensk medborgare och behövt mannens hjälp för sitt uppehälle, att sökandens barn förvärvat svenskt medborgarskap eller att sökanden genom sina specialkunskaper enligt arbetsmarknadsstyrelsens bedömande skulle kunna göra en för det svenska näringslivet värdefull arbetsinsats. Ärenden av denna undantagstyp ha i allmänhet föredragits för kommissionen in pleno.

Jag kan, herr talman, för min del avsluta mig till de principer, som utlänningskommissionen sålunda tillämpat.

Uppenbarligen bör det föreligga mycket starka skäl för att inresa för längre uppehåll skall medgivas en tysk, som under en tidigare vistelse i Sverige mera aktivt verkat för nationalsocialismens intressen. Detta synes också vara utlänningskommissionens uppfattning. Emellertid kunna dessa personer just på grund av sin tidigare anknnytning till Sverige ofta åberopa tungt vägande skäl till stöd för sin ansökan. Avvägningen blir därför understundom svår, och några mera preciserade riktlinjer för denna kunna knappast angivas. Jag vill endast understryka att då det gäller inresa för arbetsanställning största hänsyn bör tagas till vad arbetsmarknadens myndigheter och vederbörande organisationer ha för uppfattning. Detta iakttages också av kommissionen.

Att likväl många fall komma att förbli tveksamma, illustreras bäst av det, som föranlett denna interpellation — fallet Sontag. Detta fall skall icke diskuteras här; jag vill endast på några punkter komplettera de uppgifter herr Boo

Ang. inresetillstånd för personer med politisk belastning.

lämnat i motiveringen till sin fråga. Otvivelaktigt var Sontag, som i 11 år till 1942 var anställd som teknisk ledare hos ett stort svenskt företag i konfektionsbranschen, under denna tid aktivt verksam för nazismen. Emellertid har det icke framkommit att han bedrivit olovlig underrättelseverksamhet. Sontag tillhör enligt intyg från tysk myndighet den minst belastade kategorien, s. k. befriade. De skäl som åberopats till stöd för inreseansökningen ha antytts av herr Boo. De hänföra sig till Sontags betydande kapacitet som textiltknisk och textilorganisatorisk expert, där han be-tecknats som den främste som står till buds. Då hans möjligheter till insatser på detta område i hög grad måste vara beroende på att han åtnjuter de anställdas förtroende, skulle det väl dock knappast ha kommit i fråga att medge inresa för en sådan anställning, om ej vederbörande organisationer tillstyrkt. Den första framställningen om visering, som gjordes 1948, återkallades också, sedan Svenska beklädnadsarbetareförbundets avdelning på orten uttalat tveksamhet. Sedan ansökningen på hösten 1949 förnyats, förklarade sig emellertid avdelningen icke ha något att erinra mot att den bifölls. Även arbetsmarknadsstyrelsen tillstyrkte. Den 1 november 1949 beviljade utlänningskommissionen Sontag tillstånd till inresa och uppehåll här under tre månader jämte arbetsvisering som teknisk ledare. Han kom in i landet den 8 januari 1950. Viseringen utgår den 12 mars 1950. Som herr Boo påpekat i sin interpellation, voro meningarna delade i kommissionen. I den reservation, som avgavs av tre av de i beslutet deltagande sex ledamöterna, instämde dessutom de två närvarande byråcheferna.

Vad som sålunda förekommit synes mig icke ge anledning till en omprövning av de förut redovisade principerna för inresetillstånd åt politiskt belastade utlänningar.

Med det anförda anser jag mig, herr talman, ha besvarat herr Boos interpellation.

Herr BOO: Herr talman! Till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet får jag framföra mitt tack för det lämnade svaret. Jag tackar särskilt för det sätt, varpå statsrådet tillmötesgått min anhållan om en redogörelse snarast möjligt.

Statsrådets redogörelse för inresetillstånd för personer med politisk belastning begränsas till tyska medborgare, och däremot har jag inget att invända, ehuru väl dylika problem kunna uppstå även i fråga om medborgare från de folkdemokratiska staterna eller från Spanien, Italien m. fl.

Vid bedömningen av frågan om politiskt belastade personers inresa i landet är att observera, att vi kanske redan flyktvägen fått in åtskilliga sådana. Den reella kontrollen är ju härvidlag mycket bristfällig, och däråt är inte mycket att göra. Däremot kan man nog säga, att den undersökning som företages, när medborgare från de krigshäradade länderna begära inresetillstånd i vårt land, tillgodoser alla krav på grundlighet. Både vid enskilda ansökningar och vid den förflyttning av arbetskraft till vårt land, som sker med myndigheternas medverkan, ha enligt förljudande sådana personer konsekvent avvisats, som i tidigare politisk verksamhet i hemlandet verkat för ett samhällskick, som helt strider mot vår demokratiska samhällsuppfattning. Det ståndpunktstagande, våra myndigheter här tillämpat, har säkerligen djup förankring i hela vårt folks tankevärld.

Med kännedom härom skulle man vilja beteckna fallet Sontag som avsteg från en tillämpad princip. Avsteget är allvarligt nog. Den praxis, som tidigare berörts vid avvisning av politiskt belastade, torde ha tillämpats även vid relativt enkla fall av politiska brott, begångna i hemlandet under nazismregimen. Beträffande Sontag ha de handlingar han lastats för begåtts i Sverige under slutet av den 10-årsperiod denne man haft hemvist och god anställning här. Det är allmänt känt att Sontag var den verksamaste och spelade en le-

Ang. inresetillstånd för personer med politisk belastning.

dande roll bland den samling femtekonlonnare, som samlats i föreningen »Ortsgrupp Borås», samt att han stod i kontakt med ledande nazister i Stockholm. Säkerhetspolisen skulle troligen ha en hel del att säga härom, men dessa handlingar äro fortfarande icke offentliga.

Just häri ligger, enligt min mening, det exceptionella i fallet. Utlänningskommissionen har gett detta tillstånd för inresa åt en man, vars handlingar efter åtta år, och fem år efter krigsslutet, inte äro offentliga. Denne man skulle bli driftschef vid ett stort industriföretag och fortsätta dess rationalisering, samarbeta med arbetare och tjänstemän samt konfronteras med en stor grupp utlänningar av olika nationalitet, bland vilka det finns åtskilliga, som kommit hit som nazismens offer, märkta av koncentrationslägrens färor. Jag undrar, om de, som handlagt detta ärende, verkligen ha tänkt sig helt in i dessa realiteter.

Utlänningskommissionens beslut präglas ju, som framgår av statsrådets redogörelse, av de splittrade uppfattningarna mellan den principiella och den praktiska ståndpunkten. Beslutet fattades ju som känt med tre röster mot tre med ordförandens utslagsröst för beviljandet av inresetillstånd. Låt mig här rätta en felaktig uppgift i interpellationsmotiveringen, där jag anfört, att en ledamot var frånvarande vid beslutets fattande. Det var i stället tre ledamöter som inte voro närvarande vid beslutet. Utöver de tre, som röstade mot inresetillståndet, reserverade sig även två närvarande byråchefer, och bland de ledamöter, som reserverade sig, voro representanterna för polisen och militären. Om beslutet naturligtvis trots detta är formellt och juridiskt oantastligt, vilar det dock till synes på en svag grundval, så svag, att den ger liv åt ljusa förhoppningar hos de tusenden i detta land, som med spänning följa det fortsatta händelseförloppet. Kommunikén från utlänningskommissionens sammanträde sistlidna tisdag synes även antyda, att beslutet om uppehållstillståndets eventuella förlängning kom-

mer att få ett annat resultat än beslutet om inresetillstånd.

I sitt ställningstagande är det givet, att utlänningskommissionen påverkats av olika institutioners tillstyrkande, bland vilka vederbörande fackförening givetvis spelat en betydande roll. Dess ställningstagande är ett sorgligt kapitel. Efter att 1948 och flera gånger 1949 ha ställt sig avvisande, svängde man sedan om och tillstyrkte inresetillståndet under en forcerad behandling. Medgivandet kan tagas som ett bevis på att vi leva i produktionsökningens tids-epok. I denna händelsernas virvel synes även en fackförening kunna dragas in och lockas till kompensationsaffärer på principernas bekostnad. Utvecklingen till ett intimare samarbete mellan de lokala parterna på arbetsmarknaden synes sålunda inte vara alldeles riskfri.

I min framställning till inrikesministern har jag berört den starka opinion, som givit sig till känna i denna sak. Tillåt mig, herr talman, att på denna punkt rätta en missuppfattning. En av de ledande borgerliga tidningarna har nämligen i reportage och på ledarspalt karakteriserat denna opinion som ett verk av kommunister och syndikalister. Ingenting kan dock vara felaktigare. Jag vill säga, att om opinionen endast haft denna grund, hade den varit som en storm i ett vattenglas, ty så obetydligt är nämligen dessa grupperns inflytande i Borås och Sjuhäradsbygden. Det är i stället i första hand den fackliga och socialdemokratiska arbetarrörelsen, som ha reagerat. Men inte enbart dessa, utan även i de industri- och borgerliga kretsar, här äsyftade organ representerar, har man vänt sig mot det beviljade inresetillståndet. Bortsett från här påtalade undantag har opinionen varit glädjande nog enhällig — och jag kan inte med bästa vilja i världen förstå, vilka demokratiska ideal här berörda tidning anser sig tjäna, när man i denna sak givit kommunisterna den åtrådade äran att vara de ledande i denna demokratiens renlighetsfråga — ty att tilldela kommunisterna denna uppgift blir enligt min mening att

Ang. inresetillstånd för personer med politisk belastning.

praktisera det gamla ordspråket om att »sätta bocken till trädgårdsmästare».

Avgörande för Sontags inresetillstånd har varit, att hans kunskaper skulle leda till produktionshöjning inom konfektionsindustrien. När företaget betecknar honom som en av världens främsta arbetspsykologer och fysiologer inom denna industri, vill jag uttrycka en stilla undran vad som styrker ett dylikt påstående. Därmed är inte sagt, att Sontag inte kan vara en studerad karl i dessa ämnen. Men hans sätt att praktiskt omsätta sina kunskaper under den tidigare vistelsen här lär ge mera antydning om teknologen än psykologen och fysiologen.

Det principiella avsteg, som här skett, motiveras med ett behov för svensk konfektionsindustri att få utnyttja Sontags kapacitet. Detta är ett underkännande av denna industri, dess arbetsledare och dess tekniker. Ändå är denna industri erkänd som en av världens främsta inom konfektionsbranschen. Den är tillika en av landets mest genomrationaliserade. Den är inte på något sätt i nödläge, utan tvärtom tyder dess exportförberedelser på konkurrenskraft och ambition. Man frågar sig då, med dessa fakta för ögonen, vad en enda man kan ha för betydelse för den fortsatta utvecklingen. Enligt mitt förmenande har Sontags betydelse för vår konfektionsindustri kraftigt överdrivits.

Är det för övrigt så, att det föreligger brist på konfektionstekniker, så låt oss inom landet utbilda sådana. Borås stad står färdig att när som helst börja bygga ut sitt textilinstitut med en konfektionslinje. Det är bara byggnadstillstånd, som fattas. Efter affären Sontag hoppas vi att snart få detta tillstånd, varigenom import av konfektionstekniker torde bli överflödigt.

Av det anförda framgår väl ganska tydligt, att jag anser, att inresetillståndet för Sontag var ett misstag, som bör rättas till snarast möjligt. Men även därefter står själva principfrågan kvar, och det är ju den som är det väsentliga. Därmed drages frågan upp om våra förbindelser med det Tyskland, som väl ännu i

dag består av en övervägande del före detta nazister. Och då komma frågeställningarna: vi ha ju handelsförbindelser med detta land och måste väl låta dess representanter företaga affärsresor hit? Skola tyskar, som varit nazister, få komma hit som turister eller för att besöka anhöriga i Sverige? Skola våra ungdomar få studera och praktisera i Tyskland, och skall dess ungdom få göra samma sak här? Och skola före detta nazister kunna få ta anställning i vårt land? Den här uppräknade skalan skulle väl kunna byggas ut ytterligare, men kärnfrågan är, hur långt vi skola gå i umgänget. Det blir en bedömningsfråga, där jag är medveten om svårigheten att draga upp en gränslinje. Blott en sak är jag klar över: att det i nuvarande situation ej var nödvändigt eller lämpligt att gå så långt som i fallet Sontag. Öppnas myndigheternas ögon för detta, har vad som skett inte varit alldeles utan mening. Den folkopinion, som här, framsprungnen ur en sund demokratisk inställning, givit sig till känna, har då fyllt sitt naturliga ändamål.

Jag är sålunda tacksam för den relativt utfömlande redogörelse statsrådet lämnat som svar på min fråga. Dessutom är jag klart medveten om, att de spörsmål vi här behandla måste prövas från fall till fall och därför inte kunna sorteras upp gruppvis för likartad behandling. Ändock är jag inte helt tillfredsställd med statsrådets svar, och det är tyvärr på de avgörande punkterna, där statsrådet anför, att de principer utlänningskommissionen tillämnat vinna statsrådets anslutning och att vad som förekommit i fallet Sontag icke ger anledning för statsrådet att ompröva principerna för inresetillstånd åt politiskt belastade utlänningar.

Jag vänder mig häremot, därför att dessa nu tillämpade principer gett möjlighet för en sådan man som Sontag att komma in i landet som arbetsledare, och vidare därför att ifrågavarande princip tycks vara »gränslös» i ordets geografiska bemärkelse. Det föresvävar mig nämligen att en princip i detta fall ändå måste vara någon sorts gränslinje. Utan

Ang. inresetillstånd för personer med politisk belastning.

en dylik kunna hur belastade personer som helst få inresetillstånd, bara de fylla en angelägen uppgift här, en så viktig praktisk uppgift till den motväger belastningen. Därför kan jag alltså inte dela statsrådets uppfattning på denna väsentliga punkt. Med det nu tillämpade principiella förfarandet fruktar jag att det på nytt kommer att inträffa fall, där allmänna opinionen kommer att ge sig till känna. Önskvärt vore under alla förhållanden, och jag ser det i så fall som en partiell reform, att utlänningskommissionen vid tveksamma fall ville grunda sina beslut på ännu mera vidsträckt opinionsundersökningar. Därmed vore mycket vunnet. Man finge en barriär och en säkerhetsventil, så att man kunde förebygga i stället för att ställas inför ett fullbordat faktum.

Herr NORLING: Herr talman! Enligt den nya ordningsstadgan skulle ju interpellationssvaren i förväg utdelas till samtliga kammarens ledamöter eller föreligga på kammarens bord, men så har hittills inte skett annat än med undantag för ett par fall. Jag vill därför efterlysa, varför, speciellt i ett sådant fall som detta, inte dessa föreskrifter följts, då fallet i fråga väckt en så allmän uppmärksamhet.

I anslutning till interpellationssvaret skulle jag vilja säga, att detta — om jag, när statsrådet Mossberg läste upp sitt svar, fattade det riktigt — gick ut på att utlänningskommissionen skulle tillämpa strängare principer mot tyskar än mot övriga inresetillståndssökande, således strängare mot tyska f. d. nazister än mot nazister från andra länder. Inte heller fattade man beslut utan att inhämta utlåtanden från ockupationsmyndigheterna beträffande personen i fråga. Vidare hade man, framgick det av svaret, indelat dessa personer i fyra olika grupper, av vilka de, som tillhörde de tre första, nekades inresetillstånd — det gällde sådana som hade aktivt deltagit i nazismen. Men beträffande dem, som hänfördes till den fjärde gruppen, s. k. medlöpare, räknade man med att dessa sak-

nat inflytande och att man således utan större betänkligheter kunde bevilja dessa inresetillstånd.

Man frågar sig nu, hur det kan komma sig att en sådan omständighet, som att vederbörande varit ledande nazist i Sverige, trots allt inte utgjort något större hinder när det gällt inresetillstånd till Sverige.

Statsrådet ansåg också, att utlänningskommissionens bestämmelser inte böra ändras, utan han fann dem vara tillräckligt bra sådana de äro. Jag kan tyvärr inte ha samma uppfattning som statsrådet, då detta upprörande fall tydligen ger belägg för att man bör ändra på bestämmelserna för utlänningskommissionen. Inom utlänningskommissionen tar man hänsyn till den politiska belastningen, och då väger man, om jag fattat svaret rätt, den politiska belastningen mot den fördel landet kan ha av den invandrande, och i detta fall skulle det således vara vederbörandes specialutbildning som skulle ha övervägt den politiska belastningen. Denna specialutbildning skulle således tillföra Sverige någon sorts värdefull arbetsinsats. Ja, herr Boo uttryckte detta på sitt sätt. Han sade nämligen, att denne nazist skulle höja produktionen på den ifrågasvarande stora konfektionsfabriken. Jag vill beteckna det på ett annat sätt. Jag vill säga, att han skulle komma dit som slavdrivare och även lära andra, hur de skulle uppträda som slavdrivare.

Befolkningen i Borås har tydligen också en helt annan uppfattning än den herr statsrådet har gett uttryck för beträffande beviljandet av inresetillstånd för denne Sontag. Jag anser att det fall, som nu har inträffat, är en av de största skandaler som förekommit i fråga om flyktingpolitiken. Här ha framträdande och ledande socialdemokrater i Borås, bland andra stadsfullmäktiges ordförande, som samtidigt är ombudsman i beklädnadsarbetareförbundets avdelning därstädes, bakom ryggen på sin organisation medverkat till att denne kände tyske nazist erhållit inresetillstånd för att bli arbetsledare på en stor fabrik.

Ingen av de ledande socialdemokra-

Ang. inresetillstånd för personer med politisk belastning.

terna och fackföreningsmännen, som medverkat i denna importaffär, kan påstå att de inte visste att det var en ledande nazist man importerade. Den socialdemokratiska tidningen Västgöta-Demokraten hade nämligen redan 1945 en bildserie över Sontags verksamhet i Borås, varvid han beskrevs som en »Ortsgruppenleiter» eller »Führer» för den tyska nazistiska rörelsen i Borås. Denne person uttryckte sin fullständiga solidaritet med den tyska nazistregimen, och han lovade också att ta hand om arbetarnas representanter, när dagen var inne. Beklädnadsarbetarnas dåvarande så energiske ombudsman, som låg i för att organisera arbetet på arbetsplatsen, var den förste som han skulle lägga vantarna på. I Västgöta-Demokraten betecknades han också som den mest farlige och verksamme nazist, som under kriget funnits i Borås. Man kunde livligt föreställa sig, hur kammen svällde, när en av de nuvarande ombudsmännen för beklädnadsarbetarnas avdelning tillsammans med representanter för företaget infunno sig i Tyskland och bådo »Führern» återvända till Sverige och Borås.

Det kanske också bör omnämnas, att på företaget »Algots» inte mindre än 300 av 800 arbetare äro utlänningar, och tydligt är att den största delen av dem har samma politiska belastning som Führer Sontag. Det kan naturligtvis finnas motsatser där också — det kan ju finnas flyktingar där, som flytt undan nazismen — men desto farligare blir Sontag på den arbetsplatsen.

Hur denna smutsiga affär har handlagts från de socialdemokratiska ledarnas sida, får väl allmänheten aldrig riktigt reda på. Det framgår dock av vad som förut offentliggjorts och även av vad som sagts i interpellationssvaret, att man 1948 inte ansåg, att Sontag borde ha inresetillstånd till Sverige, men att man 1949 ändrade uppfattning och förklarade, att om vissa förutsättningar uppfylldes, skulle man inte motsätta sig hans inresetillstånd och anställning.

Vilka voro dessa förutsättningar? Man har inte redovisat dem, men man har dock redovisat så mycket, att det fram-

går att även personer, som inte hade med det fackliga att göra, varit med vid besluten i denna fråga. Detta framgår av en dementi, som ombudsmannen och stadsfullmäktiges ordförande Erlandsson utsänt och som visar att redaktör Fagerström har deltagit i organisationens överläggningar vid handläggningen av denna fråga. Tydligt har det pågått någon sorts kohandel mellan företagsledningen och fackföreningsstyrelsen.

Vad som gör denna nazistimport ännu mer allvarlig, är att när Sontags närvaro på företaget blev känd och en kommunistisk arbetare på beklädnadsarbetarnas representantskapsmöte krävde en förklaring från styrelsen, förklarade de ansvariga ombudsmännen, att de handlat efter påtryckning av statsråden Mossberg och Ericsson, och det kan därför vara av intresse att få en förklaring av statsrådet på den punkten.

Det är ju bra att interpellationen framförts, men man frågar sig, varför inte interpellanten tidigare upptäckt vad som var i görningen. Interpellanten är ju assistent hos länsarbetsnämnden, och länsarbetsnämnden hade ju på ett tidigare stadium tillstyrkt och rekommenderat inresetillståndet för Sontag. Att utlänningsskommissionen, som är den beslutande myndigheten, haft svårt att bestämma sig i detta fall, det begriper vi, då vi veta att avgörandet till favör för Sontag skedde med tre röster mot tre genom ordförandens utslagsröst, men man motiverar ju avgörandet med att när beklädnadsarbetarförbundets avdelningsstyrelse hade tillstyrkt ansökningen, så handlade man i god tro. Att sedan beslutet förorsakade förbittring och harm bland arbetarna, är ett bevis för att klasskänslan ännu lever kvar, oberoende av partitillhörighet. Vad som skett är endast frukterna av den politik, som statsministern proklamerade i sitt svar till herr Ohlin under remissdebatten 1948 om kampen mot kommunisterna på arbetsplatserna. Dessa fackliga ledare och ombudsmän ha tydligen genom sitt ställningstagande till Führer Sontag velat skaffa sig förstärkning i denna kamp. Detta fall är således en

Ang. inresetillstånd för personer med politisk belastning.

frukt av samarbete mellan högern och socialdemokraterna.

Av statsrådets redogörelse framgick ju också, att man är särskilt sträng när det gäller tyskar. I övrigt var man inte så sträng. Ja, det syns också, när vi se, hur Sverige börjar bli en uppsamlingsplats för flyktingar av samma politiska belastning som Sontag. Sålunda har det pågått och pågår vid svensk-finska gränsen i norr en flyktingsström, som ökats betydligt under januari och februari. Hur många som kommit över gränsen sedan den 1 januari, får man inte veta. Utlänningskommissionen vägrar att ge besked om antalet, men den bekräftar att flyktingsströmmen ökats. Beträffande flyktingspassen anser utlänningskommissionen, att det inte är uteslutet, att en och annan nyligen blivit finsk medborgare. En särskild flyktingsbyrå har upprättats, som förestås av en ryskspråkig person. Då ingen politisk regimförändring skett i Finland, stärkes man i mistanken, att flyktingsströmmen hör samman med den ryska noten till Finland om överlämnande av krigsförbrytare. Vanliga finska medborgare ha väl ingen anledning att fly över gränsen.

Regeringen måste här vara ansvarig för att vårt land håller på att bli ett näste för nazister och krigsförbrytare. Denna import av skumma individer är ett direkt hot mot folkets och landets intressen, och den starka opposition, som fallet i Borås framkallat, ger belägg för att folket nu börjar reagera mot denna politik och kräver en omläggning av flyktingspolitiken samt att sådana, som redan inkommit hit som flyktingar med denna politiska belastning av nazism, återsändas dit varifrån de kommit.

Herr statsrådet **MOSSBERG**: Herr talman! Herr Norling anmärkte på formen för mitt interpellationssvar och hänvisade bland annat till gällande bestämmelser i ordningsstadgan. Men innan herr Norling gjorde det, borde han ha läst vad som står i § 20 i stadgan. Det står där, att svar på framställd interpellation *må* omedelbart före avgi-

vandet i tryckt eller stencilerad form utdelas till kammarens ledamöter. Det står inte *skall*, herr Norling, och därför föreligger valfrihet i denna del vid besvaret av interpellationer. Herr Norling behöver alltså lära sig att läsa litet mera exakt innantill.

När jag sedan lyssnade på fortsättningen av herr Norlings anförande, fick jag nog en känsla av att herr Norling behövde träna upp inte endast sitt öga utan även sitt öra en smula, eftersom herr Norling inte hade uppfattat, att jag i mitt svar icke tog någon konkret ställning till det avgörande, som utlänningskommissionen har träffat. Jag konstaterade endast, att eftersom meningarna voro så delade som de voro, så har detta fall tydligen av ledamöterna ansetts tveksamt.

Vad herr Norling i övrigt yttrade, skall jag inte ingå på. Det var ju den gamla vanliga visan, som man så ofta hör från kommunistiskt håll. Kommunisterna här i vårt land äro ju de som främst ha intagit en flyktingsfientlig position, och jag tycker inte att det finns någon anledning till kommentarer, när herr Norling nu fortsätter på samma vis.

Gent emot vad herr Boo yttrade skulle jag vilja säga följande. Herr Boo var visserligen i vissa delar nöjd med mitt svar, men han var så till vidare missnöjd, att han inte gillade den ståndpunkt som jag hade intagit, nämligen att jag inte fann anledning att göra någon ändring i de principiella riktlinjer som ha följts, och herr Boo sade, att med dessa riktlinjer kunna ju faktiskt hur belastade personer som helst få inresetillstånd och komma in i vårt land.

Det skulle vara mycket intressant att höra, hur herr Boo tänker sig, att man skall precisera allmänna riktlinjer för utlännings- och flyktingspolitiken på annat sätt än jag angivit här. Jag har gått igenom de olika principer som kommissionen har följt och därvid konstaterat, att man är speciellt återhållsam beträffande personer med politisk belastning, att personer med svårare politisk belastning över huvud taget icke vid något tillfälle ha fått inresetillstånd, att

Ang. inresetillstånd för personer med politisk belastning.

man för en lättare prövning av turister och korttidsbesökare, under det att man gör en mycket noggrann och ingående prövning beträffande personer som skola vistas en längre tid här i landet, att man tar hänsyn till graden av den belastning som vederbörande har gjort sig skyldig till, att man tar hänsyn till om de varit verksamma i utlandet eller inom Sverige och att man i senare fallet stramar åt principerna ytterligare.

När man skall dra upp principer, herr Boo, måste man röra sig med en hel del förutsättningar, och jag kan inte tänka mig, att man kan ange dessa allmänna förutsättningar på ett snävare sätt än som skett. Det förhåller sig nämligen så, att livet självt aldrig upprepar sig utan varje särskilt problem, som kommer upp skiljer sig alltid från ett tidigare problem i några hänseenden, och det går alltså inte att avgöra frågor om inresetillstånd till vårt land utan att tilllåta de personer, som ha ansvaret för besluten, att tillämpa sitt eget sunda förnuft så långt det går. I vissa fall när man efter den principen inte enhet, utan det blir skiljaktiga meningar inom det organ som skall fatta besluten, och det förhållandet kan man aldrig komma ifrån, vilka principer man än försöker ställa upp. Det enda man kan göra är att försöka i de beslutande organen få in så förnuftiga och omdömesgilla personer som möjligt, och utlänningskommissionen är också sammansatt på ett mycket mångsidigt sätt. Där sitta representanter för olika politiska meningsriktningar, där sitta herrar och damer, där sitta representanter för olika myndigheter, som ha speciellt intresse för denna fråga o. s. v.

Man kan icke komma längre, när det gäller att draga upp de allmänna riktlinjerna. Det finns enligt min mening igenting att erinra emot de principer som kommissionen följt. Det var mitt slutomdöme, sedan jag hade redogjort för principerna, och jag vill inte vidtaga några åtgärder för att ändra dem.

Sedan gick jag över till att referera ett par data ifrån Sontags fall och konstaterade då i början, att vilken princip

man än följer, bli vissa fall tveksamma. Ett sådan fall är fallet Sontag. Så lämnade jag några data rörande detta fall och talade om, att det stod tre mot tre i kommissionen och att om man räknar med de byråchefer, som inte ha rösträtt, det faktiskt fanns majoritet emot hans inresa. Om jag nu ändrar på de principer som ha följts, blir det vissa andra fall, som bli lika tveksamma som Sontags fall var nu.

Jag tycker att vi böra försöka att ge detta fall dess rätta proportioner. Jag är mycket väl medveten om den opposition som seglat upp i Borås, och jag kan mycket väl förstå, att de anställda och arbetarna i Borås reagera mot en man som Sontag, som otvivelaktigt under sin tidigare vistelse i Borås har uppträtt på ett i många hänseenden mycket utmanande sätt gent emot de svenska intressena och detta framför allt i en tid som kännetecknades av stor ömtålighet på det utrikespolitiska området. Jag kan förstå detta, men jag vidhåller vad jag sagt tidigare, att den enda regel man kan uppställa, när det gäller en belastad persons inresa, är att ställa mot varandra å ena sidan hans belastning, som talar *mot* hans inresa, och å andra sidan de skäl som kunna anföras *för* hans inresa. Så får man göra en avvägning. Är belastningen liten eller obetydlig, kunna skälen för hans inresa väga över, även om de äro relativt små. Är belastningen stor, måste det naturligtvis föreligga mycket stora intressen för att han skall få komma in. Jag har själv medverkat till att en politiskt belastad person skulle få inresetillstånd och visering hit, men han hade hustru och fyra eller fem barn här i Sverige, och han kom hit för att dö. Det var också ett skäl, och jag tvekade inte ett ögonblick om att de humanitära hänsyn, som talade för hans inresa, vägde över de belastande skäl som talade emot. Så blir det under alla förhållanden, herr Boo! Vi kunna icke uppställa några principer, så att vi komma ifrån detta, såvida vi icke skola föra en sådan onyanserad politik, att vi säga, att vilka skäl som än må tala för en persons inresa, så får han inte under

Ang. inresetillstånd för personer med politisk belastning.

några förhållanden komma in i landet, om han haft att göra med den tyska nazismen. Då införa vi en enkel och lättfattlig regel, men jag tror inte att den regeln skulle komma att tillfredsställa det svenska folkets önskan, att vi skola föra en nyanserad politik.

Nu är det alldeles uppenbart, att i fallet Sontag var det mycket starka skäl som talade mot hans inresa. Sontag har icke tillhört de människor, som voro solidariska med den svenska politiken och den svenska uppfattningen under den tid som han vistades här. Det är obestriddligt; det behöva vi inte resonera om, och det är kanske också mycket typiskt för detta fall, att det var representanterna för polisen och militären — alltså för de myndigheter som haft att göra med övervakningen av denne man — som röstade emot tillståndet. Men fallet tedde sig uppenbarligen ändå tveksamt inom utlänningskommissionen. Det åberopades, att denne man var ett unicum när det gällde teknisk skicklighet och att hans fortsatta arbete här i Sverige skulle ge den svenska industrien ett gott handtag. Så kom den där avväggningsfrågan upp. Olika människor kunna reagera olika även på den punkten, och jag vill i varje fall inte stå här och mästra dem som efter bästa förstånd och samvete på ämbetsmannans ansvar prövat denna sak. Jag kan bara säga, att till stöd för sin ansökan om inresetillstånd för Sontag anförde Algot Johansson aktiebolag, där han skulle anställas, bland annat: »Vi förmena, enligt den kännedom vi ha om konfektionsindustrien i hela världen, att Sontag är den främsta experten på detta område, som står till buds. Konfektionsindustrien är kanske mer än någon annan industri stadd i utveckling, och skulle Sontag nu fortsätta där han slutade 1942, då hans insats hos oss vid sin tidigare anställning icke är av slutgiltig natur, utan utvecklingen måste fortsättas, för att vi skola kunna ligga längst framme på det tekniska området, och här skulle Sontag kunna göra oss verkligt stora tjänster.» Bolaget säger också, att »Sontag var den förste ar-

betsledaren i världen, som noggrant tidsstuderade konfektionsindustrien och upplade vissa plagg på flytande drift», att han utvecklade detta till att omfatta strängt taget alla områden o. s. v.

Det var alltså dessa skäl som talade för hans inresa och som skulle vägas mot hans belastning. Sedan inträffade det, att inte bara arbetsgivaren begärde att han skulle få komma in utan även fackföreningen förklarade, att den intet hade att erinra mot bifall till denna företagets begäran. Jag vill säga herr Boo att om vi tänka på de mänskliga skröpligheter, som utmärka oss alla, icke kunna sätta oss till doms över, om en ledamot i kommissionen fann skälen väga över åt den ena sidan och en annan åt den andra. Jag är däremot alldeles på det klara med att om inte fackföreningen i Borås hade lämnat detta intyg, skulle ingen skiljaktig mening ha uppkommit inom utlänningskommissionen.

Jag vill alltså säga her Boo, att jag i interpellationssvaret icke har diskuterat fallet Sontag och det avgörande som där har träffats. Jag har diskuterat de principer som äro uppställda för myndigheternas prövning, och jag har undersökt, huruvida det finns någon brist i den principiella uppläggning, som har lett till avgörandet i fallet Sontag. Jag har konstaterat att så icke är fallet, och därmed har jag besvarat herr Boos interpellation.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Jag är helt överens med statsrådet Mossberg i de synpunkter som han lagt på denna fråga. Jag har begärt ordet för att i någon mån söka återföra fallet Sontag till de proportioner som det bör ha.

Herr Boo yttrade, att det var *handlingar*, som Sontag beskyllts för. Detta är icke riktigt. Vad Sontag beskyldes för var inga av svensk lag såsom brottsliga betecknade handlingar, ingen olovlig underrättelseverksamhet. Vad han var beskyldd för var nazistisk inställning och propaganda för nazismen. Han återkom till Tyskland 1942. Vi veta

Ang. inresetillstånd för personer med politisk belastning.

ingenting om att han under de år han sedermera levde i Tyskland på något sätt skulle ha deltagit i några grymheter.

Herr Norling talade om att han var en slavdrivare i Borås. Jag känner inte till Sontags verksamhet i Borås. Det är klart att han var en hård arbetsledare, men så vitt utlänningskommissionens kännedom om honom sträcker sig är det också klart, att han icke kunde betecknas som slavdrivare. När utlänningskommissionen för två år sedan behandlade fallet Sontag, förelåg rörande hans verksamhet som arbetsledare ett yttrande av beklädnadsarbetarförbundets avdelning i Borås. Avdelningen säger där: »Herr Sontag var som driftschef vid Aktiebolaget Algot Johansson den som genomförde den rationalisering av driften och utformade det arbetssystem vid företaget, som ännu i dag i stort tillämpas. I denna sin rationaliseringsiver tog Sontag, enligt vår mening, ej alltid tillräcklig hänsyn till den mänskliga arbetskraften. I sin egenskap av arbetsledare var vi givetvis, såsom part för arbetstagarparten, i kontakt med honom och fann vi honom vara korrekt i sitt uppträdande gentemot arbetarna och oss. Detta uteslöt icke att vi icke, liksom hos andra företag, hade konflikter med honom, och ibland av hård art. Vad som vid en eventuell återanställning kan befaras, är den reaktion, som på grund av hans utpräglade politiska inställning skulle uppstå bland de organiserade arbetarna.» Jag läser detta uttalande så, att han var en hård arbetsledare men att det är ett överord att beteckna honom som slavdrivare — det skulle väl annars beklädnadsarbetarförbundet ha sagt. Vad förbundet lade tonvikt vid, var hans politiska inställning.

Första gången som fallet Sontag var uppe i utlänningskommissionen var, som vi hört, 1948. Aktiebolaget Algot Johanssons begäran om inresetillstånd för honom tillstyrktes då av länsarbetsnämnden i Älvsborgs län och av konfektionsindustrieförbundet. Beklädnadsarbetarförbundets avdelning i Borås avgav det yttrande som jag nyss läst upp. Arbets-

marknadsstyrelsen ville inte motsätta sig men instämde i de farhågor som yttrats av beklädnadsarbetarförbundet. Kriminalpolisintendenten i Stockholm avstyrkte, och i den situationen var det fullkomligt klart, att ansökningen skulle komma att avslås. Den återtogs emellertid, så att det inte blev något beslut i utlänningskommissionen.

När ansökningen 1949 kom igen, hade det inträffat tre förhållanden. För det första hade Sontag i Tyskland av en denazifieringskammare i Düsseldorf den 20 augusti 1947 förklarats »entlastet», d. v. s. befriad, avlastad. För det andra hade beklädnadsarbetarförbundets styrelse i Borås förklarat, att den för sin del inte hade något att erinra mot att företagens begäran om tillstånd för Sontag att komma till Sverige skulle bifallas, och för det tredje hade i det nya läget arbetsmarknadsstyrelsen tillstyrkt Sontags inresa till Sverige. Det var i det läget som utlänningskommissionen beslöt bevilja visum.

Jag har för min personliga del inte någon anledning att försvara kommissionen. Jag var inte med vid beslutet. Men för att påvisa, att kommissionen i själva verket har en mycket restriktiv uppfattning beträffande förutvarande nazisters inresa i Sverige, får jag kanske tillåta mig att påpeka, att i ett fall som Sontags, då *både* arbetsgivarparten och arbetarparten tillstyrkt, att han skulle få komma in i Sverige, halva kommissionen uttalade sig för avslag på hans ansökan. Hade inte den inlaga, som jag nyss har berört, kommit från arbetarparten, så är det fullkomligt självklart — jag kan säga det med den kännedom jag har om utlänningskommissionen — att ansökan hade avslagits.

Herr talman! Jag vill inte yttra mera i denna fråga.

Herr BOO: Herr talman! Herr Holmbäck har här vänt sig till mig och sagt, att det inte är några straffbara handlingar, som Sontag kan lastas för, och statsrådet Mossberg har varit inne på samma linje, då han flera gånger både

Ang. inresetillstånd för personer med politisk belastning.

i interpellationssvaret och i sitt senaste anförande har talat om, att det inte var någon olovlig underrättelseverksamhet, som Sontag kan lastas för. Jag har sett detta förut och jag är medveten om det, men vi röra oss kanske här med olika begrepp. När jag i detta fall reagerar mot Sontag, är det för hans allmänna politiska verksamhet under dessa år, och den anser jag belastande nog, när det gäller att ge honom ett nytt tillstånd att komma in i vårt land och bli driftschef vid ett stort svenskt företag. Det är för mig avgörande och tillräckligt. Jag har också konstaterat beträffande den delen, att de handlingar, som röra denna politiska verksamhet, i dag fortfarande inte äro offentliga. Vi kunna inte ta del av dem. Jag kan därvidlag säga, att det nog i mindre mån beror på Sontags person än på de förhållanden, som dessa handlingar kanske blotta, genom att han stått i förbindelse med andra personer, som bedrivit nazistisk verksamhet i Sverige. Jag skulle tro, att det är på det sättet. Jag vet inte. Det är bara en sak jag förutsätter.

Herr Mossberg vände sig till mig och frågade, om jag är beredd att ange allmänna riktlinjer för beviljandet av inresetillstånd för personer med politisk belastning. Det skulle vara förmätet, om jag skulle söka göra det. Skillnaden mellan min uppfattning och den statsrådet här tidigare förfäktat är väl den, att vad jag är rädd för, med fallet Sontag som bakgrund, är att när man vid prövning av sådana här fall väger å ena sidan den politiska belastningen och å andra sidan den nytta, som vederbörande kan göra t. ex. för vårt produktionsliv här i Sverige, blir det väl så, att ju större betydelsen är av den praktiska nyttan, ju mer väger det upp den politiska belastningen. Har man ingen principiell gräns dragen där, kan man väl komma ut i vad jag betecknat som någonting gränslöst. Man kan då gå hur långt som helst. Jag tror, att just denne man har en ganska liten betydelse — jag anser att han är överskattad. Men om vi i stället tänka oss en mycket framståen-

de kemist, som naturligtvis på vissa poster skulle ha oerhört mycket större betydelse för vår kemisk-tekniska industri i detta land, då skulle den mannen med sin stora betydelse alltså kunna väga upp en ännu större politisk belastning. Det är just där jag ville ha en något klarare gränsdragning.

Jag har tidigare understrukit, att jag är fullt på det klara med att det är svårt att dra en generell gränslinje, och jag sade till och med, att man inte kan sortera upp fallen i grupper ens, utan de måste bedömas var för sig. Det är jag medveten om, men någon gräns ville jag gärna, att man skulle kunna komma fram till på denna punkt.

Den praktiska frågan skall jag kanske inte gå in på ytterligare. Jag vill bara i det aktuella fallet säga, att när det gäller denne mans kapacitet, har man fäst stort avseende vid firmans egen ansökan och de uppgifter den har lämnat. Men dessa måste vara ganska subjektiva. Firman har förbindelser över hela världen, och den anser, att mannen har stor kapacitet. Jag bestri-der inte, att han är en mycket god tillgång för firman. Frågan är, om betydelsen är så stor, att den uppväger den principiella betänkligheten. Här har om hans insatser sagts, att han har lagt upp vår konfektionsindustri efter nya tillverkningsystem. Det är sant, att mannen, då han kom till Sverige, genomförde bandsystemet, men jag vill bara peka på att efter Sontags hemresa 1942 har svensk konfektionsindustri gått vidare, utvecklats på egen hand och genomfört et nytt system eller en modifiering av det extrema bandsystemet — man har gått in för ett »hand-i-hand-system», som ger ett ännu högre produktionsresultat. Jag tror, att vi inom landet ha ganska stora möjligheter att gå vidare på den tekniska utvecklingens väg.

Närmast begärde jag ordet därför att herr Norling uppfordrade mig till det, när han med sitt anförande ganska tydligt strök under vad jag tidigare sade, att nog ha kommunisterna utnyttjat den här situationen till brist-

Ang. inresetillstånd för personer med politisk belastning.

ningsgränsen för att få ut vad som är möjligt ur den. Det har blivit vad jag skulle vilja kalla »mycket väsen och litet ull». När man inte kommit längre i själva sakfrågan, har man från kommunistiskt håll i stället gått den vanliga vägen och vänt sig mot personer, som på ett eller annat sätt haft anknytning till denna fråga, och nu försöker man skjuta sönder dessa personer. Jag vänder mig mot den där taktiken.

Det tycks f. ö., som om herr Norling vore angelägen om att även söka dra in mig personligen, när han konstaterar, att länsarbetsnämnden i Borås ju har gett ett intyg i detta fall och jag råkar vara anställd på denna institution. Herr Norling, tänk er, att en anställd i en metallindustri skulle göras ansvarig för vad dess chef beslutar eller avger för yttrande! Tänk er, att t. ex. den lägste tjänstemannen i inrikesdepartementet skulle här stå till svars för vad statsrådet anfört! Det blir precis samma sak som i mitt fall. Jag är inte mer skyldig eftersom jag aldrig har varit med om att handlägga ärendet. Länsarbetsnämnden är en styrelse, sammansatt av lek-män från olika områden i länet, i allmänhet med landshövdingen som ordförande, och de besluta i dessa frågor. Vi andra tjänstemän ha ingenting därmed att göra, i den mån vi inte äro med som föredragande, och den uppgiften har jag över huvud taget inte.

Jag skulle bara vilja sluta med att säga, att herr Norlings hela uppläggning här tycks vara sådan, att han tänker sig, när han drar in en del personer i det här sammanhanget, att de därmed skulle stå i samma situation som kommunisterna stodo vid det tyska överfallet på Danmark och Norge i början av det senaste kriget, när Ny Dag vände sig till broderfolken i Norden och uppmanade dem att ta emot nazisterna som befriare. Det är inte på det sättet. Ingen kärlek till nazismen har framträtt, när man har behandlat denna fråga. Man har sett saken som en rent praktisk angelägenhet och bedömt den därefter. Man har i det här fallet inte ens gjort så mycket som Sovjet och de östeuro-

peiska staterna, när de ha dragit till sig hundratals och tusentals av de tyska experterna.

Herr NORLING: Herr talman! Jag skall inte uppta någon polemik med statsrådet Mossberg i fråga om formen för avgivandet av ett interpellationssvar. Av mitt anförande i övrigt framgick, att jag efterlyste, varför man inte speciellt i detta fall hade kunnat få interpellationssvaret på bordet i förväg. Om jag därvid begagnade ordet »skall», så framgick det av anförandet i övrigt, att jag hade reda på att statsråd ha full frihet att göra, hur de vilja i det fallet.

Beträffande skulden till vad som har hänt förklarade statsrådet Mossberg, att i detta fall beror det helt på den fackföreningsstyrelse, som har tillstyrkt framställningen. Hade styrelsen inte gjort detta, hade tydligen också framställningen blivit avslagen. Det konstaterade också jag i mitt anförande. Styrelsen handlade bakom arbetarnas rygg och tillstyrkte en framställan, som sedan avdelningen inte kunde stå för eller ville befatta sig med.

Jag använde ordet »slavdrivare». Ja, det kan ju hända, att det är ett starkt ord, men inom arbetarkretsar brukar det betyda sådana, som försöka rationalisera för att driva arbetarna till högre arbetsintensitet undan för undan. Att det var fråga om något sådant här, bestyrkte också statsrådet Mossberg, när han sade, att Sontag var den förste tidsstuderare i konfektionsindustrien, som upplagt den efter nya riktlinjer. Det var således detsamma som jag sade, fastän jag kanske använde starka ord.

Herr Boo sade, att jag eller kommunisterna försöka skjuta sönder vissa personer. Det är varken jag eller kommunisterna enskilt, som göra detta, utan den, som skjutit sönder dessa personer, är beklädnadsavdelningen i Borås, som sade till vederbörande: »Ni har fullgjort ert uppdrag på sådant sätt, att nu får ni ge er i väg!» Som herr Boo sade, ha ju inte kommunisterna något större in-

Kungl. proposition ang. riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling.
flytande där. Således måste socialdemokraterna själva ha gjort rent hus. Atminstone har det blivit ett enhälligt och enhetligt uppträdande av arbetarna i denna fråga.

Vidare hemställde jag till herr statsrådet att få en förklaring av den beskyllning, som framkom på representantskapsmötet vid handläggningen av denna fråga. Jag har inte hört någon sådan förklaring ännu av statsrådet.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Upplästes ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 114, utvisande att nämnda kammare förenat sig med första kammaren i dess beslut om tillsättande av ett särskilt utskott för behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 70 m. m.

Herr förste vice talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, det första kammaren ville besluta att vid sammanträde onsdagen den 22 innevarande månad företaga val av ledamöter och suppleanter i det särskilda utskott, kamrarna nu beslutit tillsätta.

Detta förslag antogs.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 57, angående anslag för budgetåret 1950/51 till bevakningsfartyg för sillfisket vid Island.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 65, med förslag till lag om fortsatt giltighet av hembiträdeslagen den 30 juni 1944 (nr 461); och

nr 66, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 67, angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag å sjätte huvudtiteln m. m.

Kungl. proposition ang. riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 70, angående riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling.

Herr ANDRÉN: Herr talman, mina herrar! Jag beklagar livligt, att remissen av denna omfattande och vittsyftande proposition skall behöva ske en lördag, alltså en dag då flertalet av riksdagens ledamöter äro spridda som agnar för vinden för att ute i hemorterna sköta sina lokala uppgifter eller söka rekreation i sina hem. Det är självklart, att det under sådana förhållanden knappast kan bli någon debatt. Jag är rädd för att riksdagen redan förut icke åtnjuter något särskilt stort anseende för kulturella intressen, och jag fruktar att om denna dag, då propositionen nr 70 remitteras till utskott, hade gått kammaren förbi utan någon som helst livsytring från dess sida, så hade detta dåliga anseende ytterligare blivit bestyrkt. Det är bland annat därför, herr talman, som jag skall be att få säga några ord.

När herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nu är närvarande i kammaren, vill jag lyckönska honom till att ha fått tillfälle att framlägga denna stora och betydelsefulla proposition — betydelsefull, även om dess verkningar först sent komma att göra sig märkbara i det svenska samhällslivet. Men mina lyckönskningar ha en annan och kanske också mera real innebörd. Vi känna alla till det mycket vidlyftiga utredningsarbete, som ligger bakom denna proposition, i 1940 års skolutredning, i 1946 års skolkommision och till sist i skolöverstyrelsens yttrande över alla remissvaren med anledning av skolkommisionens betänkande. Jag vill alldeles särskilt uttrycka min tillfredsställelse däröver, att skolöverstyrelsen fått tillfälle att trycka sin

Kungl. proposition ang. riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling.

utomordentligt värdefulla utredning och på det sättet ställa den till förfogande för en större allmänhet än den, som eljest kan få tillfälle att ta del av våra myndigheters yttranden.

Det är följaktligen ett mycket rikt material som den nu föreliggande propositionen kan bygga på. Jag måste ge herr statsrådet det erkännandet, att herr statsrådet utförligt och objektivt har redovisat detta rika material. Därtill kommer, att propositionen är skriven i en sällsynt frisk och levande stil. Jag vill lyckönska herr statsrådet till att ha förvärvat så skickliga pennor till utarbetandet av denna betydelsefulla proposition.

Därtill kommer, att propositionen är präglad av ett sunt förnuft, som man inte alltid möter i kungl. propositioner, en frihet från de banaliteter, som däremot ofta misspyda dem, och dessutom en frihet från de onödiga subtiliteter man kanske inte så mycket möter i propositioner men däremot i verk av mera lärd beskaffenhet. Det finns alltså många anledningar till tillfredsställelse över denna proposition. Jag skulle kunna lägga till ännu en, som närmast ger sig vid en jämförelse med skolkommisionens betänkande. Denna proposition har ingenting av den stundom fladdriga tankeflykt mellan olika ganska yviga synpunkter, som utmärkte skolkommisionens betänkande, utan departementschefen försöker verkligen att från början mönstra ut de mera yviga synpunkterna såsom mindre väsentliga för att sedan söka försona de väsentliga i en kompromiss eller ena dem i en synes. Även här har herr statsrådet gjort en betydelsefull tjänst. Över huvud taget präglas propositionen av en konkret behandling av ett konkret spörsmål, som jag måste finna högst förtjänstfull.

Över propositionen skulle man kunna sätta som motto och signum de ord, varmed herr statsrådet avslutar denna digra proposition. Där står nämligen: »Med abstrakta uppfostringsprinciper och allmänt hållna uttalanden i undervisningsfrågor gör man för visso ingen skolreform.» Det är så sant som det är sagt.

I stort sett präglas alltså denna proposition av en välgörande realism i uppläggningsproblemen och även i motiveringen för de olika förslagen. Det är därför min livliga förhoppning, att denna proposition skall kunna bli *utgångspunkten* för ett enhälligt beslut av Sveriges riksdag.

Nu har jag serverat herr statsrådet så många blommor, att jag är rädd för att kammarens ledamöter ha fått ett intryck av födelsedag eller begravning. Jag skall därför försöka att förtaga detta intryck något genom att gå in på vissa andra frågor, inte så mycket med syfte att kritisera herr statsrådet och den uppläggnings, som här föreligger, utan för att belysa de svårigheter, som vi stå inför, när vi skola diskutera en lösning av den svenska skolfrågan efter de linjer, som propositionen drar upp.

Inledningsvis vill jag säga, att departementschefen har visat sig på många punkter ganska obunden av den 40-talistiska pedagogiska dogmatik, som i alla fall präglade skolkommisionens betänkande. Men herr statsrådet har av naturliga skäl inte helt kunnat befria sig från denna dogmatik, och det är ju högst begripligt, eftersom herr statsrådet själv har suttit som ordförande i denna skolkommision. Jag tycker för min del, att det är ett olämpligt system, att en departementschef sitter som ordförande i en kommitté, som skall utreda en fråga, vilken sedan skall bli slutgiltigt utredd av departementschefen. Jag vet, att herr statsrådet inte är den förste, som har gjort sig skyldig till detta misstag. Herr statsrådet skulle kunna åberopa betydelsefulla och intressanta prejudikat. Men man vill ju gärna av ett föredragande statsråd vänta den absoluta oväld gentemot remissinstanserna, som saken kräver, och för att denna oväld fullt ut skall kunna göra sig gällande, är det kanske ändå bäst att vederbörande departementschef icke har den bundenhet, som ansvar för ett kommittébetänkande i alla fall medför. Jag måste likväl konstatera, att på väsentliga punkter har herr statsrådet kunnat befria sig från sina egna föregående i detta kommittéarbete.

Kungl. proposition ang. riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling.

Jag tycker också — det vill jag säga redan nu — att det är riktigt och rimligt, att vi nu företaga en översyn över det svenska skolväsendet och försöka enas om en plan för dess vidare utveckling. Det svenska skolväsendet, som ju länge har varit mycket berömt, är naturligtvis inte bra i alla stycken. Framför allt behöver den lägre skolan stärkas. Andra länder ha gått före oss under det sista decenniet, och vi ha enligt min mening inte råd att komma på efterkälken. Det är väl ändå allmänt erkänt, att materiell och kulturell standard gärna följas åt, och det är något, som bör beaktas både av dem, som ensidigt vilja driva den materiella utvecklingens synpunkter, och av dem, som lika ensidigt vilja verka för den kulturella standardens höjning. Här består ett sammanhang, som vi ha all anledning att beakta, och jag skulle vilja tillägga, att ett litet folk, som vårt i alla fall är, har all anledning att försöka kompensera den bristande kvantiteten med en god kvalitet. Det gäller inte minst på skolans område.

När jag nu är inne på det nuvarande skolväsendet, kan jag inte underlåta att med några ord beröra den ganska egenomliga behandling, som den gamla skolan har mött i skolkommissionens betänkande. Det stötte mig redan när detta betänkande kom ut, och nu läser jag i propositionens objektiva referat följande om detta skolkommissionens betänkande, som jag inte kan underlåta att föredra för kammaren. Följande ord stå att läsa på s. 54 i den föreliggande propositionen: »1946 års skolkommision skildrar i mörkare färger den nutida skolans beroende av sina föregångare. Den bär, säger kommissionen, på ett betungande arv från medeltiden och den gamla ämbetsmannastatens skola, ett arv av organisatorisk bundenhet och stelhet, formalism och bristande verklighetssinne.» Det är uppenbart, att skolkommissionen här använder ordet »medeltid» i pejorativ betydelse. Det är däremot inte uppenbart, hur mycket skolkommissionen egentligen vet om medeltiden. Jag får säga, att det är något ganska anstöt-

ligt i detta. Det är anstötligt att säga något sådant om den svenska skolan; det är anstötligt mot de många lärare, som verka i denna skola, och det är anstötligt mot de statsmakter, som ha gjort sitt bästa för att bygga upp en god skola för det svenska folket.

Departementschefen uttrycker sig ej på ett liknande sätt. Tvärtom får den gamla skolan av herr statsrådet ett erkännande i en sammanfattning. I begynnelsen på denna säger herr statsrådet på s. 43: »Den översikt av skolväsendets nuvarande tillstånd, som i det föregående lämnats, ger onekligen ett starkt intryck av skolväsendets livskraft och snabba utveckling hän mot ökad effektivitet.» Det är ett helt annat betyg än det, som skolkommissionen har behagat geva.

När det fattiga Sverige av 1842, ett Sverige som var fattigt men rikt på stora barnkullar, fattade beslutet om en obligatorisk sexårig skolplikt, tog detta fattiga Sverige onekligen ett stort och djärvt steg framåt, och det är djupt ohistoriskt att inte förstå vidden och betydelsen av den skola, som har växt fram ur dessa beslut. När maskiner i växande utsträckning ha kunnat ersätta människornas händer och fylla människornas materiella behov, då först har människan fått bättre tid över och mera krafter över för sin personliga utveckling, för sin personliga bildning och utbildning.

Jag kom av en händelse att se en statistik, som självklart måste vara behäftad med en viss bristfällighet. Jag råkade på den i går. Den är hämtad ur Economist från juli månad 1949. Det är en statistik, som upplyser om vad människorna, djuren och maskinerna ha betytt som arbetsinsats. Det är siffror, som självfallet inte kunna vara exakta. De gälla närmast Förenta staterna, men de säga oss ändå ganska mycket om hur utvecklingen under de sista hundra åren har gått i den civiliserade världen. I denna statistik berättas det, att 1850 fullgjorde människorna 22 % av det fysiska arbete, som utfördes, djuren 51 % och maskinerna 27 %. År 1900 hade man kommit fram till att människorna utförde 15 % av arbetet. I dag utföra människorna en-

Kungl. proposition ang. riktlinjer för det Kungl. proposition ang. riktlinjer för det
ligt denna statistik 4 %, djuren 2 % och maskinerna 94 %.

Det är självklart, att man måste reservera sig mot alla sådana försök att i exakta tal mäta de olika insatserna, men det ligger ändå ganska mycket bakom dessa siffror. I stort sett har utvecklingen varit densamma i Sverige som i Förenta staterna. Det är med andra ord självklart, att den moderna människan kan få tid över för sin bildning och utbildning i större utsträckning än tidigare och att vi kunna ha råd att utveckla ett skolväsen på ett sätt, som tidigare icke har varit möjligt.

Maskinerna förutsätta bildning och utbildning. Utan dem komma de icke till stånd. Men å andra sidan ge oss maskinerna nya möjligheter till bildning och utbildning genom att förrätta det manuella arbete, som annars människan skulle vara upptagen av.

Jag vill säga detta för att i varje fall ge en allmän motivering för min syn, att det nu bör vara ekonomiskt möjligt att inom en icke alltför avlägsen framtid taga det steg till den nioåriga skolplikten, som denna proposition föreslår. Jag är därför fullständigt ense med departementschefen om att vi böra fatta ett principbeslut och att vi böra fatta det nu. Men jag blundar icke på något sätt för de svårigheter, som här möta, och jag skall be att med några ord, herr talman, få beröra dessa svårigheter.

De ligga först och främst på det ekonomiska och finansiella området, trots de perspektiv som jag tidigare har dröjt vid, och jag skall be att få crinra herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet och kammarens ledamöter om ett uttalande, som finansministern gjorde i remissdebatten detta år här i kammaren. Då yttrade finansministern följande: »För min del kommer jag inte att vara med om att man fattar beslut om reformer förrän man har de erforderliga pengarna. Väl kan man planera, som många önska, väl kan man göra översikter, väl kan man arbeta med förslag utifrån en bedömning av vad man tror att samhället i framtiden skall kunna bära, men besluten om att pengarna

svenska skolväsendets utveckling.

skola gå ut bör man inte fatta förrän man ser att man har pengarna.»

Ja, det är ju denna regel, som ecklesiastikministern har följt. Riksdagen skall enligt denna proposition icke binda sig för några nya utgifter under det närmaste budgetåret. Den har en mycket mera vittsyftande innebörd; den siktar på framtiden. Men jag kan inte neka till att den ekonomiska och finansiella kalkyl, som presteras i denna proposition, är ganska bristfällig. Samtidigt måste jag ju erkänna, att det är mycket svårt att på den långa sikt, som denna skolreform måste läggas upp på, prestera kalkyler av någon hållbarhet. Jag förstår därför ganska väl, att ecklesiastikministern har fått nöja sig med den knapphändiga statsfinansiella skiss, som presenteras i denna proposition.

Den andra stora svårigheten ligger i lärarfrågan. Jag har redan vid ett tidigare tillfälle varit inne på frågan om de stora svårigheter, som lärarrekruteringen för närvarande möter, och jag vill tillägga, att om vi inte kunna få ett tillräckligt antal fullgoda lärare, få vi inte heller en god skolreform. Redan nu ha realskolorna och gymnasialskolorna mycket stora luckor. Vi stå här inför ett mycket allvarligt problem, och jag ser med stort intresse, att herr statsrådet till fullo har observerat dessa svårigheter.

Över huvud taget frågar man sig: Hur skall den akademiskt bildade arbetskraften kunna räcka till i vårt land? Den behövs ju på ett otal områden. Det behövs teologer, det behövs jurister, det behövs lärare, det behövs läkare, och överallt eller nästan överallt måste man räkna med allvarliga luckor. Studentantalet stiger inte så starkt, att man kan hoppas på en snabb förbättring när det gäller att fylla dessa luckor. Statskontoret har med mycken styrka pekat just på dessa problem. Jag skall be att få citera vad statskontoret säger — det står på s. 110 i propositionen. Jag kan tillägga, att statskontoret inte alls är ensamt om sin mening. Den kommer till uttryck på olika håll — om jag inte missminner mig även hos länsstyrel-

Kungl. proposition ang. riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling.

sen i Göteborg. Statskontoret skriver följande: »Håller man samtidigt i minnet, att övriga aktuella reformer inom försvarsväsen, kommunikationsväsen, hälso- och sjukvård, den allmänna socialvården, jordbruket o. s. v. samtliga förutsätta väsentligt utökade personalresurser, för att nu icke tala om det stegradе arbetskraftsbehov, som erfordras för ett genomförande av den industriella upprustning och den utbyggnad av näringslivet, som utgör själva grundvalen för ett vidmakthållande och utvecklande av vårt nationella välstånd, måste förslaget inge allvarliga farhågor för att våra befolkningstillgångar icke skola räcka till för dess realiserande inom överskådlig framtid.» Det är starka ord. Jag hoppas de äro för starka, men liknande varningar möter man från olika håll.

Den utredning, som presteras i propositionen på s. 126 och följande, ger också en ganska pessimistisk bild av läget. Jag tror, att denna pessimistiska bild i stort sett är riktig, om förutsättningarna för utvecklingen skola vara desamma som de äro i dag. Departementschefen är ganska försiktigt optimistisk. Han redogör för vad skolöverstyrelsen har sagt om saken. Enligt skolöverstyrelsens uppfattning bör lärartillgången budgetåret 1970/71 vara sådan, att den nya skolan i sin helhet skall kunna förverkligas. Statsrådet anknäper till detta och säger: »Jag vill icke lägga större vikt vid detta endast skenbart exakta resultat — det finnes alltför många omständigheter, som kunna förrycka utgången — men jag är ense med överstyrelsen om att genomförandet i det väsentliga måste förläggas till tider med nedgående lärjungeantal, och jag har ingen anledning att tro, att det under sådana perioder skulle vara omöjligt att sörja för en lärarproduktion av tillräckliga mått.» Jag hoppas, att herr statsrådet får rätt. Men jag tror inte, att herr statsrådet får rätt, om vi inte förbättra en av de nödvändiga förutsättningarna för en större rekrytering till våra skolor. Denna nödvändiga förutsättning är en ny lönereglering, en lönereglering som

tillåter skolans lärare att komma i paritet med utövare av andra intellektuella yrken. Få vi inte en sådan lönereglering, tror jag icke, att det skall bli möjligt att genomföra reformen. Det är därför som jag också med tillfredsställelse har sett, att skolöverstyrelsen har begärt en utredning om denna sak.

Den tredje stora svårigheten ligger självklart i byggnadsfrågorna. Jag skall inte gå närmare in på dessa frågor. Jag vill bara erinra om vad arbetsmarknadsstyrelsen säger. Det citeras i propositionen på s. 129. Det är ett yttrande, som närmast har tillkommit med anledning av skolkommisionens förslag. Arbetsmarknadsstyrelsen säger: »I varje fall bör man knappast räkna med att under 50-talet kunna realisera mer än en del av det byggnadsprogram, som skolkommisionen skisserat.»

Departementschefen beaktar också dessa svårigheter. Följden av svårigheterna kan ju knappast bli annat än en: det skolprogram, som här föreslås, lägges upp på mycket lång sikt och med en mycket obestämd tidtabell. Vi stå alltså i själva verket inför en i tiden fjärrstyrd reform.

Men själva svårigheterna, framför allt svårigheterna då det gäller lärarfrågan, göra det icke desto mindre nödvändigt att nu fatta ett beslut, ty om man icke gör det, kan man icke vidta de nödiga åtgärderna för att få lärarbristen täckt. Det är inte minst med hänsyn därtill som jag, alla svårigheter till trots, anser det vara nödvändigt att fatta ett principbeslut snarast möjligt.

Men samtidigt skulle jag vilja göra gällande, att ett sådant principbeslut inte behöver vara alltför rikt på detaljer; det behöver inte gå in på alltför många modaliteter, utan det kan hålla sig till de stora och väsentliga linjerna. Vad veta vi egentligen om ekonomiska och andra förutsättningar på 1960- och 1970-talen? Vad veta vi om de dåtida kulturströmningarna och de dåtida kulturbehoven? Där om kunna vi endast göra vaga gissningar. Kanske tänka pedagogikens och politikens 60- och 70-talister litet annorlunda än pedagogikens och

Kungl. proposition ang. riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling.
politikens 40-talister. Jag menar med andra ord, att man inte bör fjärrstyra för mycket.

Departementschefen är också — det erkännandet måste jag likaledes ge honom — i stort sett försiktig rörande detaljerna, även om, i fall jag så får uttrycka mig, skolkommissionens dogmatik spökar här och var. Den långa väntetiden skall emellertid begagnas till nya utredningar och nya försök. För egen del lägger jag tyngdpunkten på de senare. Vad vi behöva är just en empirisk forskning på området. Aeronautiska konststycken i de högsta och tunnaste luftlagren ger jag i detta sammanhang mycket litet för. Vi behöva en skola, som bygger på erfarenheter, som bygger på praktiska försök och inte på teorier och på mer eller mindre tillfälliga pedagogiska dagssanningar. Jag tror för övrigt, att departementschefen på denna punkt till fullo är av samma mening som jag. Jag har åtminstone fått det intrycket vid ett hastigt genomläsande av denna stora proposition.

När herr statsrådet nu är närvarande, vill jag begagna tillfället att rikta en fråga till herr statsrådet. Det är som bekant så, att skolkommissionen har fäst ganska stort avseende vid ett mycket kortfattat utlåtande, som professor Elm-gren i Göteborg har avgivit på grundval av ett uppdrag han har fått av skolkommissionen. Jag har inte någonstans sett en utförligare motivering för hans utlåtande. Jag vet inte, om det är publice-rat någonting av de forskningar och de studier och de experiment, varpå detta utlåtande bygger. Jag skulle gärna se, att det kommande skolutskottet kunde få höra något om forskningarna och experimenten, innan utskottet går att fatta slutlig ståndpunkt i frågor av den allra största vikt och betydelse. Jag vet inte, om herr statsrådet är i tillfälle att redan i dag lyfta något på slöjan angående denna utredning.

De försök, som herr statsrådet — enligt mitt förmenande med all rätt — ställer i utsikt, skola utföras i skolöverstyrelsens regi. Det tror jag är riktigt. På det sättet får man fullgod anledning

att tro, att försöken komma att göras med full objektivitet och att man får en noggrann prövning av resultaten, gjord utan förutfattade skolpolitiska meningar.

Jag skall för övrigt inte ingå på någon diskussion av propositionens många detaljer av större eller mindre vikt. Jag får av allt att döma tillfälle att sedan i utskottet, säkerligen utförligt, ventilera alla dessa detaljer.

Men jag vill till sist lägga ännu ett par rosor för herr statsrådets fötter. Jag vill ge herr statsrådet min komplimang för den kloka och mogna, den välmotiverade och välskrivna framställning av skolans målsättning, som vi ha fått i propositionen. Det förslag till linjedelning på gymnasiet, som herr statsrådet har skisserat — inte mer än skisserat — förefaller mig också i hög grad tilltalande.

Jag skulle slutligen vilja tillägga en sak. Det är en sak som måhända kunde föranleda mig till vissa kritiska anmärkningar, men jag skall inte falla för frestelsen att framställa dessa nu. Jag anser, att vi i detta land inte ha råd att pruta av på de krav på kvalitet, som man hittills har velat ställa på skolans alla stadier. Dessa äro inte av mindre vikt på realskole- och gymnasiestadierna än på något annat stadium. Om vi icke upprätthålla dessa krav på kvalitet, få vi en dålig skolreform. Jag skulle i det sammanhanget också vilja säga, att vi inte ha råd att slösa med våra begåvningar. Vi måste se till, att de få den bästa möjliga bildning och utbildning och att de så snart som möjligt med så god utrustning som möjligt komma ut i samhällets tjänst.

Med dessa ord, herr talman, ber jag till sist att få yrka på remiss av denna betydelsefulla proposition till det särskilda utskott, som kammaren skall till-sätta.

Herr statsrådet **WEIJNE**: Herr talman! Jag skulle ju kunna stillatigande ha åhört herr Andréns anförande, där han på sitt vanliga eleganta sätt bestod både rosor och taggar. Jag hade emellertid en känsla av att rosorna vid detta

Kungl. proposition ang. riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling.

tillfälle voro något mindre bemängda med taggar än de bruka vara, och jag gläder mig framför allt åt den positiva inställning till frågan som herr Andrén gav uttryck åt.

Man har rätt mycket diskuterat, om man skall ha en plan för framtiden eller inte. Låt mig vid detta tillfälle säga, att när dåvarande departementschefen, professor Bagge, i slutet av år 1940 till-satte skolutredningen för att få en bättre samordning mellan de olika reformerna, var samordningstanken något som erfarenheten har visat vara fullständigt riktigt. Jag har ett livligt minne av att jag satt här som åhörare någon gång — det bör ha varit under remissdebatten 1941 — då den tidigare departementschefen polemiserade mot professor Bagge och talade om 1940 års skolutredning sam en de dödas kyrkogård, varifrån inte skulle ges någon uppståndelse. Förmodligen menade herr Engberg, att man måste gå fram med partiella reformer, under det att herr Bagge ville ha en allmän översyn över skolväsendet. Jag skulle vilja säga, att den proposition, som nu ligger på bordet, egentligen är en syntes av dessa uppfattningar. Jag är lika övertygad som en gång herr Arthur Engberg, att man måste gå fram med partiella reformer. Men jag vill inte vara med om partiella reformer utan sammanhang, utan jag tror, att man först måste komma överens om generalplanen något så när, innan man börjar med de partiella reformerna. Tanken här är, att riksdagen, som ju i sista hand har avgörandet, skall säga, hur den i stort sett vill ha den framtida skolan, och sedan skall man bygga upp genom partiella reformer i den takt som man orkar och i den utsträckning som utvecklingen gör det lämpligt.

Det är anledningen till att detta är en reform på lång sikt. Det är också anledningen till att jag inte här lägger fram något tidsschema. Jag vill inte komma med optimistiska förslag beträffande tidpunkter, om vilka man inte vet någonting. Men när man är litet förvånad, och när herr Andrén med sitt vanliga lyckliga sätt att finna träffande

uttryck talar om en »fjärrstyrd reform», så kanske jag ändå får erinra herr Andrén om att då riksdagen år 1936 beslöt det sjunde skolåret, vilket ju var en mycket obetydlig reform i jämförelse med denna, satte man en övergångstid på tolv år. Det var ändå under tiden före det sista världskriget, när man kunde ha rätt att se mera optimistiskt på utvecklingen än vi kunna för närvarande. När man behövde tolv år för att genomföra det sjunde skolåret allmänt, tycker jag, att om vi lyckas förverkliga den här skisserade skolreformen låt mig säga på ett kvarts sekel, så är det en betydligt snabbare takt än den man tänkte sig år 1936.

Sedan skulle jag vilja göra ett par anmärkningar. Till dem, som inta en rent negativ ståndpunkt och som anse, att vi skola vänta, vill jag helt enkelt säga, att vi inte *kunna* vänta. Om man säger, att tiden inte nu är inne för en stor skolreform, utan att vi skola dröja, så måste vi naturligtvis — om det skall vara någon mening med att dröja — dröja åtminstone fem år, kanske helst tio år. Men är det någon i denna kammarare som tror, att vi kunna låta bli att reformera skolan under fem till tio år och bara dröja? Vi ha redan en tillströmning till realskolan som gör, att den håller på att sprängas sönder — inte sprängas sönder rent lokalt, ty jag tror man kan ordna lokalfrågan, men sprängas sönder på grund av att så stor del av en årsklass kommer över till realskolan, att realskolan inte passar för alla. Det är det stora problemet för närvarande. Samtidigt ha — på grund av den tidiga anknytningen till realskolan — de teoretiska utbildningsvägarna fått ett försteg, som gör, att man först söker dit och sedan, om man misslyckas, söker över till praktiska utbildningsvägar.

Följaktligen har jag fått den bestämda uppfattningen, att valet här inte står mellan att dra upp riktlinjerna för en skolreform eller att vila på hanen, utan valet står mellan en skolreform, förverkligad genom delreformer, eller delreformer utan plan. Jag vill än en gång

Kungl. proposition ang. riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling.

ge min företrädare år 1940 det största erkännande för att han så klart gav uttryck åt dessa synpunkter.

Men härtill komma andra, praktiska svårigheter. Vi skola genomföra en kommunindelingsreform. Den kommer att ge helt andra möjligheter för skolan, och den kommer på många områden att medföra en omplanering av det kommunala arbetet. Det är väl ändå inte för mycket begärt, att de kommunalmän, som skola ha ansvaret för de nya kommunerna, få veta något av statsmakterna om hur man tänker sig den nya skolan organiserad.

När jag nu anför dessa synpunkter, är det inte i polemik mot herr Andrén. Över huvud taget har jag ingen anledning att polemisera mot herr Andrén, ty jag tror, att våra uppfattningar i fråga om de stora linjerna äro så likartade, att det inte finns någon anledning till polemik. Däremot kanske jag får lämna ett par förklaringar.

Herr Andrén talar här om att propositionen remitteras på en lördag. Det var ursprungligen min avsikt — och den stod klart angiven i tidningarna — att propositionen skulle lämnas klockan halv fyra i onsdags. Hade man gjort det, så hade remissen i stället kommit att ske i mitten av nästa vecka. Anledningen till att propositionen lämnades en dag tidigare var helt enkelt — fränsett att den låg färdig och kunde lämnas — att man i en stockholmsstidning hade på ett sätt, som skenbart tydde på att man kände till propositionen, talat om hur den svenska skolan skulle se ut enligt propositionen. För att inte dessa delvis vilseledande uppfattningar skulle spridas, ansåg jag det vara riktigare, att man omedelbart lämnade propositionen och följaktligen TT kunde få delge allmänheten det referat, som TT hade utarbetat på ett tidigt stadium.

Sedan skall jag ta upp ett par andra sådana detaljer. Herr Andrén frågar efter professor Elmgrens utredning. Det ansågs, att denna utredning, på grund av att vi här i Sverige ha en rätt liten publik för en utredning av detta slag, borde

tryckas på engelska och därmed göras tillgänglig för en större forskarkrets. Emellertid har det av olika skäl inte kunnat ske än, men jag förmodar, att ingenting hindrar, att professor Elmgren inför utskottet lämnar en redogörelse. Det som är det väsentliga i hans utredning och som skolkommissionen har tagit intryck av rör egentligen fördelningen av praktisk och teoretisk begåvning. Därvidlag har han kommit till resultat, som kanske några anse vara naturliga, under det att andra tycka att de inte äro så sannolika.

Vidare talar herr Andrén om att det är olämpligt med ett statsråd som ordförande i en kommitté som skall framlägga förslag. Därom kan man ha olika principiella uppfattningar. Jag nämnde nyss, att professor Bagge tillsatte 1940 års skolutredning. Han blev också dess ordförande. Tidigare hade Värner Rydén som statsråd varit ordförande i en skolkommission.

Det kan här anföras skäl både för och emot. Genom att statsrådet är ordförande, kan han redan på ett tidigt stadium ha sin hand över det hela. Men risken är den, att han är bunden. Nu vågar jag här kategoriskt bestrida, att jag har känt mig bunden. Redan år 1948, då jag hade äran tala inför läroverksläraarnas riksmöte — eller kanske det var en konferens, sammankallad just för skolfrågan —, tillät jag mig att säga att jag komme att ta det allra starkaste intryck av remisskritiken.

Jag betraktade det helt enkelt så, att grundläggande för propositionen borde vara vad som anförts i de föreliggande betänkandena — en hel serie betänkanden från skolutredningen och skolkommissionens principbetänkande — men också de synpunkter som kommit fram under remissen. Jag tror för min del, att den uppmärksamme läsaren av propositionen skall finna, att jag *har* tagit intryck av kritiken, och det ha många tidningar också anført, när de ha uttalat sin mening om propositionen.

Sedan var herr Andrén en aning kritisk mot skolkommissionen. Det är klart att man kan vara. Det var en samling

Kungl. proposition ang. riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling.

av män och kvinnor från skilda håll, som tänkte i hög grad olika i vissa stycken, men som enade sig om ett enhälligt betänkande. Där fanns och finns en politisk meningsfrände till herr Andrén, som denne själv föreslog, om jag inte misstar mig. Han är professor i Göteborg och har gjort en utomordentligt god insats i skolkommissionen. Där fanns en annan politisk meningsfrände till herr Andrén, tidigare ledamot av andra kammaren och, såvitt jag förstår, en man som har ett ovanligt anseende för gott omdöme och för praktisk läggning. I kommissionen fanns också folk, som hade mera optimistisk läggning — låt mig gärna säga, utan att lägga något förringande i uttrycket, mera sinne för det ljusblå, för planering på lång sikt.

Det är med skolkommissionens betänkande som det är med alla betänkanterna, att där finnas många olika synpunkter som man har kommit till genom att man har tagit hänsyn till varandra. Jag tror emellertid, att skolkommissionens betänkande på det hela taget har visat sig bedöma frågorna riktigt, och man kan med skäl säga, att skolkommissionen både genom den debatt, som de enskilda ledamöterna ha deltagit i, och genom sitt betänkande har fört skoldiskussionen ett stort steg framåt.

Till sist skall jag, herr talman, fortfarande utan något polemiskt syfte, ett ögonblick stanna inför möjligheterna att förverkliga skolreformen.

Jag vill då rent allmänt säga, att för mig är det ett mycket större problem, hur man skall kunna klara de år som komma närmast, låt mig säga de närmaste tio åren, då nativitetsstegringen i så hög grad kommer att sätta sin prägel på den svenska skolan. Jag vill erinra om att barnantalet enbart i den obligatoriska skolan kommer att öka från i runt tal 600 000 till 800 000, och även i fråga om den högre skolan får man räkna med en mycket starkt ökad tillströmning. Ännu har inte nativitetsstegringen börjat att återverka på tillströmningen där, det kommer först senare. Att vi här möta mycket svåra problem skall jag vara den siste att förneka.

Men varpå bero svårigheterna? Jo, de bero helt enkelt på att det föddes så många barn de sista åren på 1930-talet och under större delen av 1940-talet. Men jag har ett livligt minne av hur man i mitten av 1930-talet här i riksdagen med pannorna i djupa veck diskuterade de sjunkande födelsesiffrorna. Vi nådde åren 1933, 1934 och 1935 botten med ungefär 85 000 födda om året. Det blev en ändring. Jag tror inte, att det väsentligen berodde på de åtgärder som riksdagen vidtog, i första hand av social natur, ty ökningen är en internationell företeelse. Men vi kunna nog vara överens om att vi inom alla partier voro angelägna om att vi skulle få stigande födelsesiffror, och därför äro de där barnen — om det tillåtes mig att använda ett något vårdslöst uttryck — våra gemensamma barn. När det gäller dem kunna vi hjälpas åt utan att skylla på varandra att vi ha dukat under för reformhets eller saknat verklighetssinne o. s. v. Kunna vi lösa dessa problem — och dem måste vi lösa — komma nog förhållandena att vara sådana, att när skolreformen på »baksidan» av nativitetsstegringen kan genomföras mera allmänt, har man fått mycket till skänks.

Vad jag här menar skall jag bara belysa med två siffror. När vi under 40-talet hade de högsta födelsesiffrorna här i Sverige — det var år 1945 — voro vi uppe i 135 000 födda. Fyra år senare, år 1949, hade siffran sjunkit till 121 000, alltså med inte mindre än 14 000. Enligt prognoser, som professor Wahlund gjort åt skolkommissionen, får man räkna med en fortgående minskning. Jag skall inte ingå på orsakerna till att minskningen har blivit starkare än professor Wahlund beräknade i de siffror som redan äro tillgängliga. Jag skall här inte ett ögonblick uttala mig om huruvida det är önskligt eller inte med sänkta födelsesiffror. Jag kan i alla fall säga så mycket, att starka fluktuationer välla oerhörda besvärligheter för skolväsendet och mycket annat. Men vi ha att ta hänsyn till verkligheten sådan den är, och sannolikt komma vi på 1960-talet att ha betydligt mindre årsklasser i

Kungl. proposition ang. riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling.

skolåldern än vad vi ha för närvarande. Det kan därför hända, att vi få lärare så att säga till skänks, men i ännu högre grad lokaler till skänks, lokaler som man alltså har skapat för att möta den starka nativitetsstegringen men som sedermera komma att tjäna skolreformen.

Jag ser därför i det fallet inte så pessimistiskt, utan jag ser faktiskt mera pessimistiskt på de närmaste årens uppgifter. Men om jag skulle använda ett något pressat uttryck, skulle jag vilja säga, att de närmaste årens svårigheter på grund av nativitetsstegringen komma så långt ifrån att — som folk i allmänhet tror — vara ett hinder för skolreformen, att de i stället bereda väg för reformen genom att man tvingas skaffa lärare och lokaler för ett så högt barnantal, som uppstår genom nativitetsstegringen men som sedermera kommer att sjunka avsevärt. Vi ha haft liknande fluktuationer tidigare. Jag skall nämna ett par siffror. År 1920 hade vi i den svenska folkskolan 700 000 barn. I början av 1940-talet hade dessa 700 000 smultit ihop till 525 000. Det vållade oerhörda svårigheter på många sätt. Jag önskar för all del inte, att vi skola få vara med om en sådan utveckling ännu en gång, men vi få med säkerhet en utveckling med samma tendens, som jag hoppas inte skall gå lika långt men som vi i alla fall inte kunna undgå att ta hänsyn till.

Jag skall, herr talman, inte fortsätta längre. Jag ber att få uttala mitt tack för de vänliga ord, som herr Andrén riktade till mig, och jag ber att få uttrycka min uppriktiga glädje över att högern denna gång kommer att vara med om att göra en skolreform. Jag brukar inte använda brösttoner, herr talman. Men låt mig ändå få säga, att min allvarliga avsikt under hela arbetet med skolreformen, från det jag kom in i skolkommissionen och till nu, har varit att åstadkomma en samlande lösning, inte en lösning, där olika partier skulle stå emot varandra i stridsställning. Jag har gjort ett försök. Om detta mitt försök är lyckat i alla delar, skall jag inte yttra mig om. Det få andra be-

tygsätta. Men jag har gjort ett försök, och jag hoppas för min del, att det särskilda utskott, som riksdagen skall välja om onsdag, kommer att fortsätta arbetet i samma riktning, så att vi få en samlande lösning och sedan undan för undan söka göra det bästa möjliga av den svenska skolan.

Herr ANDRÉN: Herr talman! Jag har kanske inte någon speciell anledning att ingå i något svaromål med anledning av statsrådets senaste anförande, då han inte på någon punkt egentligen polemiserade mot mig. Men då departementschefen uttalade sin förhoppning om en samlande lösning, vill jag livligt instämma i denna förhoppning, och jag vill tillägga, att jag förutsätter att denna samlande lösning skall kunna komma till stånd under ömsesidiga sakliga hänsyn.

När jag ändå har ordet, bör jag kanske beröra ett par synpunkter. Det skall inte falla mig in att nu diskutera de svårigheter, som följt på skolans område av den betydande nativitetsökning, som inträdde i slutet på 30-talet och sedan fortsatte på 40-talet. Jag berörde dem inte, därför att dessa speciella skolproblem ju inte på något vis behandlas i propositionen. Däremot är ju propositionens problemlösning i viss mån beroende av denna nativitetsökning. Det är nämligen meningen att en hel del av de reformer, som ställas i utsikt, skola ske så att säga på baksidan av den nativitetstopp, vars verkningar på skolans område vi nu ha att räkna med. Men planhushållning är en mycket svår sak, och det kan väl tänkas, att vi kunna få en ny fluktuation och nya toppar. Däröfver veta vi ingenting alls. Det är t. o. m. mycket möjligt att förverkligandet av den proposition, som nu föreligger, kommer att dröja så länge, att intet barn, som är fött i dag, får vara med om att i dess helhet gå igenom den skola, som här skisseras.

Jag ber vidare att få tacka statsrådet för det svar jag fått angående den utredning, som professor Elmgren har presterat. Det är ju värdefullt, om den kommer ut på engelska. Men viktigast är att den blir tillgänglig för särskilda

Kungl. proposition ang. riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling. utskottets ledamöter, så att vi kunna få se på vilka grunder professor Elmgren gjort sin sortering av de praktiskt och teoretiskt begåvade barnen. Frågan är bl. a. av största vikt, då det gäller uppbyggandet av yrkesbestämda linjer, och därför är det av stort intresse för utskottet att få en ordentlig inblick i de forskning, som professor Elmgren har gjort.

Herr statsrådet hade några reflexioner med anledning av mitt uttryck »en fjärrstyrd reform». Jag vill tillägga, att mitt uttryck icke hade någon kritisk innebörd. Jag ansåg mig bara ha anledning att framhålla, att man inte bör fjärrstyra för mycket. Jag har emellertid fått den uppfattningen, när jag har studerat herr statsrådets proposition, att även på denna punkt herr statsrådet och jag äro av lika meningar.

Däremot delar jag kanske inte fullt den uppfattning, som herr statsrådet gav uttryck åt, när det gällde lämpligheten för en departementschef att leda en utredning. Statsrådet försäkrade, att han inte var bunden av de ståndpunkter som hade intagits av skolkommissionen. Jag vet att herr statsrådet är en god politiker, och jag har anledning tro att statsrådet också är en god psykolog. Men som god psykolog bör statsrådet veta, att man icke själv har en aning om hur bunden man egentligen är, och jag, som kunnat se på problemet litet mera utifrån, har nog ibland fått den uppfattningen, att statsrådet Weijne skulle ha stått mera obunden gent emot skolkommissionen, om statsrådet icke hade skrivit under dess yttrande och inte hade deltagit i dess arbete. Jag kan emellertid icke utesluta den möjligheten att jag har orätt; jag skall därför inte påstå någonting bestämt.

Herr statsrådet och jag synas vara ganska ense om skolkommissionen. Herr statsrådet ansåg, att det fanns ljusblå element i denna kommission och att den ljusblå färgen lyste på många sidor i dess betänkande. Man kan vara en mycket vederhäftig och bra människa och ändå vara ljusblå, och jag har personligen ingenting att invända mot medlem-

marna i denna kommission. Jag har inte heller fällt något förklenande omdöme om dem. Det finns emellertid vissa sidor i denna kommissions betänkande, som jag har svårt att smälta och som jag reagerat emot. Om jag fattat propositionen rätt har herr statsrådet också reagerat t. ex. mot den skildring som kommissionen givit av vår gamla skola. Jag vill tillägga, att herr statsrådet känner denna gamla skola mycket bättre än flertalet av medlemmarna i skolkommissionen.

Efter härmed slutad överläggning hänvisades ifrågavarande kungl. proposition till särskilda utskottet.

Till utskottet skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionen inom kammaren nu avgivna yttrandena.

Herr förste vice talmannen anmälde, att till kammaren överlämnats

dels Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 52, angående Sveriges anslutning till allmänna tull- och handelsavtalet (GATT), m. m.;

nr 53, angående vissa ändringar i gällande tulltaxa, m. m.;

nr 54, angående Sveriges anslutning till Internationella handelsorganisationen (ITO) m. m.;

nr 61, angående godkännande av en mellan Sverige och Finland träffad överenskommelse angående betalning av vissa till Finland lämnade svenska krediter;

nr 68, angående försäljning av visst område å Kungl. Djurgården;

nr 69, med förslag till lag om ändrad lydelse av 79 § 1 mom. lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet m. m.; samt

nr 71, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

dels ock Kungl. Maj:ts skrivelse nr 72, med redogörelse för de åtgärder som vidtagits på grund av riksdagens skrivelse den 18 maj 1949, nr 262, i anledning av riksdagens år 1948 församlade revisorers berättelse.

De kungl. propositionerna och den kungl. skrivelsen blevo nu var för sig föredragna och lagda på bordet.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 8 § 2 mom. och 47 § lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting;

nr 2, i anledning av väckta motioner om införande av ersättare för riksdagens ledamöter att i deras frånvaro inträda i riksdagen; och

nr 3, i anledning av väckt motion om viss ändring av 10 § lagen om skolstyrelse i vissa kommuner;

statsutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1950/51 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1950/51 under tredje huvudtiteln, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag; och

nr 26, i anledning av väckta motioner om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50 till understöd åt föreningarna Skyddsvärnet i Stockholm och Göteborg;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 10, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av s. k. familjestiftelser;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 7 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften; och

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med ytterligare bestämmelser angående taxering för inkomst under vissa år av ersättning på grund av försäkring för förlust av fartyg, m. m.;

första lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 juni 1945 (nr 520) om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom, m. m.;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 2, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, såvitt propositionen avser jordbruksärenden; och

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunderna för avsättning till domänverkets förnyelsefond för återväxtkostnader m. m.; samt

första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckt motion om utredning av förhållandet mellan allmänheten och statsägda respektive statsunderstödda företag m. m.; och

nr 2, i anledning av väckt motion om vissa åtgärder för att förhindra tandsjukdomar hos skolbarn.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.16 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 21 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Herr *Hermansson, Herbert*, anmälde, att han åter infunnit sig vid riksdagen.

Justerades protokollen för den 14 och den 15 innevarande månad.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 52, angående Sveriges anslutning till allmänna tull- och handelsavtalet (GATT), m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick anvisande av anslag under sjunde huvudtiteln, till statsutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 53, angående vissa ändringar i gällande tulltaxa, m. m.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 54, angående Sveriges anslutning till Internationella handelsorganisationen (ITO) m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick anvisande av ett anslag under tionde huvudtiteln, till statsutskottet och i övrigt till utrikesutskottet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 61, angående godkännande av en mellan Sverige och Finland träffad överenskommelse angående betalning av vissa till Finland lämnade svenska krediter; samt

nr 68, angående försäljning av visst område å Kungl. Djurgården.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 69, med förslag till lag om ändrad lydelse av 79 § 1 mom. lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 71, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts skrivelse nr 72, med redogörelse för de åtgärder som vidtagits på grund av riksdagens skrivelse den 18 maj 1949, nr 262, i anledning av riksdagens år 1948 församlade revisorers berättelse.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 1—3, statsutskottets utlåtanden nr 2, 3, 15, 20, 22, 25 och 26, bevillningsutskottets betänkanden nr 10—12, första lagutskottets utlåtande nr 6, jordbruksutskottets utlåtanden nr 2 och 3 samt första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtanden nr 1 och 2.

Herr talmannen anmälde, att till kammaren överlämnats följande kungl. propositioner, vilka nu var för sig föredrogs och lades på bordet:

nr 56, angående statsverkets övertagande av staden Noras förpliktelser gentemot borgmästaren Erik Ake Edvardsson, vilkens befattning kommer att indragas vid upphörande av rådhusrätten i samma stad; och

nr 73, angående anslag till vissa statliga lånefonder för budgetåret 1950/51. m. m.

Anmälades och bordlades nedannämnda under sammanträdet till herr talman-
nen avlämnade motioner:

nr 355, av herr *Gränebo* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om gräns mot allmänt vattenområde, m. m.;

nr 356, av herr *Lundqvist* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt till fiske, m. m.;

nr 357, av herr *Lundqvist* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om gräns mot allmänt vattenområde, m. m.;

nr 358, av herr *Spetz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt till fiske, m. m.;

nr 359, av herr *Spetz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om gräns mot allmänt vattenområde, m. m.;

nr 360, av herr *Arrhén* och fru *Svenson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om gräns mot allmänt vattenområde, m. m.;

nr 361, av herr *Arrhén* och fru *Svenson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt till fiske, m. m.;

nr 362, av herr *Persson, Karl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt till fiske, m. m.;

nr 363, av herr *Sundelin*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt till fiske, m. m.;

nr 364, av herr *Karlsson, Gustaf*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt till fiske, m. m.;

nr 365, av herr *Hällgren* och herr *Petersson, Emil*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt till fiske, m. m.; samt

nr 366, av herr *Mannerskantz* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 59, med förslag till lag om gräns mot allmänt vattenområde, m. m., och nr 60, med förslag till lag om rätt till fiske, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.04 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 22 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Företogs val av tolv ledamöter i särskilda utskottet.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN erhöjll på begäran ordet och anförde: Herr talman! För detta val ber jag att få avlämna en gemensam lista, vilken godkänts av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen. Jag vill nämna, att en sådan lista kommer att företes även vid valet av suppleanter. Vardera listan upptar namn å så många personer, som det ifrågavarande valet avser.

Herr förste vice talmannen avlämnade därefter en lista, som under partibeteckningen »Den gemensamma listan» upptog följande namn:

Sandler
Näsström
Andersson, Karl
Persson, Ivar
Andrén
Ohlon
Gillström
fru Sjöström-Bengtsson
Ericson, Johan Eric
Wahlund
Bergh
Englund.

Sedan herr talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev densamma på gjord proposition av kammaren godkänd; och förklarades de å listan upptagna personerna hava blivit utsedda till ledamöter i särskilda utskottet.

Anställdes val av tolv suppleanter i särskilda utskottet.

Herr förste vice talmannen avlämnade en lista, som under partibeteckning-

en »Den gemensamma listan» upptog följande namn:

Heüman
Jonsson, Jon
Sandberg
Andersson, Lars
Eskilsson
Sunne
Thun
fru Lindström
Andersson, Birger
Karlsson, Fritiof
Arrhén
Spetz.

Efter det herr talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev densamma på gjord proposition av kammaren godkänd; och förklarades de å listan upptagna personerna hava blivit utsedda till suppleanter i särskilda utskottet.

Upplästes följande till riksdagen inkomna handling:

Till Sveriges riksdag.

Med bifall till hemställan av bankoutskottet i utlåtande nr 20 beslöt 1949 års riksdag i anledning av i ämnet väckta motioner bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att av det under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m. uppförda förslagsanslaget till Riksdagen: Övriga omkostnader disponera ett belopp av högst 25 000 kronor för anskaffande av en bokgåva, att såsom en hyllningsgård från svenska riksdagen överbringas till det Färöiska lagtinget. Grunden för detta riksdagsbeslut var närmast den förändring av Färöarnas och färingarnas ställning inom det danska riket, som skett genom den år 1948 genomförda självstyrelsen på Färöarna.

I enlighet med riksdagens förenämnda beslut tillsatte fullmäktige en kom-

mitté för att sammanställa den ifråga-
varande bokgåvan. Kommitténs arbete
har nu fortskridit så långt, att resulta-
tet därav kan i det närmaste överblic-
kas. Det framgår sålunda av de upp-
gifter, som av kommittén lämnats full-
mäktige, att inom den av riksdagen an-
visade kostnadsramen kunna, mycket
tack vare värdefulla gåvor från univer-
sitet och vetenskapliga institutioner
m. fl. och vid litteraturinköp lämnade
rabatter, sammanbringas en synnerligen
mångsidig och rikhaltig, för svensk and-
lig och materiell kultur och kulturut-
veckling representativ boksamling. Dess-
utom ha fotografiskt reproducerats fle-
ra medeltida handskrifter av särskilt in-
tresse för Färöarna.

Överlämnandet av bokgåvan till Fär-
öiska lagtinget beräknas komma att äga
rum i Tórshavn i slutet av nästkom-
mande juli månad på sätt och under
former varom fullmäktige enligt banko-
utskottets förenämnda, av riksdagen
godkända utlåtande ha att närmare be-
sluta. Kostnaderna i samband med över-
lämnandet väntas icke komma att upp-
gå till något större belopp på grund av
de särskilda anordningar, som är under
överbäggande.

Då fullmäktige utgå från att överläm-
nandet av bokgåvan bör ske genom el-
ler i närvaro av representanter för riks-
dagen, få fullmäktige härmed hemstäl-
la, att sådana representanter nu måtte
till lämpligt antal av riksdagen utses.

Stockholm den 16 februari 1950.

Å fullmäktiges vägnar:

ANDERS ÖRNE.

Torsten Bjerlöw.

Ordet lämnades till herr FÖRSTE VICE
TALMANNEN, som yttrade: Herr talman!
Jag hemställer, att kammaren — under
försättning att andra kammaren fat-
tar enahanda beslut — måtte besluta,
att den i riksgäldsfullmäktiges skrivelse
avsedda bokgåvan skall överlämnas av
två representanter för riksdagen, utsed-
da en av vardera kammaren. I händelse
av bifall härtil hemställer jag vidare,
att första kammaren måtte låta sig re-

presenteras av sin talman eller, i hän-
delse av förfall för honom, av den le-
damot av kammaren, som talmannen i
sitt ställe utser.

Vad herr förste vice talmannen så-
lunda hemställt bifölls.

Föredrogs och hänvisades till stats-
utskottet Kungl. Maj:ts proposition nr
56, angående statsverkets övertagande
av staden Noras förpliktelser gentemot
borgmästaren Erik Åke Edvardsson, vil-
kens befattning kommer att indragas vid
upphörande av rådhusrätten i samma
stad.

Föredrogs och hänvisades till jord-
bruksutskottet Kungl. Maj:ts proposi-
tion nr 73, angående anslag till vissa
statliga lånefonder för budgetåret 1950/
51, m. m.

Föredrogs och hänvisades till be-
handling av lagutskott nedannämnda
motioner:

nr 355, av herr *Grünebo* m. fl., i an-
ledning av Kungl. Maj:ts proposition
med förslag till lag om gräns mot all-
mänt vattenområde, m. m.;

nr 356, av herr *Lundqvist* m. fl., i an-
ledning av Kungl. Maj:ts proposition
med förslag till lag om rätt till fiske,
m. m.;

nr 357, av herr *Lundqvist* m. fl., i an-
ledning av Kungl. Maj:ts proposition
med förslag till lag om gräns mot all-
mänt vattenområde, m. m.;

nr 358, av herr *Spetz*, i anledning av
Kungl. Maj:ts proposition med förslag
till lag om rätt till fiske, m. m.;

nr 359, av herr *Spetz*, i anledning av
Kungl. Maj:ts proposition med förslag
till lag om gräns mot allmänt vatten-
område, m. m.;

nr 360, av herr *Arrhén* och fru *Sven-
son*, i anledning av Kungl. Maj:ts pro-
position med förslag till lag om gräns
mot allmänt vattenområde, m. m.;

nr 361, av herr *Arrhén* och fru *Sven-
son*, i anledning av Kungl. Maj:ts pro-
position med förslag till lag om rätt till
fiske, m. m.;

Om införande av ersättare för riksdagens ledamöter.

nr 362, av herr *Persson, Karl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt fiske, m. m.;

nr 363, av herr *Sundelin*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt till fiske, m. m.;

nr 364, av herr *Karlsson, Gustaf*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt till fiske, m. m.;

nr 365, av herr *Hällgren* och herr *Petersson, Emil*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt till fiske, m. m.; samt

nr 366, av herr *Mannerskantz* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 59, med förslag till lag om gräns mot allmänt vattenområde, m. m., och nr 60, med förslag till lag om rätt till fiske, m. m.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 8 § 2 mom. och 47 § lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om införande av ersättare för riksdagens ledamöter.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckta motioner om införande av ersättare för riksdagens ledamöter att i deras frånvaro inträda i riksdagen.

I två likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motioner, nr 20 i första kammaren av herr *Arrhén* m. fl. och nr 20 i andra kammaren av herr *Braconier* m. fl., hade hemställts, att riksdagen ville för sin del besluta sådan ändring i riksdagsordningen, att vid långvarigt hinder för ledamot av riksdagen, som föranledde befrielse från riksdagsarbetet, ersättare för ledamoten skulle utses att under dennes frånvaro vara ledamot av riksdagen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av herrar *Arrhén* och *Braconier*, som inom utskottet yrkat, att utskottet måtte hemställa, att riksdagen med anledning av motionerna i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning i motionernas syfte.

Herr **ARRHÉN**: Herr talman! Den motion, som jag har väckt beträffande möjligheten att utse ersättare för riksdagsman, är en gammal bekant för många av kammarens ledamöter, alldenstund redan för tjugutvå år sedan av en prominent ledamot av kammaren väcktes en motion, som gick ut på samma sak. Att jag emellertid i dag står här och talar för ett uppslag av denna art beror icke på, att jag hade kännedom om professor Bergmans framstöt år 1928, utan det grundar sig på vissa erfarenheter och iakttagelser, som jag kunnat göra under den — visserligen relativt korta — tid som jag har varit ledamot av Sveriges riksdag.

Envar av kammarens ledamöter har sig bekant, att vid flerfaldiga tillfällen under de senaste åren ledamöter av denna kammare eller av medkammaren under mycket långa tider varit frånvarande från riksdagen på grund av sjukdom eller därför att vederbörande varit ute i offentliga angelägenheter på olika håll i världen, vilket för dem utgjort ett hinder att delta i kamrarnas förhandlingar. Man frågar sig, vad väljarna säga om dylika situationer; väljarna ha ju valt den och den riksdagsledamoten för att i folkrepresentationen föra deras talan, delta i förekommande voteringar och i övrigt vara deras språkrör.

Det är från dylika utgångspunkter, som man rent logiskt kommer fram till slutsatser av den art, som i korthet sammanfattats i den motion, som nu föreligger till behandling.

Jag erinrar mig också, att i föl under en debatt här i kammaren en av ledamöterna uttalade sitt beklagande

Om införande av ersättare för riksdagens ledamöter.

över att icke ersättersystemet fanns hos oss med anledning av att denne talare själv under den pågående sessionen hade varit frånvarande från kammarförhandlingarna under mycket långa tider. Jag har även av den diskussion, som förts i pressen om dessa ting, trots mig märka, att det finns ett ganska stort intresse för denna fråga, och instämmanden i motionens syfte ha kommit från håll, där man kanske inte precis i första hand hade väntat sig sådana.

Den motion, som professor Bergman väckte år 1928, är — jag höll på att säga underligt nog — den enda utgångspunkt utskottet haft, när det skrivit sin kortfattade argumentering gentemot de synpunkter, som jag tillåtit mig framföra. Jag vill påpeka för kammarens ledamöter, att den argumentering, som utskottet här sammanfört, avtecknar sig mot 1928 års horisont, och jämförelsen med landstingen etc. anknyter ju helt till förhållandena på den tiden.

När man emellertid tvingas att på bredare front sätta sig in i dessa frågor, leds man genast över till den diskussion, som under trettiosju år förts rörande frågan, huruvida man skulle införa ersättare i våra fullmäktigeförsamlingar eller inte. Det var en debatt, herr talman, som öppnades redan år 1913 och som då gälde frågan om ersättare i stadsfullmäktige. Till följd av riksdagens positiva beslut år 1913 föreslogs i en proposition år 1918 införande av ersättare i stadsfullmäktige- och kommunalfullmäktigeförsamlingarna. Denna proposition föll emellertid på grund av motstånd i denna kammare. Det hängde på sju röster, om jag minns rätt.

Sedan kom frågan emellertid tillbaka i olika sammanhang. År 1928 kom en ny motion, 1930 ytterligare en, av herr Hage, och 1932 kom en tredje, av herr Hällgren, men det blev avslag alla gånger. År 1944 väcktes emellertid en motion i andra kammaren av herr Olof Andersson i Malmö och en medmotionär, men då hade riksdagens inställning fullkomligt svängt, och i skrivelse begärdes, att Kungl. Maj:t skulle verkställa

utredning angående möjligheterna att utse ersättare i stads-, kommunal-, municipal- och kyrkofullmäktige.

Konstitutionsutskottet hävdar nu, att förhållandena, när det gäller riksdagen, inte äro fullt jämförbara med förhållandena i dessa fullmäktigeförsamlingar. Det må vara, men det är slående, att den argumentering, som under de trettiosju åren anförts för införande av ersättare i fullmäktigeförsamlingarna, är i ordalag och formuleringar helt överensstämmande med den argumentering, vilken man har använt och kan använda, när det gäller önskemålet att få ersättare för riksdagens ledamöter. Jag skulle här, men jag vill inte ta upp tiden för länge, kunna andraga en nästan skrattretande överensstämmelse i formuleringarna i dessa avseenden.

Sedan brukar det också sägas från konstitutionsutskottshåll, när det gäller att gendriva sådana uppslag som detta, att det är så många vanskligheter och så många oprövade detaljer, som man här har att ta ställning till, att man inte vill ge sig i kast med frågan. På det vill jag svara, att det dock på oss närliggande platser i världen finns folkförsamlingar, där alla dessa problem sedan länge äro lösta och där man sedan mycket lång tid tillbaka praktiserat ett system med ersättare för riksdagsmän, nämligen i Danmark och Norge. De sista bestämmelserna om detta ersättersystem i Danmark, som jag sett, äro intagna i Knud Berlins kända utgivning av den danska författningen från år 1918, men jag har på känn — ehuru jag inte undersökt saken — att bestämmelserna äro vida äldre, och detsamma är fallet i Norge.

På dessa grunder, herr talman, har jag funnit det vara av värde att väcka denna motion. Det är möjligt att vi ha årtal framför oss, innan ett ersättersystem av detta slag accepteras, men jag har liksom på känn, att plötsligt komma alla att tycka, att det är en självklar sak, att man skall ha en dylik anordning.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Om införande av ersättare för riksdagens ledamöter.

Herr ANDERSSON, JONES ERIK: Herr talman! Den ärade talaren började med att framhålla, att det är en kortfattad argumentering som konstitutionsutskottet gjort sig skyldigt till. Ja, jag må för min del säga, att jag knappast tror, att det behövs några långrandigheter för att gendriva herr Arrhéns uppslag i detta fall. Denna fråga har ju, såsom han nämn- de, dryftats för tjugutvå år sedan, och de synpunkter, som då lades på problemet, äro lika mycket gällande i dag.

Frånvaroprocenten för dem som av en eller annan anledning under en längre tidsföljd nödgas vara borta från riksdagens sammanträden är ju ytterligt låg och omsluter endast ett ringa fåtal. Fast- mer finns väl det ojämförligt stora flertalet bland dem som mera sporadiskt av fullt giltiga skäl äro frånvarande. Och situationer kunna uppstå, sådana som då en ledamot en dag under fjolåret strax före en votering på grund av häftigt il- lamående måste avlägsna sig med på- följd att under tiden tolv voteringar ef- ter varandra gingo av stapeln och åsam- kade vederbörande — hör och häpna — tolv belastningspoäng i Expressens se- dermera med buller och bång publice- rade syndaregister över riksdagsmän- nens frånvaro i riksdagen! Törs jag näm- na, att min ringhet råkade befinna sig bland det icke alltför stora antal skinan- de ljus, som med sin sundhet och frisk- het och — märk väl — pliktmedveten- het alltid lyst med sin närvaro vid vo- teringsapparaten. Jo, jag tackar! Tac- kar Expressen och en mild försyn — kanske mest den senare.

Var broder Arrhén befann sig på det- ta schema vet jag ej, men om han till äventyrs där hade några minuspoäng, är jag övertygad om att det var av fullt gil- tig anledning. Man kan icke begära, att någon suppleant vid vart tillfälle skulle som gubben i lådan sticka upp och fylla hans plats.

Det begär nu herr Arrhén inte heller, utan det är ju ersättare vid de längre ledigheterna det är fråga om. Men jag tycker uppriktigt sagt, herr talman, synd om dylika suppleanter. Att rycka in helt plötsligt så där sporadiskt i en ordina-

ries ställe vore inte lätt. Det är så sant som en ledamot yttrade vid behandling- en av denna fråga i utskottet: »Jag skulle då sannerligen inte vilja vara en sådan där suppleant!»

Vi ha i riksdagen ett instrument, som inte är präntat i någon förordning eller stadga. Jag vill kalla det för kvittnings- instrumentet. Det är ett instrument, som begagnas inte minst just vid sådana till- fällen, som vi här tala om, och jag får säga, att det fungerar ganska bra och un- danröjer de olägenheter, som kunna vara förknippade med någon ledamots från- varo från riksdagssammanträdena.

I övrigt vill jag, herr talman, när man här drar fram danska och norska exem- pel, sluta med att kort och gott säga, att jag för min del föredrar att i detta fall tänka och handla svenskt, i anslutning till svenska förhållanden.

Som slutord till det sagda ber jag att få yrka avslag på motionen, vilket är lik- tydligt med bifall till utskottets hem- ställan.

Herr ARRHÉN: Herr talman! Efter herr Jones Erik Anderssons anförande och patetiska slutord känner man sig nästan befriad från att fortsätta ett sakligt reso- nemang om dessa ting, men jag skall i alla fall göra ett försök.

Herr Jones Erik Andersson säger, att frånvaroprocenten är så oerhördt låg, att ett arrangemang av denna art skulle vara onödigt. Jag hävdar att erfarenheten sä- ger oss, att man inte kan godtaga ett dy- likt resonemang. I denna stund förekom- ma både i denna kammare och i med- kammaren sjukledigheter av det slag, jag här antytt, vilka motivera införandet av ett ersättersystem. Jag vill vidare erinra om att genom Sveriges alltmer ökade deltagande i det interationella samarbe- tet i FN-organisationen och dess otaliga underavdelningar, vad de nu allt heta, bli vi nödgade att i allt större utsträck- ning skicka ut delegater till olika plat- ser i världen, och det kommer att bety- da gapande tomrum i de olika kamrar- na under måhända långa tider.

Såsom ett argument i debatten har

Anslag till skyddskonsulentorganisationen.

också anförts, att även om man inför ett sådant här institut kan man inte rädsla sig från sådana kalamiteter — som att en riksdagsman på väg från läsrummet bryter benet av sig i korridoren. Nej, i sådana situationer kunna vi inte få in en suppleant för att votera. Men i alla de fall, som jag här talat om — längre tids sjukdom o. s. v. — skulle det vara av värde med en säkerhetsventil av detta slag.

Jag har här i min hand ett aktstycke, som jag har fått från en kollega i det politiska arbetet i Norge. Han skildrar där, hur det norska s. k. varamannsystemet fungerar. Han säger att för norrmännen är det en självklar sak med ersättare i *samtliga* kommunala församlingar riket över, och de anse, att logiken kräver, att arrangemanget också tillämpas beträffande stortinget. Jag kan inte ge mig in på, hur systemet fungerar i sina detaljer, fastän det onekligen vore av stort intresse, men det innebär, att suppleanter kunna inkallas för kortare tider liksom för längre. Någon erfarenhet av att dessa suppleanter skulle vara mindre skickade för uppgiften eller mindre omdömesgilla än de ordinarie ledamöterna har man inte enligt min sagesman haft i Norge.

Eftersom jag anser, att argumenteringarna i vårt land äro parallella, när det gäller striden för ersättare i fullmäktigförsamlingarna och i riksdagen, kan jag, herr talman, inte i detta sammanhang underlåta att läsa upp vad konstitutionsutskottet skrev år 1944, när utskottet förordade ersättarinstitutionens inrättande i de kommunala författningarna och lagarna hos oss. Utskottet skrev den gången på följande sätt: »Det måste sålunda anses vara olämpligt, att suppleant saknas, för det fall att ledamot t. ex. på grund av sjukdom, för fullgörande av offentligt uppdrag under längre tid eller till följd av jäv i frågor om ansvarsfrihet är förhindrad deltaga i fullmäktiges sammanträden. Nackdelarna med rådande system göra sig särskilt påmint i de fall, då en ledamot frånvaro medför att ett annat beslut fattas än vad som skulle skett, om den

meningsgrupp, den frånvarande tillhör, varit fulltaligt representerad. Till stöd för motionens tanke må vidare framhållas det värdefulla i att vid fullmäktigs avgång personer finnas att tillgå, som i anledning av sin tidigare ställning som suppleanter förvärvat erfarenhet eller i varje fall haft större anledning att sätta sig in i det kommunala arbetet.»

Dessa ord av konstitutionsutskottet år 1944 äro giltiga också när det gäller riksdagsrepresentationen. Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om viss ändring av 10 § lagen om skolstyrelse i vissa kommuner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1950/51 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—35.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 36.

Anslag till skyddskonsulentorganisationen.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels fastställa av departementschefen

Anslag till skyddskonsulentorganisationen.

förordad avlöningsstat för skyddskonsulentorganisationen, att tillämpas under budgetåret 1950/51, dels ock till Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar samt Skyddskonsulentorganisationen: Omkostnader för nämnda budgetår anvisa två förslagsanslag av resp. 313 100 kronor och 76 500 kronor.

Utskottet hade i förevarande sammanhang till behandling förehäft

dels en inom andra kammaren av herr *Edenman* m. fl. väckt motion (II: 156), i vilken hemställts, att riksdagen vid behandlingen av andra huvudtiteln måtte vidtaga sådana ändringar i fördelningen av föreslagna anslag, att anslagen till Skyddskonsulentorganisationen uppräknades med 320 000 kronor och anslagen i sin helhet disponerades i enlighet med ett av fängvårdsstyrelsen framlagt alternativt förslag samt anslagen till övervakning av villkorligt dömda och Tillsyn över villkorligt frigivna m. fl. nedsattes med 275 000 kronor resp. 45 000 kronor,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Wiklund* i Stockholm m. fl. väckt motion (II: 158), i vilken hemställts, att riksdagen i syfte att möjliggöra ett genomförande av fängvårdsstyrelsens alternativa förslag till förstärkt skyddskonsulentorganisation ville besluta en höjning av organisationens avlönings- och omkostnadsanslag utöver Kungl. Maj:ts förslag med tillhoppa 306 700 kronor samt bevilja ett anslag å 15 000 kronor till anordnande av kortare instruktionskurser för frivilliga övervakare och tillsyningsmän inom kriminalvården.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 156, i vad den berörde förevarande anslag, samt motionen II: 158

a) fastställa under punkten införd avlöningsstat för skyddskonsulentorganisationen, att tillämpas under budgetåret 1950/51;

b) till Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar för budgetåret 1950/51 an-

visa ett förslagsanslag av 313 100 kronor;

c) till Skyddskonsulentorganisationen: Omkostnader för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 76 500 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Grünebo* och *Ohlon*, fröken *Andersson*, herrar *Sundelin*, *Ivar Persson*, *Lundgren*, *Skoglund* i Doverstorp, *Boman* i Kieryd, *Svensson* i Ljungskile, *Ståhl* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Onsjö* och *Johansson* i Mysinge, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 156, i vad den berörde förevarande anslag, samt motionen II: 158

a) fastställa i reservationen införd personalförteckning för skyddskonsulentorganisationen;

b) fastställa i reservationen införd avlöningsstat för skyddskonsulentorganisationen, att tillämpas under budgetåret 1950/51;

c) till Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 504 000 kronor;

d) till Skyddskonsulentorganisationen: Omkostnader för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 192 300 kronor.

Fröken ANDERSSON: Herr talman! När frågan om skyddskonsulentorganisationen den 23 februari förra året diskuterades i kamrarna voro alla eniga i sak, nämligen om att organisationen måste byggas ut, om den alls skulle kunna fylla sitt ändamål. De invändningar, som då restes, voro väsentligen, vågar jag kanske säga, av formell karaktär. Remisstiden i anledning av fängvårdsstyrelsens utredning rörande denna fråga hade nämligen ännu icke gått ut. Nu föreligga remissutlåtandena klara, och det föreligger till yttermera visso en ny utredning, på vilken det också avgivits remissvar.

Alla äro fortfarande eniga om att det

Anslag till skyddskonsulentorganisationen.

måste bli en utbyggnad på detta område. Remissinstanserna understryka kraftigt, att det är nödvändigt att förstärka och intensifiera skyddsarbetet, om det över huvud taget skall vara möjligt att fortsätta med vård i frihet i den utsträckning som hittills varit fallet.

I justitieombudsmannens ämbetsberättelse toges också problemet upp, och det är såvitt jag förstår en högst allvarlig läsnig. Den visar fuller väl att det blir katastrof på detta område — det är icke för starkt uttryckt — om inte organisationen byggs ut så att man kan tillämpa lagen. Justitieombudsmannen framhåller nämligen, att den viktigaste förutsättningen saknas för den kriminalvård i frihet, som man genom den kvalificerade villkorliga domen avsåg att möjliggöra, nämligen en effektivt fungerande organisation för skyddsarbetet. Konsekvenserna av den otillräckliga organisationen skall jag inte gå närmare in på. Jag gissar att de komma att bestyrkas från andra håll under debatten.

Departementschefen understryker också mycket starkt behovet av en utbyggnad och säger klart ifrån att organisationen numera är helt otillräcklig — det är direkt citat — och fortsätter sedan: »Därest icke en ändring i rådande förhållanden snarast kommer till stånd, föreligga sålunda allvarliga risker att syftet med kriminalvården i frihet blir helt förfelat och att denna vårdform i stället för att gagna strävandena att återföra den dömde till samhället leder till fortsatt brottslighet.»

Detta är, mina damer och herrar, mycket allvarliga ord, som jag tycker man bör lägga på minnet. Men i fortsättningen säger departementschefen, och klyschan känns säkert igen: »I rådande svåra statsfinansiella läge är jag emellertid förhindrad att framlägga förslag om inrättande av nya fasta tjänster.»

Naturligtvis är det klart att man skall vara försiktig när det gäller att inrätta nya tjänster på olika håll, men jag tycker nog att det är motiverat att man väger det ena mot det andra och fattar

ett avgörande efter angelägenhetsgraden.

Nu har departementschefen stannat för att föreslå en provisorisk förstärkning med 80 000 kronor åt de mest arbetsbelastade distrikten, och den väsentliga delen av detta belopp avses bli använd till förbättring av övervakarnas arvoden. Detta behövs, den saken tillät jag mig att understryka mycket starkt, då frågan förra året behandlades av riksdagen vid ungefär samma tid som i år. För att inte vara orättvis vill jag också här tillåta mig att säga, att varje förbättring måste emotes och mottagas med tacksamhet. Men hur viktigt detta än kan vara, så räcker det inte.

Inrättandet av nya tjänster medför ju automatiska utgiftsstegringar i framtiden, och därför skall man som sagt vara försiktig därvidlag. Men jag tillåter mig ifrågasätta, om inte exakt samma resonemang kan föras när det gäller höjningen av arvoden å övervakarna. Det blir där i precis lika hög grad fråga om en automatisk utgiftstegring för framtiden. Nu äro dessa arvoden otroligt låga och räcka inte alls för sitt ändamål, men det är en sak för sig, som kan diskuteras, och jag hoppas att man i framtiden skall kunna rätta till detta. Men hur viktigt detta än är, tror jag att man skulle använda pengarna bättre genom att utöka antalet skyddskonsulenter. Jag står dock i utskottets utlåtande på den linjen, att båda dessa förslag böra realiseras.

Utskottet framhåller i sitt yttrande den mycket starka ökningen av antalet övervakare under senare år och hur utomordentligt viktigt det är att till denna verksamhet knyta flera och lämpliga frivilliga krafter. Detta är bara att understryka, men jag vill betona att det krävs flera skyddskonsulenter för att man skall kunna få fram ett ökat antal lämpliga övervakare. Om man talar med representanter för skyddskonsulenterna, får man mycket snart klart för sig hur överbelastade med arbete de äro och hur nära bristningsgränsen man här har kommit. Hela organisationen hotar faktiskt att spricka, såsom jag

Anslag till skyddskonsulentorganisationen.

förut har sagt. Det är inte så lätt att få tag på frivilliga krafter. Det är ett utomordentligt ansvarsfullt och ansträngande och ofta mindre trevligt arbete dessa övervakare ha att fullgöra, och att det klickar på många punkter framgår klart av vissa exempel i JO:s ämbetsberättelse, om det tillåtes mig att än en gång hänvisa till den. Jag skall inte i onödan rada upp dessa exempel, men i ett fall var övervakaren en förut straffad person, som gav sig i väg ut på stöldturné med den, som han skulle övervaka. Det skulle inte vara riktigt att anföra ett enstaka sådant fall som skäl för en utbyggnad av organisationen, ty olyckshändelser kunna säkerligen inträffa, även om organisationen är aldrig så väl utbyggd. Men det finns flera exempel på att övervakningen klickar på grund av att hela organisationen är otillräcklig, och det är därför jag anser det så utomordentligt viktigt, att man verkligen intar en positiv ståndpunkt i denna fråga.

Nu veta vi mycket väl, hur nödvändigt det är att spara, och det är bara att notera med glädje, att allt flera upptäcka riktigheten av denna sats. Men jag skulle tro att sparsamhet inte alltid är detsamma som att låta bli att göra utgifter, och jag tror att det även rent ekonomiskt lönar sig att förbättra kriminalvården i frihet — jag skall inte gå in på den mänskliga sidan av saken, som dock inte är den minst viktiga. Såsom kanske är bekant för flertalet av kammarens ledamöter, beräknas kostnaden för en person, som vårdas i frihet, till 136 kronor om året. Kostnaden för anstaltsvård går däremot lös på i runt tal 5 000 kronor, och till denna summa måste läggas de negativa långtidsverkningar, som följa av att de, som vistas på anstalt, sedan kanske inte alls kunna inpassas i ett normalt samhällsliv.

Med all tacksamhet för departementschefens förslag om en provisorisk förstärkning av organisationen genom höjning av övervakarnas arvoden, understryker jag dock, att det enligt min mening allra viktigaste är att man utökar konsulentorganisationen. Fångvårdssty-

relsens förslag i det hänseendet är enligt min mening ett minimum, något som för övrigt också har betonats i olika instanser.

Med anledning av vad jag nu har framhållit, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten 36:o) fogade reservationen.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Först ber jag att få säga att jag beklagar, att skiljelinjen i denna fråga här i riksdagen går mellan socialdemokraterna och de borgerliga grupperna. Jag gör detta så mycket mera, som frågan om skyddskonsulenterna inte på något sätt har politisk innebörd, utan är en samhällelig fråga av mycket stor räckvidd.

Jag vill vidare, i likhet med fröken Andersson, något erinra om vad som förekom vid behandlingen av detta ärende under vårsessionen förra året. Då förelåg motinonsledes ett förslag om en partiell utbyggnad av skyddskonsulentorganisationen på grundval av den stora plan, som hade utarbetats genom särskilda sakkunniga och i fångvårdsstyrelsen. Förslaget hade mycket vittgående ekonomiska verkningar och gick ut på att en mängd människor skulle anställas.

Redan vid utskottsbehandlingen av detta förslag ställde sig majoriteten inom statsutskottet ganska betänksam inför inte bara de stora utgifterna utan också andra verkningar av en sådan utbyggnad. Utskottet skrev följande: »Enligt utskottets mening bör det undersökas, huruvida möjligheter förefinnas att på frivillighetens väg åstadkomma en effektivare övervakning av de villkorligt dömda och villkorligt frigivna genom att i större utsträckning än hittills som övervakare anlita lärare, ledande personer inom ungdomsorganisationer, arbetsgivare, arbetsledare m. fl. Med hänsyn till vikten av att till ifrågavarande verksamhet kunna förvärva lämpliga personer bör det måhända övervägas om icke grunderna för ersättning till övervakare böra bli föremål för

Anslag till skyddskonsulentorganisationen.

ändring. Om en effektivisering av övervakningen kan komma till stånd enligt nyss anförda riktlinjer, torde den fasta konsulentorganisationen kunna givas en i förhållande till det föreliggande förslaget betydligt begränsad omfattning.»

Detta statsutskottets uttalande antogs av riksdagen, visserligen efter voteringar i båda kamrarna — i första kammaren med 70 röster mot 44 och i andra kammaren med 104 röster mot 80 — men meningsskiljaktigheterna gällde inte så mycket detta uttalande, utan mera huruvida man skulle redan då, utan remissförfarande och utan hörande av olika myndigheter, anställa ett antal nya skyddskonsulenter.

Jag har velat återropa detta statsutskottets uttalande, därför att det ju innebär en direkt beställning till Kungl. Maj:t och justitieministern att närmare pröva möjligheten att undvika allt för mycket fast anställd personal och i stället åstadkomma samma verkningar med hjälp av frivilliga krafter. Det är detta uttalande justitieministern har följt i det förslag, som han nu har presenterat för riksdagen.

Han har också haft visst stöd i de remissutlåtanden, som inkommit i anledning av de i fångvårdsstyrelsen utarbetade förslagen. Det är — jag får kanske säga underligt nog — inte så allmän uppslutning kring fångvårdsstyrelsens förslag. En hel del organisationer och myndigheter ha rent av avstyrkt genomförandet av den stora plan, som fångvårdsstyrelsen har utarbetat, och en del ha ställt sig mycket tveksamma. Jag återopar landsfiskalernas organisation, som praktiskt taget har gått på ett avstyrkande. En del myndigheter ha befarat, att en utbyggnad efter de av fångvårdsstyrelsen och de sakkunniga föreslagna linjerna skulle innebära en byråkrativering av vården på detta område, och i stället rekommenderat just vägen med de frivilliga krafterna.

Justitieministern har alltså, med ytterligt välvilliga uttalanden om fångvårdsstyrelsens förslag, följt den andra linjen. Jag vågar åtminstone gissa, att om vi inte haft en finansminister här

i landet, så skulle kanske propositionens förslag om skyddskonsulenter ha sett något annorlunda ut. Men nu måste vi ha, och ha väl i alla tider haft, en finansminister som vakande håller sin hand över de olika departementscheferna, och därför måste de hålla igen sina anslagsåskanden.

Justitieministern har således inte kunnat föreslå någon utökning av skyddskonsulentorganisationen, utan inskränkt sig till att förorda att riksdagen anslår ett belopp av 70 000 kronor för att man skall kunna förstärka arbetskrafterna i den fria kriminalvården särskilt i de större städerna — det är egentligen där man behöver en sådan förstärkning.

Man har motiverat den föreslagna utbyggnaden av skyddskonsulentorganisationen med att konsulenterna bland annat skola utföra förundersökning för villkorlig dom mot åtalade. I en del remissutlåtanden har framhållits, att man tror att denna förundersökning skall kunna göras enklare och lika vederhäftigt och bra till exempel genom domstolarna. Jag har också genom samtal med åtminstone en härads hövding, som är mycket intresserad för frågan om förundersökning, fått detta bekräftat. Jag tror alltså inte att den motiveringen för en utbyggnad av skyddskonsulentorganisationen är så hållbar.

För att emellertid underlätta värningen, om jag får använda det ordet, av lämpliga frivilliga krafter till övervakare av villkorligt dömda och villkorligt frigivna, har departementschefen föreslagit att ersättningen, som sedan år 1933 har varit 8 kronor för första månaden och 2 kronor för varje efterföljande månad, skall höjas till 10 kronor för första månaden och 5 kronor för varje efterföljande månad. Nu förstår var och en, att detta inte kan vara någon ersättning för det arbete som utföres, utan det avser mera att täcka vederbörande övervakares expenser — övervakaren kan därigenom få en viss ersättning för reskostnader, för sin telefon, när han står i förbindelse med rätten eller skyddskonsulenten eller den övervakade, och för frimärken och dy-

Anslag till skyddskonsulentorganisationen.

likt, men någon ersättning i övrigt blir det inte.

Detta förslag har ansetts ligga i linje med riksdagens rekommendation förra året, och vi ha i statsutskottets tredje avdelning efter en mycket ingående prövning av ärendet kommit fram till att den föreslagna höjningen ändå är ett steg, som man bör försöka ta innan man går vidare med en utbyggnad av den fasta organisationen.

Den höjda ersättningen till övervakarna sammanhänger också med en annan punkt i utskottsutlåtandet, som vi strax komma till. Skyddsvärnen i de större städerna, till exempel Stockholm och Göteborg, få genom denna höjda ersättning möjlighet till något ökade inkomster. De ha nämligen personer anställda, som hjälpa domstolarna och myndigheterna vid övervakning av såväl villkorligt frigivna som villkorligt dömda. När dessa människor, som äro anställda mot lön, åtaga sig sådana övervakningsuppdrag, går ersättningen för övervakningen till föreningarnas kassor och blir på det sättet en hjälp i ekonomiskt hänseende.

Jag vill för övrigt erinra om att riksdagen i dag har att ta ställning till en motion, som föreslår ett särskilt stöd åt skyddsvärnen i Stockholm och Göteborg. Avdelningen och statsutskottet har beslutat att tillstyrka ett anslag på 25 000 kronor för ändamålet, att utgå på tilläggsstat. Den frågan hänger samman med spørsmålet om höjda ersättningar till övervakarna. De, som nu gå emot det här ifrågasvarande förslaget, riskera möjligheterna för skyddsvärnen i Göteborg och Stockholm att erhålla högre inkomster, och jag ville rikta denna erinran alldeles särskilt till min vän herr Ohlson, som i den nu förevarande frågan har gått på den linjen, att man inte alls skall bry sig om någon höjning, men ändå har varit med om att väcka motion om ett extra anslag till skyddsvärnen i Göteborg och Stockholm.

(Herr Ohlson: Både — och!)

Ja, det där går inte alldeles ihop, men det får herr Ohlson svara för. Jag

bara påpekar hur man här hoppas från den ena ståndpunkten till den andra, vilket ju i och för sig inte är så ovanligt.

Emellertid är det här enligt min mening fråga om att hålla en linje. Riksdagen har rekommenderat ett försök att mobilisera de frivilliga krafterna, och justitieministern har nu framlagt ett förslag att ta ett första steg i den riktningen. Då är det väl ändå orimligt att man skall säga nej och inte ta det steg, som man förut har begärt skulle övervägas, allra helst som justitieministern och Kungl. Maj:t haft visst stöd i fråga om detta förslag från remissinstanserna.

Det är inte så särskilt mycket mer att tillägga, herr talman. Fröken Andersson talade om katastrof, för den händelse reservanternas förslag inte bifalles i dag. Jag vet att 15 eller 20 människor kunna uträtta en hel del, men jag tror ändå inte att de äro så duktiga att de skulle kunna avvärja en katastrof för den fria kriminalvården — reservationen går ju ut på just att 15 eller 16 människor skulle beredas plats i en fast organisation. Jag tror faktiskt — men det är bara, herr talman, en tro som jag har — att de frivilliga krafterna här göra mer nytta än dessa 16 anställda människor. Förutsättningen är att man får lämpligt folk för övervakningen, och möjligheterna i det fallet torde bli bättre genom det nu begärda extra anslaget på 70 000 kronor. Särskilt i de stora städerna tror jag att man skall kunna mobilisera några för saken intresserade, som kunna ägna sig åt värvning av lämpliga övervakare och försöka åstadkomma den upprustning inom den fria kriminalvården, som utan tvivel vill till.

Jag hemställer således om bifall till utskottets förslag.

Herr GÖRANSSON: Herr talman! 'Jag fäste mig i herr Karlssons i Munkedal anförande vid den beskrivning han gav av remissyttrandena över fångvårdsstyrelsens ursprungliga förslag till utbygg-

Anslag till skyddskonsulentorganisationen.

nad av konsulentorganisationen. Jag tycker att den beskrivningen inte är så alldeles riktig, utan åtminstone i någon mån bör korrigeras.

Herr Karlsson i Munkedal fäste sig vid att föreningen Sveriges landsfiskaler hade avstyrkt förslaget, och det må ju i och för sig vara riktigt. Men då vill jag peka på att tillstyrkanden föreligga från två hovrätter, från överståthållarämbetet och nitton länsstyrelser, från arbetsmarknadsstyrelsen, medicinalstyrelsen, socialstyrelsen o. s. v. — jag kan inte trötta med en uppräknig av alla de myndigheter, som ha intagit en mycket positiv ståndpunkt. De myndigheter, som avstyrkt, ha inte ansett utbyggnaden av skyddskonsulentorganisationen onödig, utan de ha haft det ledmotivet att man kanske borde genomföra den här utbyggnaden etappvis. Jag tror att rättvisan kräver, att man redovisar resultatet av remissmyndigheternas svar på detta sätt.

Jag vill också, utan att i övrigt ingå på sakfrågan, säga några ord till herr Karlsson med anledning av hans reflexioner om att man med hjälp av frivilliga krafter borde kunna göra väsentligt mycket mera än med 10 eller 20 heltidsanställda. Jag vet ju att herr Karlsson har sina betänkligheter mot ansvällningen av statsapparaten, men för min del måste jag såsom ansvarig speciellt för detta område säga, att skyddskonsulentorganisationen har präglats av en mycket stor personalbrist. Lägg dock märke till att i detta ögonblick mellan 9 000 och 10 000 människor här i landet vårdas i frihet till följd av villkorlig dom eller villkorlig frigivning. Och de som ha hand om tillsynen av denna väldiga skara människor — fyra eller fem gånger så många som de som finnas intagna på fångvårdsanstalterna — äro 13 skyddskonsulenter och 6 skyddsassistenter. Det visar att det inte är fråga om någon överorganisation utan om en sådan sparsamhet, att organisationen håller på att brista på grund av överbelastning. Jag talade i morse med en av skyddsassistenterna i Stockholms stad, som berättade hur oerhört mycket de ha att göra, och jag kan

nog också säga herr Karlsson i Munkedal, att tränger man litet djupare in i detta problem, får man klart för sig, att den personliga insatsen, utförd av en människa med tillräcklig kompetens, kan ha oerhört mycket att betyda.

I övrigt önskar jag inte deltaga i denna debatt.

Herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Den statsverksproposition som jag har haft äran framlägga har ju av naturliga skäl måst präglas av stor återhållsamhet och stor sparsamhet. Naturligtvis hade jag, när den utarbetades, smått på känn, att det skulle bli mycken opposition mot försöken till sparsamhet ifrån riksdagens ledamöter, och när vi nu i dag första gången — och det blir säkerligen inte den sista — stå inför den situationen, att starka krafter inom riksdagen vilja försöka öka statsutgifterna och antalet fasta statliga tjänster, så tycker jag att det är min skyldighet att säga ett ord i denna fråga.

Jag vill inte alls förneka, att här ligger framför oss ett organisationsproblem av väldiga mått. I själva verket är detta problem så stort, att när man som lekman för första gången på allvar försöker tränga in i det, frågar man sig: Har man från statsmakternas sida tidigare på allvar på ett realistiskt sätt bedömt konsekvenserna av det företag, som man gav sig in i när man ökade utrymmet för villkorlig dom och villkorlig frigivning?

Som herr Göransson nyss nämnde, är det bortåt 10 000 personer, som äro villkorligt dömda eller villkorligt frigivna och som stå under övervakning. *Tio tusen!* Det säger sig ju självt, att den övervakningen endast kan utföras av frivilliga övervakare. Det finns ju ingen som har tänkt sig något annat, och det finns inte heller någon möjlighet för samhället att anställa övervakare för ett sådant antal.

Jag förstår också mycket väl, att det är nödvändigt, att staten har en fast organisation för ledningen av denna väldiga verksamhet. Men, mina damer och herrar, när man nu ifrån de intressera-

Anslag till skyddskonsulentorganisationen.

des sida säger, att här måste man ha fasta tjänstemän för att rekrytera övervakare, för att instruera dem och övervaka dem, tro kammarens ledamöter att vi ha råd att skapa den organisation, som skulle behövas för att genomföra denna uppgift på ett tillfredsställande sätt? Jag betvivlar det. Och jag har kommit till den uppfattningen, att det är nödvändigt att skjuta in ett mellanled mellan övervakarna och den statliga organisationen, ett mellanled, som, även det, väsentligen bör bestå av frivilliga krafter.

Jag menar därför, att sista ordet rörande strukturen av denna övervakarorganisation icke kan vara sagt. Det finns enligt mitt sätt att se anledning att än en gång överväga, hur vi i verkligheten skola förmå lösa detta problem. Under sådana omständigheter har jag måst taga den ståndpunkten, att det viktigaste i dag är att efter måttet av våra krafter stärka den frivilliga övervakningen. Det är detta som regeringens förslag innebär. Vi ha även gått med på en viss förstärkning av den administrativa apparaten genom att ställa ytterligare medel till förfogande för anställande av extra tjänstemän, men är det ändå inte mycket mindre skäl att redan nu, innan man har närmare övervägt problemets storlek, ge sig till att utbygga organisationen med fasta tjänster, innan man — efter vad jag tycker — vet hur man i det långa loppet här skall organisera?

Det har nu blivit nödvändigt för att komma fram till en balans i statsfinanserna att vara ytterligt återhållsam med ökning av statens utgifter och med inrättandet av nya fasta tjänster. Jag måste då säga mig: Är det verkligen anledning att gå emot denna allmänna princip här i dag på denna punkt? Om vi skola gör det här, kommer det att finnas hundratals fall under den kommande riksdagen, då kammarens ledamöter stå i samma ställning.

Fröken Andersson hade här ett uttryck, som jag icke kan låta bli att fästa uppmärksamheten på. Hon citerade vad justitieministern hade sagt, nämligen att det i år föreligger hinder för

att öka antalet fasta statstjänster, och så sade fröken Andersson: »Klyschan känns igen!» Det låg någonting av ringaktning i det uttrycket, och det förvånar mig, eftersom vi under lång tid från den meningsriktning som fröken Andersson tillhör och även från de andra meningsriktningar, som här vilja vara frikostiga, fått höra ett ständigt predikande om nödvändigheten av att nedbringa statsutgifterna och att iakttaga stor varsamhet när det gäller att öka antalet fasta tjänster. Men då vi komma till den post som vi nu diskutera, då få vi höra: »Klyschan känns igen!»

Ja, det gör den, fröken Andersson! Den känns igen från den press och det parti, som fröken Andersson har bakom sig. Det är kanske inte så allvarligt menat, utan det är kanske bara ett talesätt, som man använder för sina speciella ändamål. Jag skulle dock i alla fall vilja ställa den frågan till kammarens ledamöter, om det inte både med hänsyn till själva den sak som här diskuteras och med hänsyn till det statsfinansiella läget och till allas intresse av att begränsa statsutgifterna och icke låta statsapparaten svälla ut, skulle vara naturligtast att följa regeringens förslag och icke det förslag, som innebär en ökning av statsutgifterna med omkring 300 000 kronor, eller det förslag som också här föreligger och som innebär, att man skall stärka den fasta statliga organisationen men icke anslå några pengar till ett effektiviserande av den frivilliga övervakningen.

Fröken ANDERSSON: Herr talman! Det är ganska betecknande, att det är finansministern som tagit till orda i denna fråga och inte justitieministern, vilket man ju i främsta rummet hade väntat. I och med det har hela problemet gjorts till ett ekonomiskt problem. Jag upprepar bara vad jag sade förut: Det är sant att det är ett ekonomiskt problem, men det är också ett mänskligt problem. Och framför allt: det kommer enligt min mening att löna sig att lägga ned de pengar här, som det är fråga om.

Anslag till skyddskonsulentorganisationen.

Vad beträffar »klyschan» så är det möjligt, att det uttrycket inte var det allra bästa. Men i sak kan jag tillägga, att om herrarna hade tagit hänsyn till det tal om sparsamhet, som vi fört tidigare, hade vi inte nu behövt eftersätta brännande nödvändiga ting.

Herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag tycker inte att fröken Andersson skall ta till sådana bröstoner. Det är nämligen mycket lätt att med en allmän statistik från riksdagsarbetet visa, att inte ens det parti fröken Andersson företräder i sak har företrätt någon utpräglad sparsamhetslinje.

För övrigt vill jag tillägga, att även pengar som avses för behjärtansvärda ändamål skall man försöka använda på bästa sätt.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Efter det yttrande som finansministern nu hållit ligger den reflexionen nära till hands, att man icke tillräckligt beaktar skillnaden mellan primära och sekundära statsuppgifter. Till de primära statsuppgifterna måste höra vårt försvar mot yttre och inre fiender, upprätthållandet av en rättsstat, medborgarnas skydd mot brottslingar inom landet och allt sådant, som ursprungligen har varit anledningen till att stater över huvud taget ha bildats.

Den som hörde finansministern tala fick ett ganska tydligt erkännande av att hela den politik, som har förts under låt oss säga de senaste två decennierna, har varit felaktig. Den har drivits utan beaktande av vilka uppgifter som varit primära och vilka som varit sekundära. Nu har det tydligen gått så långt, att man inte kan tillgodose vare sig de primära eller de sekundära uppgifterna. Man har spritt ut för mycket pengar till direkt löpande konsumtion bland människorna och därigenom kommit in i ett läge, som är så låst, att man inte kan sköta de grundläggande statliga uppgifterna på ett tillfredsställande sätt.

Då finansministern i slutet av sitt anförande sade, att högerns sparsamhet inte har varit större än de andra partiernas här i riksdagen, vill jag bestämt påstå, att det uttalandet icke är riktigt. Jag tror inte att finansministern i dag är beredd att belysa sitt påstående med siffror. Det är inte jag heller när det gäller mitt påstående, men när jag får litet bättre tid än nu under debatten skall jag göra en uträkning och vid något lämpligt tillfälle ge belägg för mitt påstående, att högern varit det parti, som mest tänkt på den finansiella situationen inte bara för stunden utan även på längre sikt.

Beträffande den föreliggande frågan vill jag i detta speciella avseende fästa finansministerns uppmärksamhet på att det förslag, till vilket jag är upphovsman och som innefattas i utlåtandets båda reservationer tillsammans, är det billigaste förslaget. Jag har insett finansministerns situation, sedan de två senaste decenniernas politik har fört oss in i ett så låst läge, att det inte går att bryta sönder ramen för statens utgifter, och därför är mitt förslag utformat så att det är det billigaste. Det är några tusen kronor billigare än justitieministerns förslag, som väl är anpassat efter finansministerns mening.

Vid avvägningen av de olika ändamålen har den utskottsavdelning, som behandlat ärendet, gjort sig icke så litet besvär med att söka införskaffa uppgifter om på vilket sätt de pengar, som man är beredd att anslå till detta ändamål, bäst skulle komma till nytta. De personer som ha att göra med skötandet av dessa ting och som vi ha frågat, ha sagt, att de tycker det är besvärligt att ställas inför ett sådant val men att de ändå måste anse, att den bästa användningen vore att få antalet skyddskonsulenter och assistenter utökat, medan däremot vad herr Karlsson i Munkedal nyss kallade för ökningen av »expenserna» till övervakarna inte kan göra vare sig till eller från.

Svårigheten att få övervakare beror mindre på ersättningen än på bristen på människor, som kunna leta upp per-

Anslag till skyddskonsulentorganisationen.

soner, som äro lämpliga som övervakare. Det är ett av de väsentligaste krav, som man måste ställa på en skyddskonsulent, att han skall kunna leta rätt på sådana och uppmuntra dem i deras arbete. Detta betyder mer än en ökning från 8 till 10 kronor första månaden och från 2 till 5 de följande — observera, inte per dag, utan per månad! Kan en sådan ökning ha någon egentlig betydelse? Jag förstår nog väl, att övervakarnas direkta kostnader kräva en viss ökning, men jag tycker, att om man nu skall avstå från det ena av dessa ändamål, så gör det minst ohägn att avstå från denna ökning, och den saken ha vi fått bekräftad av dem som handha detta arbete och som vi direkt tillfrågat.

Jag menar därför, att det förslag som innefattas i reservationerna under punkterna 36 och 37 tillsammans i den olyckliga situation, som vi befinna oss i, är det lämpligaste även finansiellt sett. Och när min ärade vän på bohuslänsbanken säger, att han tror att frivilliga övervakare göra mera nytta än ett antal nya konsulenter, svarar jag: De kunna väl inte göra någon nytta alls, om de inte bli uppletade och tagna i anspråk!

Vid föredragningen i utskottet ställdes den frågan, om det inte vore det bästa sättet att be organisationer av olika slag sända in förteckningar över personer som kunde vara lämpliga som övervakare. Vi hade en skyddskonsulent uppe på avdelningen, som vi hörde under en dryg timmes tid, och han svarade, att den metoden har visat sig vara alldeles oduglig. Bland dem som man får på sådana förteckningar är det nästan aldrig någon, som hör till de lämpligaste, utan dem måste man leta upp på andra vägar. Det är bl. a. därför som skyddskonsulenter skola finnas.

Herr Gustaf Karlsson nämnde, att det finns några som ha avstyrkt detta förslag. Ja, jag kan förstå, att ganska många skulle vilja avstyrka varje ökning. Dit höra först och främst alla de, som tycka att man har gått för långt när man genomfört en lagstiftning som har möjliggjort, att så stor del av de dömda få vistas i frihet. Det finns många som

tycka, att det är mycket enklare och säkrare att ha dem inom lås och bonn — fastän även det börjar bli litet osäkert här i landet, eftersom vi ha så dåliga finanser att t. o. m. en framställning om att få skaffa så pass ordentliga galler, att inte fångarna kunna rymma från fängelserna, har måst avslås. Då tycker man att det har gått långt här i landet.

Jag menar alltså att om vi skola, som herr Sköld säger, vara sparsamma just nu, så är det förslag jag nu talar för det som bäst tillgodoser denna sida av saken. Det är också enligt utsago från dem, som ha hand om arbetet, det som kommer att göra den bästa nyttan. De två skälen tillsammans tycker jag, herr talman, äro så pass tungt vägande, att jag inte alls generar mig för att yrka bifall till båda reservationerna.

Herr OHLON: Herr talman! Jag instämmer med herr Karlsson i Munkedal om att det här inte finns mycket att tillägga. Jag kan också instämma med honom i att denna fråga i själva verket inte är någon partipolitisk fråga. När jag emellertid nu har begärt ordet, beror detta därpå att jag har blivit direkt uppkallad av herr Karlsson.

Herr Karlsson säger, att en del av de remissinstanser som yttrat sig över fångvårdsstyrelsens första förslag — märk väl: fångvårdsstyrelsens första förslag i ärendet — ställde sig skeptiska, och så nämnde han bland annat landsfiskalernas yttrande. Jag tror att man får ta dessa yttranden med en nypa salt. Det fanns en gång en stadsfiskal — herr Mannerskantz var inne på den saken i sitt yttrande nyss — om vilken det sades, att han indelade människorna i två kategorier: häktade och ännu icke häktade!

Jag kommer härmed in på frågan om vilkendera vägen som är den billigaste: att låta människorna i görligaste mån gå fria och försöka få in dem i produktionslivet eller att bura in dem. Och därmed kommer jag också in på vad finansministern nyss yttrade. Jag har den allra största respekt för finansministerns

Anslag till skyddskonsulentorganisationen.

uppläggning av statsverkspropositionen, och i den avdelning av statsutskottet där jag har varit med och arbetat ha vi försökt att på alla håll följa hans restriktiva inställning, vilken är den enda möjliga i nuvarande situation. Men restriktionerna få väl ändå användas med en viss måtta och ett visst omdöme, och jag reagerade när finansministern ställde den retoriska frågan: Ha vi råd att skapa en skyddskonsulentorganisation? Jag vill i stället ställa den frågan: Ha vi råd att undvara den organisationen?

Denna fråga debatterades ju mycket livligt i fjol, och eftersom tydligen en del av de synpunkter som då kommo fram ha glömts, tillåter jag mig att taga fram ett par av dem. Av debatten då framgick det oemotsagt, att den villkorliga frigivningen sparar staten 300 000 kronor om året eller lika mycket som den merutgift som vi, som yrka på förhöjt anslag under de båda punkterna 36 och 37, vilja ha. Men gå vi sedan till den villkorliga domen, visar det sig, att den sparar svenska staten årliga belopp, som få räknas i tiotals miljoner kronor. Sedan kommer här till den produktiva insats, som dessa människor, som få vistas i frihet och under övervakning, utföra.

Nu säger finansministern, att uppgiften är så överväldigande stor, att vi icke kunna finansiellt och personellt skapa den organisation som behöves för att fullfölja den. Vi måste lita till de frivilliga krafterna. Men, mina damer och herrar, är det någon i denna församling som tror, att 13 så gott som permanent överansträngda skyddskonsulenter och 6 likaledes hårt ansträngda assistenter skola kunna förmå få fram alla de frivilliga krafter, som behövas för ändamålet?

Inte minst av finansiella skäl — och då vill jag se saken ekonomiskt i stort och ta hänsyn till alla hithörande omständigheter — ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr ANDERSON, IWAR: Herr talman! Det vare mig helt fjärran att vilja gå in

något närmare på vilka linjer man skall följa för att klara den ekonomiska situationen, men jag nödgas dock säga, att inte tror jag att utvägen är att tillätta fler och fler konsulenter.

I själva sakfrågan ber jag att få understryka, att Kungl. Maj:ts förslag, vartill utskottsmajoriteten har anslutit sig, innebär 70 000 kronor till förstärkning av skyddskonsulentsverksamheten jämte 10 000 kronor till omkostnader, och Kungl. Maj:ts förslag innebär också en höjning av arvodet till övervakarna. Skulle man följa den av herr Mannerskantz anvisade linjen — det gäller närmast ett bifall till den Edenmanska motionen — så betyder det, att övervakarna inte få någon höjning alls, och det tycker jag skulle vara i hög grad olyckligt, kanske inte därför att den höjda ersättningen i och för sig har någon större betydelse för dem, men därför att det skulle innebära en egendomlig värdesättning av deras arbete från riksdagens sida. Här har såväl fångvårdsstyrelsen som Kungl. Maj:t gått in för en höjning, och så skulle riksdagen underkänna övervakarnas arbete! Dessa kunna då resonera så: Jaså, är inte vårt arbete ens värt denna lilla höjning av arvodet? Detta skulle vara en psykologisk verkan, som jag tror skulle vara högst olycklig.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet ZETTERBERG: Herr talman! De olika åsikterna i denna fråga ha nu blivit så utförligt framlagda och motiverade, att jag kan fatta mig ganska kort, men jag skulle i alla fall gärna vilja säga några ord för att söka att klarlägga frågeställningen och möjligen i någon mån hyfsa ekvationen.

Först vill jag då understryka, att det inte råder någon som helst meningskiljaktighet om önskemålet att vidtaga förbättringar på detta område. Så långt äro vi alla ense, och att jag, som har ansvaret för denna viktiga del av statsförvaltningen, måste särskilt behärta dessa synpunkter, är klart. Jag har ock-

Anslag till skyddskonsulentorganisationen.

så i propositionen givit uttryck åt detta, och fröken Andersson har varit nog artig att referera vad jag sagt härom, så det behöver jag inte ytterligare understryka.

Nu förhåller det sig emellertid — som finansministern redan omtalat — på det sättet, att man inom justitiedepartementet liksom i alla andra departement — kanske i de flesta grenar av hela den stora statsförvaltningen — är i det läget, att det finns mycket behjärtansvärda ting, som i och för sig borde finansieras så snart som möjligt. Men skulle var och en av oss departementschefer i dessa hänseenden följa sina önskemål, hade det otvivelaktigt sprängt budgeten. Vi ha därför alla, trots att det naturligtvis ofta skett med ganska svidande hjärta, fått intaga en ställning av allmän solidaritet. Vi ha ansett det vara vår gemensamma skyldighet att försöka få den ekonomiska skutan i hamn, och vi ha därför alla fått ålägga oss ganska tunga offer. Att detta fall innebär ett sådant från min sida, är väl ganska självklart.

Emellertid ha vi inom regeringen, trots det svåra ekonomiska läget, ändå ansett oss kunna göra något. För min del har jag sett den här föreliggande frågan på det viset, att den bör regleras i etapper; först och främst därför att, som jag nyss påpekade, det rådande läget förpliktar till återhållsamhet, men också därför att det beträffande denna speciella fråga finns vissa sakliga skäl, som tala för en successiv utbyggnad. Hade man nämligen möjlighet därtill, skulle man nog enligt min mening ha tagit ett större steg i år än det som föreslagits i propositionen, men att över huvud taget framgå etappvis tror jag är mycket klokt av olika skäl. Man bör inte på en gång fördubbla en organisation. Man bör pröva sig fram med en successiv förstärkning, bl. a. därför att tillräckligt skicklig personal inte kan anskaffas vid en mycket stor ansvällning på en gång.

Även om alltså detta första steg i och för sig kunde ha tagits litet längre än vad vi nu av ekonomiska skäl ansett oss kunna göra, har dock den första etappen

i utbyggnaden föreslagits, vilket i dessa tider inte är alldeles föraktligt.

Förstärkningen har satts in på två områden. Först har det föreslagits, att arvodena till de frivilliga övervakarna skola höjas. Detta är inte bara en gest. Om man, som jag tror är nödvändigt, från botten grundar detta arbete på frivilliga krafter medverkan och därvid skall försöka igångsätta en stor kampanj för att rekrytera dessa frivilliga krafter, så skall man naturligtvis i första hand vädja till människors idealitet. Vi skola, som jag framhållit i propositionen, vända oss till ideella föreningar av olika slag, till politiska föreningar, till nykterhetsorganisationer, till religiösa sammanslutningar, till fackföreningar, till idrottsfolket o. s. v. och vädja till dem om frivillig medverkan. Men om man skall begära detta, måste man väl kunna säga, att samhället åtminstone kommer att nödtorftigt ersätta vad som brukar belöpa på kostnader och utlägg, så att det inte uppkommer direkta och för fattiga människor ganska kännbara ekonomiska förluster av hjälparbetet. Det är huvudsakligen detta, som avses med den första av de i propositionen föreslagna anslagsökningarna. Och fastän denna ökning är så blygsam, att den egentligen endast kan avse att täcka de frivilliga krafternas utgifter, kostar den i alla fall staten mer än 300 000 kronor.

I den andra delen av frågan, den som rör själva organisationen, ha vi i regeringen inte ansett oss kunna ta ett sådant steg som att nu i år inrätta nya fasta tjänster, fastän behovet därav säkert är stort. Detta sammanhänger med en princip, som genomgår hela årets budgetarbete — det har fått bli en riktlinje för alla departement att icke föreslå några nya fasta tjänster. Skulle vi här släppa efter på ett område vore det omöjligt att hålla igen på andra.

Då emellertid skyddsorganisationen är mycket hårt ansträngd, särskilt i de stora städerna, har i propositionen föreslagits en förstärkning som kan göras utan att frångå den uppställda principen. Detta sker på det viset att två anslag ställas till förfogande, ett på

Anslag till skyddskonsulentorganisationen.

70 000 kronor för personal och ett på 10 000 kronor för omkostnader. Med dessa anslag kan man på de mest utsatta platserna, framför allt i storstäderna, få en tillfällig förstärkning av organisationen. Jag hoppas att vi härigenom, om också med hårt revade segel, skola lyckas få skutan förbi skären. När så tiderna bli bättre, kunna vi ta en ny etapp på vägen till en bättre organisation.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Efter fröken Anderssons och herr Mannerskantz' senaste anföranden börjar jag förstå den skiljelinje, som i denna fråga är uppdragen mellan socialdemokraterna och de borgerliga partierna. Jag beklagar detta ur sakens synpunkt, ty denna fråga är ingen politisk fråga. Men det är tydligen så, att man vill politisera den — man vill göra gällande, att den socialdemokratiska regeringen har misskött sig så till den grad att vi nu inte ha pengar ens till detta. Jag frågar, om det ur sakens synpunkt är lämpligt att längre uppfatta denna fråga på det sättet. Åtminstone från min synpunkt kan det omöjligt vara riktigt.

Till herr Göransson ber jag att utan omsvep få säga, att majoriteten av remissinstanserna ha tillstyrkt förslaget. Jag hade faktiskt en anteckning om att jag borde nämna detta i mitt förra anförande, men den halkade jag över, och det beklagar jag. Det är alltså på det sättet, att majoriteten av remissinstanserna har tillstyrkt. Av vad talesmännen för reservanterna sagt både i fjol och i år måste man emellertid dra den slutsatsen, att några som helst avvikande meningar inte ha funnits, och det var närmast med anledning därav jag avsåg att påpeka att det verkligen fanns avvikande meningar bland remissinstanserna om lämpligheten av det förslag, som de sakkunniga och fångvårdsstyrelsen hade lagt fram och som justitieministern haft att ta ståndpunkt till. Det var inte så där alldeles självklart, att detta var den enda och riktiga vägen, och det var det väsentliga i vad jag ville säga.

Herr Mannerskantz sade vidare, att avdelningen hade gjort sig mycket besvär med att ta reda på hur de pengar som man här beviljar, bäst skola användas och att det då hade sagts, att det nog vore bäst, om de ginge till en förstärkning av skyddsorganisationen. Ja, jag förråder väl ingen hemlighet, herr Mannerskantz, om jag säger, att vi fingo våra informationer av fångvårdsstyrelsens chef och av en skyddskonsulent i Stockholms län. Jag bestri-der inte ett ögonblick deras objektivitet, och de sade utan tvivel många tänkvärda ting till oss, de vidgade vår syn på detta ämne och ökade vårt vetande. Men efter vad som sagts av fångvårdsstyrelsen och av skyddskonsulenternas organisation var det väl tämligen klart att de kommo fram till att rekommendera en fast anställning av skyddskonsulenter framför att förstärka expenserna — jag använder fortfarande uttrycket expenserna — till de frivilliga övervakarna.

Nu säger herr Mannerskantz, att man inte kan få dessa frivilliga krafter utan vidare. Det är sant. Men vi menade i avdelningen, att med den av Kungl. Maj:t föreslagna förstärkningen av anslaget på 70 000 kronor kan möjlighet beredas att åstadkomma en värnvingskampanj, som självfallet måste ske med urskillning. Det är alldeles tydligt att inte vem som helst är vuxen uppgiften att vara övervakare, men det är ändå så — och det har nu justitieministern påpekat här — att det är åtminstone ur lekmannasynpunkt klokt och förnuftigt att ta denna etapp först och att man sedan får se, hur mycket man kan behöva utbygga skyddskonsulentorganisationen.

Herr talman! Jag vidhåller således mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr ENGLUND: Herr talman! Jag är fullkomligt ense med fröken Andersson om att det i detta ögonblick är av stor vikt att bekämpa kriminaliteten. Men innan man kommer fram till fröken An-

Anslag till skyddskonsulentorganisationen.

derssons ståndpunkt finns det ytterligare ett led, och det är att visa, att man i övervakningsinstitutet har en väsentlig väg till bekämpandet av kriminaliteten.

Jag har under ett par år som nämndeman i Stockholm haft anledning att ingående överväga olika faktorer bakom kriminaliteten och i vilken mån övervakningsinstitutet därvid kan ha en avgörande betydelse. Jag har också ägnat någon uppmärksamhet åt serierna i vår offentliga kriminalstatistik. Det senare studiet har lett mig till den mycket bestämda övertygelsen, att utformningen av våra straffbestämmelser i fråga om inflytande på kriminalitetens svängningar är av ganska underordnad vikt. Vad beträffar differensen mellan villkorlig dom med övervakning och villkorlig dom utan övervakning, så måste jag beklaga att man saknar offentliga undersökningar, som kunna ge någon ledning om själva övervakningsinstitutets betydelse. Det finns anglosaxiska undersökningar om verkningarna av olikheter i straffbehandlingen. I den festskrift, som nyligen har utgivits för presidenten Schlyter, finnes omnämnt ett mycket intressant experiment. Man hade gjort ett eliturval av de engelska brottslingarna och underkastat dem en elitbehandling. Sedan jämförde man återfallen i denna grupp med återfallen hos brottslingsgenomsnittet. Det visade sig då, att differensen inte var större än att i elitgruppen återföll 15 procent och i genomsnittsgruppen 20 procent. Alla ansträngningar i fråga om omsorgsfull behandling skapade således inte större differens, och man vet för övrigt inte, om inte denna differens helt enkelt berodde på att den ena gruppen utgjorde ett eliturval.

Sedan jag har suttit med i nämnden här i Stockholm och övervägt vad som skall göras med de unga människor, som strömma igenom rådhusrätten, och sett fastheten i många ovanor, så betraktar jag det som mycket litet antagligt, att ens en mycket omsorgsfull övervakning skulle kunna bryta dessa fasta ovanor. Det avgörande i vår villkorliga dom är således sannolikt inte övervakningen

utan över huvud taget den omständigheten, att en person fogas in i ett rättsförfarande och får den verkliga stöt, som ligger just i att ställas inför domstol. Vid sidan av detta tror jag att även en förtjänstfull övervakning, som ändå bara betyder tillfälliga kontakter med en övervakare, medan hela miljötrycket från den brottslikes normala omgivning finns kvar, kommer att spela en ganska underordnad roll.

Jag erinrar mig särskilt ett fall, som jag tror belyser detta förhållande. Det gällde en ung man. Han verkade synnerligen sympatisk och ytterst böjlig inför rätten. En av ledamöterna i nämnden tyckte att ynglingen verkade så lovande att han själv tog honom under övervakning. Vid ett senare tillfälle frågade jag denne övervakare, hur det hade gått. Det visade sig, att övervakaren var ganska besviken. Den unge mannen hade i själva verket visat sig vara fast i sin slapphet. Det var inte möjligt att omforma hans fasta vanemönster ens genom denne mycket gynnsamt inställda övervakare.

Jag tror således, att det finns all anledning för oss att, innan vi göra betydande statsutgifter på detta område, skaffa oss en empirisk utredning om vad det ena och det andra inslaget i vår villkorliga dom är värt. Med moderna statistiska metoder tror jag att det finns möjlighet att planera en sådan undersökning.

Från dessa allmänna synpunkter, herr talman, är jag inte i dag beredd att rösta för det här av reservanterna föreslagna anslaget. Jag tror tvärtom, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har mycket goda grunder, när han påkallar ett övervägande av hela organisationen av övervakningsinstitutet. Om vi skola ordna övervakningen med tjänstemän måste det, eftersom det endast kan bli fråga om ett begränsat antal övervakade för varje övervakare, bli en ytterst dyrbar organisation. A andra sidan är det möjligt att man efter de linjer, som finansministern antydde, eller efter några andra linjer skall kunna nå en verklig förbättring i fråga om vårt

Anslag till skyddskonsulentorganisationen.

övervakningsinstitut, om det över huvud taget visar sig vid en reell statistisk undersökning, att differensen mellan villkorlig dom utan övervakning och villkorlig dom med övervakning verkligen har den stora betydelse, som några av övervakningsinstitutets anhängare mena.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Jag är mycket ledsen över att höra, att herr Karlsson i Munkedal tillmäter fröken Andersson och mig så nesliga avsikter som att vi ville politisera denna sak. Ett bevis på att så inte kan ha varit fallet är, att när vi först behandlade saken på utskottets avdelning och sedan i utskottet, där jag själv inte den dagen hade tillfälle närvara, hade finansministern inte ännu hållit sitt anförande, som var hela orsaken till det anförande som här följde ifrån min sida. Jag tycker att det skulle vara mycket ledsamt, om herr Karlsson i Munkedal trodde, att andra skäl än sakliga kunna vara gällande i vår »diskussionsklubb» i våningen däruppe. Så är det faktiskt inte. Men finansministerns anförande var ju sådant, att man osökt leddes in på ett resonemang, som hängde ihop med det läge vari vi nu kommit.

Beträffande de 70 000 kronor, som skulle användas för att förstärka personalen, så blev det också uttrönt under avdelningens behandling av frågan, att det är ett mycket dåligt sätt att använda pengarna. De personer, som man här skulle avlöna, kunna nämligen inte på grund av bestämmelser i lagen vara skyddskonsulenter; för att de skola få en skyddskonsulents befogenhet att avgöra vissa frågor i sin verksamhet måste de vara skyddskonsulenter med distrikt, och det går inte att ordna saken på något annat sätt. De få alltså ett slags halvmesyr av konsulentverksamhet, som inte kan vara särskilt önskvärd och lämplig. Det var endast detta jag ville säga med anledning av herr Gustaf Karlssons anförande.

Men med anledning av den senaste ärade talarens yttrande får jag säga, att jag har många gånger hört till dem, som

ansett, att man gått för långt med den lagstiftning vi ha på detta område. Jag har aldrig riktigt trott, att en så vid tillämpning av instituten villkorlig dom och villkorlig frigivning skulle vara lämplig. Men å andra sidan ha jag och många med mig inte velat ställa oss på den linjen att utan vidare motsätta sig denna utveckling. Ty man måste ju, som just herr Englund sade, få empirisk kunskap, innan man kan vara säker på att man har gissat rätt tidigare.

Nu vill jag för min del inte att det skall ordnas så, att människor kunna göra gällande, att vi bara vilja bidra till att det hela skall gå så dåligt som möjligt, så att alla de, som tycka att vi skola ändra tillbaka de lagar vi stiftat för några år sedan, skola få vatten på sin kvarn. Utan jag tycker, att man skall utreda noga och rättvist — även statistiskt rättvist — hur dessa saker förhålla sig. Då menar jag också, att man skall vara angelägen att sätta medel i händerna på dem, som skola tillämpa dessa lagar, så att de inte sedan kunna komma med invändningen: Hade vi bara haft tillräckligt med medel till förfogande, hade det gått!

Jag tycker det skulle vara fel att sätta sig i ett sådant läge, även om jag tror att framtiden ändå kommer att utvisa, att ett system med kriminalvård i frihet i den utsträckning, som det nu tillämpas, kanske är att sträcka sig litet för långt.

Det är min tro, men jag kan inte vara säker på den saken, och därför vill jag medverka till att prövningen blir utan vank och brist.

Herr ANDRÉN: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Karlsson i Munkedal försökte konstruera upp vissa partipolitiska motsättningar i denna fråga. Sedan har herr Englund visat, att det i varje fall inom hans parti finns olika åsikter. Jag skall inte fästa mycket avseende vid detta exempel; men jag vill erinra om att vi nyss från statsrådsbänken ha hört ett ord, som i denna fråga bör vara representativt. Vi hörde herr

Anslag till skyddskonsulentorganisationen.

justitieministern tala, och det var lätt att inse, att tvenne själar dvaldes i hans bröst. Hans primära ståndpunkt, den ståndpunkt, som han först förfäktade, var tydligen en uppfattning, som närmast motsvarade den som är nedlagd här i reservationerna. Men han hade fått böja sig för finansministern. Han kallade sin kapitulation för »solidaritet».

Jag tecknade i remissdebatten en bild av hur jag tänkte mig samarbetet mellan departementscheferna och finansministern. Det var en bild som har många motsvarigheter i alla ministärer. Det är uppenbart, att finansministern framför andra måste vara den, som för sparsamhetens talan, och jag har stor respekt för finansministerns sätt att sköta denna viktiga uppgift. Vi äro ställda i ett sådant läge, att det onekligen måste sparas. Vi leva under knapphetens kalla stjärna, och vi kunna inte undgå att observera detta och dra de slutsatser som därav följa.

Men å andra sidan: statsutskottet och riksdagen ha ännu många punkter att behandla, där sparsamhetens talan kan föras och sparsamhetens syfte kan bringas i åtanke. Och jag anser, att det inte går för sig att på varje särskild punkt i vår stora utgiftsstat göra gällande, att »så här långt har regeringen gått, och ni få inte gå längre».

Vad riksdagen bör sätta upp som en riktlinje för sig är att över huvud taget hålla den ram för budgeten, som är given av regeringen och som denna gång på goda grunder är ganska knapp. Men när det gäller de olika detaljerna förefaller det mig rimligt och riktigt och i överensstämmelse med den svenska riksdagens gamla traditioner, att riksdagen har utrymme för sin egen självständiga mening.

Här finnas många tillfällen att spara ännu, och jag tror att vi böra begagna dem. Men å andra sidan vill jag påstå, utan att gå in så utförligt på den sakfråga, som så länge har ventilerats, att ur den samhälleliga effektivitetens men också ur humanitetens synpunkt representerar den här diskuterade reservationen ett bättre förslag än regeringens.

Och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till densamma.

Herr statsrådet SKÖLD: Å ena sidan lever herr Andrén under knapphetens kalla stjärna, å andra sidan vill han öka statens utgifter i detta speciella fall! Det lever två själar också i herr Andréns bröst, liksom i alla deras, som göra till en modesak att tala om sparsamhet.

Herr ANDRÉN (kort genmäle): Jag trodde verkligen att hela kammaren inklusive statsrådsbänken begrep, att min förutsättning var att man skulle kunna göra motsvarande besparingar på andra punkter.

Herr GÖRANSSON: Herr talman! Herr Englunds inlägg var ju delvis av samma innebörd som det han gjorde i maj i fjol i en liknande debatt i kammaren. Han han hade en något tveksam uppfattning angående effektiviteten av övervakningen och personliga kontakter mellan människor. Han påtalade, att det inte fanns någon statistik, som å ena sidan visade effekten av villkorlig dom med övervakning och å andra sidan effekten av villkorlig dom utan övervakning, så att man kunde jämföra dessa båda institut. Vi ha en viss statistik beträffande villkorlig dom med övervakning. Den avser åren 1944 och 1945 och visar, att antalet återfall under dessa två år var 11 procent. Men det finns ingen statistik över den villkorliga domen utan övervakning. Jag vet inte heller, om det skall vara nödvändigt att skaffa en sådan. Jag har kanske inte alldeles samma starka tro på statistikens effektivitet som herr Englund har såsom yrkesman. Det är här i regel fråga om två skilda typer av människor. För dem som få villkorlig dom utan övervakning får man ju från början presumera ett bättre resultat, men för dem som ställas under övervakning är prognosen mera tvivelaktig.

Det finns väl inget land, där man har bedrivit kriminologisk forskning så in-

Anslag till skyddskonsulentorganisationen.

tensivt som i Amerika och där det publicerats så mycket på detta område. I viss mån har man också i England börjat därmed, genom att man anställt tre kriminologer för att intensifiera forskningen. Men både i England och Amerika betonar man fortfarande, att övervakningen, den personliga kontakten mellan den dömda och en vettig människa, som han har tillgång till, är av utomordentlig betydelse för den dömdes tillrättaförande. Jag må säga, att nog finns det tendenser ibland att överskatta möjligheterna, att liksom förbise de dåliga anlagen, men det finns otvivelaktigt också fall, där man upplever den stora överraskningen att genom en enskild människas påverkan på en annan lyckas åstadkomma en förändring.

Vi böra inte så mycket sätta våra förhoppningar till statistiken, utan i stället bygga på de erfarenheter vi göra. Jag vill också säga, att när det gäller brottets bekämpande ha de sociala åtgärderna sin stora betydelse, och det finns en sak, som jag inte kan upphöra att ständigt peka på, nämligen de mycket trånga bostäder, som vi ha i detta land. Det är en yttre brist, som man borde försöka avlägsna. Vidare finns otvivelaktigt en inre brist hos vårt folk, som det också är angeläget att försöka bota, och det är den villrådighet, som alljämt härskar, när det gäller frågan hur man skall reagera och ställa sig till brott och lagöverträdare. Ett sunt och friskt och klart klimat inom samhället i fråga om inställningen till det som är otillåtet är en brottsåterhållande faktor av enorm betydelse.

Herr ENGLUND: Herr talman! Mot bakgrunden av de komplicerade förhållanden som här råda — det är ju ett biologiskt material — måste jag säga att jag inte kan se någon möjlighet att komma till klarhet i denna fråga på annat sätt än genom att använda en statistisk metod tillförlitligt utformad. Jag skulle således inte, herr talman, vilja förorda att man gjorde undersökningen på det sättet, att man nöjde sig med att skaffa en

kompletterande statistik över de villkorligt dömda utan övervakning. Det materialet skulle, såsom herr Göransson säger, redan i förväg vara särpräglat gent emot de fall, som ha villkorlig dom med övervakning.

Jag skall inte trötta kammaren med att gå in på detaljerna i en sådan statistisk undersökning. Jag tror emellertid att det är möjligt att genomföra den, och först sedan vi fått ett faktiskt material av den typen ha vi enligt min mening möjlighet att bedöma värdet av den villkorliga domen med övervakning.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Eftersom det har varit tal om hur höga kostnaderna äro enligt de olika förslagen, vill jag bara för kammaren klargöra hur det ligger till.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag blir kostnaden 939 600 kronor och enligt det förslag som jag har talat för — det gäller alltså reservationerna — 868 300 kronor, d. v. s. 71 300 kronor mindre än enligt Kungl. Maj:ts förslag. Bortser man från en engångskostnad på 58 000 kronor i vårt förslag, blir vårt förslag ändå 13 300 kronor billigare, och den summan räcker ju ett långt stycke när det gäller att klara det anslag på 25 000 kronor till skyddsvärnen, som statsutskottet har föreslagit i sitt utlåtande nr 26, ett utlåtande som kammaren skall behandla om en stund.

Då frågar jag herr finansministern: Vem i statsutskottet är det som mest har försökt att i kostnadshänseende hålla samman finansieringen av de frågor, som vi inom utskottet kunna påverka?

Herr ANDERSON, IWAR: Herr talman! Med anledning av herr Mannerskantz' siffrerbelysning ber jag att få erinra om att skyddsvärnet i Stockholm, om man följer den Mannerskantzska linjen, inte får den ökade inkomst, som höjningen av arvodena till övervakare kommer att innebära. Men skyddsvärnet avlönar ju i sin tur folk som sysslar med övervakning.

Jag ber att få erinra om detta faktum.

Anslag till övervakning av villkorligt dömda m. m.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fröken *Andersson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 2 punkten 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fröken *Andersson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 51.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 37.**Anslag till övervakning av villkorligt dömda m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till övervakning av villkorligt dömda och till Tillsyn över villkorligt fri-

givna m. fl. för budgetåret 1950/51 såsom förslagsanslag anvisa 475 000 kronor resp. 75 000 kronor.

På sätt under nästföregående punkt angivits hade i en inom andra kammaren av herr *Edenman* m. fl. väckt motion (II: 156) hemställts, att riksdagen vid behandlingen av andra huvudtiteln måtte vidtaga sådana ändringar i fördelningen av föreslagna anslag, att anslagen till Skyddskonsulentorganisationen uppräknades med 320 000 kronor och anslagen i sin helhet disponerades i enlighet med ett av fångvårdsstyrelsen framlagt alternativt förslag samt anslagen till övervakning av villkorligt dömda och Tillsyn över villkorligt frigivna m. fl. nedsattes med 275 000 kronor resp. 45 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 156, i vad den berörde förevarande anslag, för budgetåret 1950/51 såsom förslagsanslag anvisa

a) till övervakning av villkorligt dömda 475 000 kronor;

b) till Tillsyn över villkorligt frigivna m. fl. 75 000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Gränebo*, *Ivar Persson*, *Lundgren*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Staxäng*, *Onsjö* och *Johansson* i *Mysinge* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionen II: 156, i vad den berörde förevarande anslag, för budgetåret 1950/51 såsom förslagsanslag anvisa

a) till övervakning av villkorligt dömda 200 000 kronor;

b) till Tillsyn över villkorligt frigivna m. fl. 30 000 kronor.

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman! Eftersom den andra reservationen till detta utlåtande hade som förutsättning, att den första reservationen skulle bli

Anslag till upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete m. m.

bifallen, och detta inte har skett, ber jag att få återta mitt yrkande om bifall till reservationen vid denna punkt.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 38—46.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 47.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1950/51 under tredje huvudtiteln, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14.

Anslag till upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor för budgetåret 1950/51 anvisa ett anslag av 75 000 kronor.

Förevarande anslag var för innevarande budgetår uppfört med 60 000 kronor, vilket av Kungl. Maj:t fördelats sålunda, att till Utrikespolitiska institutet anvisats 44 500 kronor, till Föreningen mellanfolkligt samarbete för fred 8 000 kronor, till Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet, svenska sektionen, 3 000 kronor, till Svenska freds- och skiljedomsföreningen 2 200 kronor, till Svenska skolornas fredsörening 1 000 kronor, till Nordiska fredsförbundet 500 kronor, till Utrikespolitiska föreningen i Lund 500 kronor samt till Utrikespolitiska föreningen i Göteborg 300 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lindblom* m. fl. (I:127) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson* i Bogla m. fl. (II:149), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att till Upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor för budgetåret 1950/51 anvisa ett anslag av 105 000 kronor.

I motionerna hade föreslagits, att anslaget skulle höjas med 20 000 kronor för att möjliggöra höjd bidragstilldelning till i första hand Föreningen mellanfolkligt samarbete för fred, Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet, svenska sektionen, samt Svenska freds- och skiljedomsföreningen. Vidare hade yrkats, att anslaget skulle höjas med ytterligare 10 000 kronor för bidrag till världsfederationsrörelsen och Europarörelsen.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I:127 och II:149, till Upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor för budgetåret 1950/51 anvisa ett anslag av 75 000 kronor.

Reservation hade anmälts av herrar *Gustaf Karlsson* och *Sundelin*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **SUNDELIN**: Herr talman! Utskottet har i denna punkt tagit ställning till en i båda kamrarna väckt motion om höjt anslag till upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete. Utskottet konstaterar att det är av stort värde, att saklig och objektiv upplysning meddelas rörande det internationella arbetet för fred och mellanfolkligt samarbete. Denna upplysningsverksamhet är därför enligt utskottets mening väl förtjänt av statsmakternas stöd.

Motionernas förslag om en höjning av anslaget från 75 000 till 105 000 kronor motiveras dels med hänvisning till det försämrade penningvärdet och dels med att på detta område tillkommit ytterliga-

Anslag till upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete m. m.

re ett par organisationer, som utföra förtjänstfullt arbete.

Jag har tillåtit mig att till utskottets utlåtande anföra en blank reservation. Detta har jag gjort därför att jag anser, att det hade varit befogat att bifalla motionen. Jag tror att det arbete, som utföres på det här området, är så pass betydelsefullt att det är väl förtjänt av statsmakternas stöd, såsom också utskottet har uttalat.

Å andra sidan har jag funnit, att man måste ta hänsyn till vad utskottet anför om att det i nuvarande ekonomiska läge kanske är betänkligt att tillstyrka ett förhöjt anslag. Den i motionerna ifrågasatta höjningen är dock så pass liten, att den i det stora hela väl inte skulle betyda så särskilt mycket.

Jag har alltså genom att anföra en blank reservation velat ge min anslutning till tanken, att man kunde ha tillmötesgått den i motionerna framställda begäran om höjt anslag, men jag vill i nuvarande läge inte ställa något yrkande.

Häri instämde herr *Karlsson, Gustaf*, och fru *Sjöström-Bengtsson*.

Herr LINDSTRÖM: Herr talman! Då intet yrkande har framställts på denna punkt, skall jag inte sätta många rader till protokollet.

Den här ifrågavarande verksamheten har faktiskt inte blivit missgynnad av riksdagen under de senare åren. Om jag tar en tioårsperiod och börjar med år 1941, visar det sig att riksdagen då beviljade ett anslag av 10 000 kronor till detta upplysningsarbete. År 1947 hade anslagsbeloppet ökats till 30 000 kronor, år 1948 till 45 000 kronor, år 1949 till 60 000 kronor och i år — enligt det förslag som vi nu ha att ta ställning till — till 75 000 kronor. Stegningen är alltså mycket stark, och om man jämför den med vad riksdagen har kunnat kosta på andra liknande verksamhetsgrenar, tror jag man kan säga att den är anmärkningsvärd.

Det har inte heller förebringats några

skäl för att vi nu skola gå längre än vad Kungl. Maj:t har begärt.

Jag hemställer därför, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr LINDBLOM: Herr talman! Jag tillåter mig allra först framhålla, att herr Lindström torde vara väl medveten om, att det inte bar förekommit någon höjning av anslagen till de organisationer, som vi ha talat om i motionerna. Den höjning av anslaget, som herr Lindström här talar om, beror helt och hållet på att bidraget från Rockefeller Foundation till Utrikespolitiska institutet har indragits.

Det pågår för närvarande ett intensivt fredsarbete ute i världen, både nationellt och internationellt, och det är inte endast den folkliga freds rörelsen som svarar för detta. En hel rad mera officiella organ, med Förenta Nationerna i spetsen, arbetar för samma mål. Mycket av det arbete, som den folkliga freds rörelsen bedriver, går ut på att stödja de officiella organens verksamhet och lämna nödig information i vidaste kretsar om det arbete som utföres. Vi anse, att det är nödvändigt att söka skapa förtroende hos allmänheten för de åtgärder som vidtagas. Läget är trots allt så pass allvarligt, att det kan vara av behovet påkallat med största möjliga upplysning om vilka krafter som äro i verksamhet och hur de arbeta.

Med hänsyn till allt detta anse vi motionärer, att tiden nu borde vara inne då man också från statsmakternas sida ger ett mera påtagligt stöd åt detta arbete och inte som hittills endast nöjer sig med vad man skulle kunna kalla för en liten dricksslant. Utskottet säger ju, såsom här redan har anförts, att denna upplysningsverksamhet är av stort värde och att den är väl förtjänt av statsmakternas stöd. Vi äro naturligtvis mycket tacksamma för de erkännssamma ord, som utskottet här har uttalat, men tyvärr kan man ju inte göra mycket med allenast vackra ord. Nu kräves det handling och en verklig insats.

Om man exempelvis ser på Svenska

Anslag till upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete m. m.

freds- och skiljedomsföreningen, som jag personligen representerar, så är det utan vidare klart att vi inte i dagens läge ha möjlighet att, med tillgängliga medel och med de ökade kostnader, som ha uppstått, ordna ett så stort antal föreläsningar och kurser som skulle vara önskvärt. Det belopp vi för närvarande erhålla är så litet som 2 200 kronor om året. Egentligen är det endast 1 200 kronor, ty ca 1 000 kronor gå till vårt internationella arbete. Vi anse nämligen, att om ett lands fredsrörelse skall ha någon verklig effekt utåt, så måste den vara inordnad i ett internationellt sammanhang. Så vitt jag har mig bekant, är förhållandet ungefär likadant med de flesta av de övriga organisationer, som fått del av det nu ifrågakvarande anslaget.

Från svensk sida har ett mycket omfattande arbete nedlagts för att på nytt få i gång verksamheten i olika länder efter kriget, och jag kan säga att det har lyckats. Vad kriget raserade i många länder ha vi fått hjälpa till att bygga upp igen.

Jag är fullkomligt övertygad om att det ligger i statens intresse, att ett sådant arbete bedrivs. Men det måste för närvarande till övervägande del utföras genom småfolkets samlade bidrag. Vi ha inga donationer eller kassor att ta ur, utan få kämpa hårt själva för att kunna fortsätta och intensivifiera arbetet.

Motiveringen till utskottets avstyrkande av motionerna ha vi redan delvis hört. Utskottet anser sig »med hänsyn till den skärpta återhållsamhet, som det nuvarande ekonomiska läget kräver, förhindrat tillstyrka en höjning av förevarande anslag». Ja, mina damer och herrar, jag undrar verkligen när vi skola komma i det utomordentligt goda ekonomiska läge, att vi anse oss ha råd att effektivt stödja denna verksamhet? Tror någon verkligen att statens finanser skulle råka i misär, om den begärda höjningen med 30 000 kronor beviljades? Jag fruktar att det närmast är den goda viljan som i viss mån saknas.

Om jag ser på fredssträvandena i stort, ter det sig så, att vi gå fram — och en-

ligt min mening måste gå fram — efter två linjer. Den ena linjen är den mera officiellt statliga — eller om jag så må uttrycka det: den parlamentariskt diplomatiska linjen — exempelvis genom Förenta Nationerna och andra officiella organ, och den andra linjen är den folkliga. Jag tror att båda behövas, ty Förenta Nationerna står eller faller med den fredsmoralitet, som finns hos folken. Låt oss kämpa sida vid sida på de bägge linjerna. Men om vi skola göra detta, synes det mig tillbörligt att statsmakterna inte visa sig alltför njugga då det gäller att ge ett litet handtag som stöd åt detta samarbete.

Jag skulle, herr talman, kunna beröra åtskilliga andra synpunkter i detta sammanhang, beträffande federationsrörelsen o. s. v. Jag hoppas emellertid att också andra talare komma att deltaga i denna debatt, och jag skall därför inskränka mig till det nu anförda.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranledes av ett bifall till i ämnet väckta motioner.

I detta anförande instämde herrar *Svedberg* och *Nyström*.

Herr LINDSTRÖM: Jag skall be, herr talman, att få säga ytterligare några få ord.

Största delen av det här anslaget går till Utrikespolitiska institutet, men detta innebär inte, att institutet har fått några ökade belopp i sin hand för att driva sin verksamhet. Institutet har nämligen tidigare erhållit ett bidrag med 45 000 kronor om året från Rockefeller Foundation. Detta bidrag har sänkts med 15 000 kronor under vart och ett av två föregående år, och från och med detta år upphör bidraget alldeles. För varje gång bidraget minskat har Utrikespolitiska institutet fått motsvarande belopp i statsbidrag, och så sker även denna gång. Detta betyder alltså att utrikespolitiska institutet — som är det viktigaste instrumentet i det här sammanhanget — får möjlighet att bedriva sin

Anslag till upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete m. m.

verksamhet så som det tidigare har gjort.

Vidare pekas det i motionerna på — och den senaste talaren var också inne på det — att vissa organisationer i det nuvarande läget ha en alldeles speciell uppgift att fylla och att de därför böra ha sin beskärda uppmuntran från statens sida. I motionerna framhålles dels Europarörelsen och dels den s. k. världsfederalistiska rörelsen. Med anledning därav vill jag upplysa kammaren om att den förra rörelsen, i vilken jag på ett blygsamt sätt deltar, för sin del var mycket överraskad över motionernas innehåll i denna del. Själv har denna rörelse icke gjort någon framställning eller yttrat någon mening — i varje fall inte ännu — som går ut på att den anser sig vara i behov av statsmedel. Man har alltså från världsfederalisternas sida — uppenbarligen för att stärka sin egen ställning — dragit med Europarörelsen utan att konferera med densamma.

Nu skildrar herr Lindblom i ganska patetiska ordalag betydelsen av detta arbete. Jag skall inte förneka denna betydelse, även om man kan ha sina dubier rörande vissa organisationer, som framträda på detta område. Men om det nu finns ett så djupt och varmt fredsintresse, låt oss säga inom Svenska freds- och skiljedomsföreningen, skulle det då inte vara möjligt för denna grupp att inom egna gränser mobilisera upp vad som behövs för att driva verksamheten vidare? Vad staten ytterligare skulle kunna bidra med är ganska litet, även om anslaget bleve höjt, och det torde inte ästadkomma någon revolution i möjligheterna för de organisationer, det här är fråga om, att utveckla en livligare verksamhet.

Jag understryker, herr talman, att Kungl. Maj:t och utskottet här inte varit avvisande utan tvärt om. Vi kunna säkert gå på Kungl. Maj:ts linje utan att behöva säga oss, att vi därigenom ha gjort någonting som kan hindra de i och för sig berömvärda fredssträvandena.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr LINDBLOM: Herr talman! För att det inte skall råda något missförstånd vill jag understryka vad herr Lindström nyss yttrade, nämligen att höjningarna i anslagsäskandet detta år och de närmast föregående åren allenast avse höjt anslag till Utrikespolitiska institutet och att det följaktligen icke, sedan anslaget först beviljades, har skett någon höjning av anslaget till de organisationer, som utöver Utrikespolitiska institutet få del av detsamma.

Vad beträffar frågan om Europarörelsen är det riktigt, att någon framställning inte har gjorts från ledande krafter inom denna rörelse, men representanter för rörelsen i andra kammaren gjorde starka propåer om att man ville vara med i den här motionen. Eljest skulle en annan motion väckas, sade man, men man var angelägen om att Europarörelsen kunde få komma med i samma motion. Det är orsaken till att den har tagits med här. Det är möjligt att detta var ett missgrepp, men det är ju en enkel sak att korrigerera detta, eftersom det ju alltid är Kungl. Maj:t som fördelar anslaget. Vilken anslagssumma vi än komma att fatta beslut om, ha vi alltså lämnat öppet, om ett anslag till en bestämd organisation skall utgå eller ej och hur stort detta anslag skall vara.

Vad slutligen beträffar intresset inom den organisation, som jag företräder, så vill jag säga att jag inte kan klaga på det. Stora uppoffringar ha gjorts, men jag måste konstatera att det icke är möjligt att utvidga kurs- och föreläsningverksamheten från vår sida så som man skulle önska och som man begär ute i landet. Vi ha ökat våra insamlingar och utvidgat vår verksamhet, men vi känna, att behovet att ytterligare utvidga arbetet är mycket starkt. Jag kan bland annat nämna, att vi ha anordnat föreläsningar i skolor och läroverk, som ha uppskattats mycket högt av respektive rektorer, och vi skulle önska att få ytterligare utvidga denna verksamhet. Detta har dock inte varit möjligt med de resurser, som för närvarande stå till vårt förfogande. Ty man kan ju inte begära hur mycket som helst av de rela-

Anslag till upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete m. m.

tivt enkla, fattiga människor, som stå bakom detta arbete.

Herr NERMAN: Herr talman! Jag anser inte, att freden är det högsta av allting — det finns någonting högre, och det är friheten — men icke förty skall jag be att få varmt tillstyrka den reservation av herrar Karlsson och Sundelin, som begär ökat anslag till fredsrörelsen. Jag tror att det i våra dagar mer än någonsin behövs en saklig och ärlig upplysning om freden, om dess förutsättningar i internationella förhållanden och i en verklig internationalism. Jag tänker på någonting som rätt snart kommer här i Stockholm, en s. k. internationell fredskongress, som skall äga rum här i mars och som verkligen är av den typen att man bör mot den ställa en saklig och ärlig upplysning om freden. Den kongressen är ju ingenting annat än ett led i en imperialistisk politik, ett utnyttjande av själva fredsidén i det kalla krigets intresse.

Herr FAHLANDER: Herr talman! Varje år, när detta anslag är uppe till diskussion, märker man, hur het debatten blir, trots att det rör sig om så oändligt små belopp, som begäras av de skilda organisationerna. Det är, som om vi inte hade märkt, att tiden löpt fort och att i dag världssamhället är en realitet. I en tid med världsmarknad, världscivilisation och inte minst världskommunikation är det väl inte underligt, om allmänheten kräver en helt annan orientering i dessa problem än tidigare. Jag tror, att den engelska finansministern har rätt när han betonar ungefär följande i ett sammanhang som detta. Tro ni, säger han, att vi trötta statsmän ha möjlighet att ensamma lösa ett så ohyggligt stort problem som det som gäller världsfreden — nej, vi behöva också bistånd från en stark folkopinion, vi behöva vädja till männen och kvinnorna på verkstäderna, på kontoren och på fälten. Jag tror, att hans uppfattning är riktig. Den torde knappast kunna

förnekas av de statsmän, som djupare begrunda vad det innebär att genomföra en sinnesändring i den riktning, som vi väl alla sträva mot.

Jag tror, att det är riktigt, som det är sagt, att de förändringar i tingens värld som vi vilja genomföra först måste ta form i människornas sinnen. För att kunna genomföra detta kräves det dock ett visst arbete av människor. Vad är det vi politiker underhålla vårt publicum med, när vi äro ute och tala, inte minst vid valtillfällena? Jo vi söka överträffa varandra i beskrivningen av de materiella förmåner, som vi tänka förpläga publiken med, om den är vänlig att rösta på oss. Om man är riktigt lyhörd, tror jag, att man bakom tacksamheten för dessa gåvor, som man pläderar för, kan hos dem, som något tänka över situationen, förmärka en viss oro i dag, och denna oro får sin näring ur de tidningsspalter de läsa. Jag tror, att vi alla bära skuld till att situationen är sådan den är, då människorna verkligen varje dag måste bära på denna oro. De undra väl också vad vi göra för att på något sätt försöka minska den. Det är en stor och dryg del av vårt ansvar det också, och de som vilja resonera om det komma ju in på internationella problem. Okunnigheten om dessa är oerhörd. Så kan det inte få fortgå.

Man frågar vad som då kan göras. Jag skall bara nämna ett exempel, som belyser, hur vi sträva efter att sprida upplysning om utrikespolitiska frågor. Vi hade för några veckor sedan en weekendkurs på I 1 ute på Järvafältet, där vi höllo till i kaserne lokalerna. Initiativet hade tagits av världsfederalisterna, och i samråd med Stockholms läns bildningsförbund ordnades där en tvådagarskurs. Ni skola inte tro, att vi lägga snäva synpunkter på problemen. Jag kan nämna, att i lördagens program ingick en utrikespolitisk översikt, alltså av det dagsaktuella utrikespolitiska läget, vilken gavs av en väl kvalificerad kraft. Sedan redogjorde en av I 1:s officerare för vår försvarsfråga. På söndagen höllos ytterligare föredrag,

Anslag till upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete m. m.

ett av dr Arne Björnberg om Förenta Nationerna, ett om Europarörelsen av sekreterare Ewerlöf. Jag hade själv äran att tala om världsfederalismen, och vi hade magister Holm från Utrikespolitiska institutet där samt en ung kraft från de internationella arbetslagen, som enligt vår mening också borde vara representerade.

Jag kan nämna, att vi vid det tillfället gjorde en framställning till magister Holm, att Utrikespolitiska institutets verksamhet utåt borde i någon mån vidgas, men han förklarade helt enkelt, att man hade gjort försök men inte lyckats få den kontakt med allmänheten som hade önskats. Då sade vi, att vi voro beredda att på liknande sätt som skett på Järvafältet i samråd med Utrikespolitiska institutet ordna föreläsningsskurser, ty vi trodde — och det gick han med på — att vi hade bättre kontakt med den breda allmänheten. Det förvånade oss sedan något, när vi läste en ledare i en av huvudstadens tidningar, som särskilt vill värna om Utrikespolitiska institutet och anslagen dit — vilket vi också vilja göra, ty det är för oss en gruva att ösa ur, när vi skola föra våra synpunkter vidare. Den ledaren framställde utsikterna för Utrikespolitiska institutets verksamhet i så gynnsam dager på grund av att institutet nu beslutat vidga sin verksamhet bland allmänheten. Detta var vårt förslag, som institutet godtog. Vi tänka fortsätta och penetrera det problemet. Men det verkar kanske litet originellt — för att nu tala mycket hövligt — när man anför detta såsom institutets eget förslag. Jag tror, att vi kunna grunda ett gott samarbete. Jag tror, att vi äro lika nödvändiga som institutet för att föra dessa kunskaper vidare.

Med övriga organisationer driva vi ett gott samarbete. Atminstone förklarade dr Björnberg, att med den uppläggning av federalismens strävan, som jag gav uttryck för vid det tillfället, ville han ingenting annat än samarbete med den i fortsättningen.

Jag skulle tro, att den blygsamma summa som vi här begära inte kan

komma till bättre användning än om vi ge den till de organisationer här, som redan lyckats få rätt god kontakt med allmänheten. Om jag till detta lägger, att vi här i riksdagen ha en grupp världsfederalister på över 70 ledamöter, borde väl det i någon mån utgöra en borgen för att vi söka driva objektiv kunskap.

Jag beklagar, att majoriteten av statsutskottets ledamöter ännu inte har den uppfattning om den breda allmänhetens intresse för dessa ting, som den borde. Folk kommer oupphörligt och undrar: »Göra ni aldrig någonting åt ett så vitalt problem som världsfreden? Ni diskutera så många detaljer av de mest skilda slag och öda timmar och dagar på dem, men detta problem lämna ni helt obeaktat.»

Det är, herr talman, för att villfara allmänhetens önskemål på denna punkt som jag i dag vädjar till kammaren att gå dem till mötes med en så blygsam ökning av anslaget som här är ifrågasatt.

Jag ber att få yrka bifall till motionerna.

Herr GÖRANSSON: Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort och bara deklarerar, att jag känner det mycket otillfredsställande att gå emot det yrkande, som ställts i motionen. I den ångestpräglade tid, som vi leva i, tycker jag det är på något sätt orealistiskt att inte åtminstone genom en så enkel åtgärd som denna försöka ge uttryck åt en önskan att skapa så mycket upplysning och kunskap som möjligt om fredsfrågan och utrikespolitiken. Jag begriper, att det svenska folk materialet inte är så alldeles lätt att bearbeta i de utrikespolitiska frågorna. De ha ju i allmänhet här kommit i skymundan, men uppenbarligen har den verksamhet, som bedrivs av olika institut och föreningar, ändå haft den effekten, att frågan blivit mer och mer skjuten in i brännpunkten. Av särskild betydelse är den kontakt man söker med de breda folklagren, där det onekligen finns ett

Ang. täckande av underskott å Lingiaden. behov och ett önskemål att få veta mera, få mera exakta kunskaper om dessa ting.

Med detta vill jag alltså bara ha deklarerat, att jag för min del anser, att man med hänsyn till ärendets vikt och allvar inte bör låta avhålla sig av de statsfinansiella synpunkterna, för vilka man eljest måste hysa mycket stor respekt. Det belopp det här rör sig om är det nästan vår skyldighet att ställa till förfogande.

Jag yrkar bifall till motionerna.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepade propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Lindblom* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3 punkten 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lindblom* begärde rösträkning, verkställdes nu votering

medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 38.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 15—21.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 22.

Lades till handlingarna.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Ang. täckande av underskott å Lingiaden.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte till Avsättning till fonden för idrottens främjande å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50 anvisa ett anslag av 400 000 kronor.

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman! Detta anslag är på sätt och vis rätt uppseendeväckande. Det är sällan det förekommer, att staten så här behöver träda in och krasfa kastanjerna ur elden för dåligt planlagda företag. Nu är

det visserligen sant, som både departementschefen och utskottet säga, att det har varit en kombination av oturliga omständigheter. Framför allt har väderleken spelat in. Det är väl också så, att en eller annan pigg morgontidning och kanske kvällstidning här i Stockholm ha bidragit till att fördärva resultatet i synnerhet för den med Lingiaden kombinerade världssportutställningen. Men beträffande denna senare får man nog säga, att det bästa hade varit, om den aldrig hade kommit till stånd, ty den hade för litet existensberättigande. Lingiaden är *en* sak, den ligger på ett annat plan, men den därmed förenade utställningen hade, anser jag, inte tillräckligt mycket att visa, och dessutom var den för storvulet upplagd. Om man hade räknat med att genom den nöjesavdelning, som var med där, skaffa gymnastikförbundet större inkomster, så visade sig ju detta vara en felspekulation.

Jag menar alltså, att i framtiden bör man vara mera varsam med att anordna sådana saker, som det annars tycks ligga rätt väl till för den svenska nationalkaraktären att ordna. Jag tror, att man inte skall alltför mycket falla för sådana frestelser.

Närmast begärde jag emellertid ordet, herr talman, därför att dessa pengar nu skola fördelas mellan Lingiadens fordringsägare. Det har ju talats rätt mycket om denna sak, just därför att det gäller en händelse av så sällsynt slag. Det har bland annat nämnts, att en av de största fordringsägarna, Reso, skulle ha utsikt att få en kanske större andel av denna summa, som riksdagen här står i begrepp att besluta om, än vad som kunde anses vara rimligt. Det har sagts, att en stor del av Resos fordran baseras på att Reso har haft hand om inkvartering av besökare, och sedan ha inkomsterna av denna inkvartering betalats till Lingiaden direkt, varpå Reso fått motsvarande fordran för det inkvarteringsarbete, som Reso utfört. Man har också sagt, att man tycker, att denna fordran är rätt hög. Den rör sig visst om 156 000 kronor. Man har ordnat

Ang. täckande av underskott å Lingiaden.

massförläggningar i stora skolsalar med madrasser på golvet och för detta tagit 8 kronor om dagen, och det tycker jag för min del är ett nästan väl högt arvode, när det gäller en sådan massförläggning. Nu skulle jag vilja ställa den frågan till handelsministern, om detta är riktigt och om Resos fordran alltså baseras på en så hög inkvarteringsavgift som 8 kronor per dygn om en sådan förläggning, som jag här nämnde. Även vill jag fråga, om Reso kommer att få samma ackordsreduktion som alla andra fordringsägare, och om det inte finns vissa fordringsägare, som äro prioriterade och alltså skola ha full ersättning. Det har inte vid utskottsbehandlingen varit möjligt att få reda på hur därmed förhåller sig, detta därför att man sagt, att det ännu inte var klart, hur fördelningen skulle komma att ske, men då det har talats mycket om detta och även skrivits i pressen därom, tycker jag att det skulle vara lämpligt, om denna sak kunde klarläggas här i dag från handelsministerns sida. Skulle det finnas någon sanning i vad som är sagt, hoppas jag det blir rättat till på ett sådant sätt, att ingenting sker, som man kan säga är otillbörligt. Är det inte riktigt vad jag sagt, är ju ett klarläggande och ett beriktigande av det tal, som förs, av ganska stor betydelse.

Det är mest för att ställa dessa frågor, som jag har begärt ordet, herr talman.

Herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! Till statsutskottet vill jag framföra ett tack för den behandling, som har ägnats detta ärende. Jag erkänner nämligen utan förbehåll, att den framställning, som här behandlas, är ovanlig. Jag har inte för avsikt att säga någonting om världssportutställningen. Jag kan gott hålla med herr Mannerskantz om att det nu är lätt att säga, att det hade varit bättre, om den inte kommit till stånd. Beträffande Lingiaden återigen var det ju en serie ogynnsamma omständigheter, som ledde fram till det underskott, som jag nu hemställer hos riks-

Ang. beskattningen av familjestiftelser.

dagen att få täckning för. Jag har fått uppgift om att de tillgångar, som finnas, uppgå till ca 220 000 kr. Läger man till dessa det anslag, som nu behandlas, får man en summa av ungefär 600 000 kr. på tillgångssidan. Mot detta stå skulder — fordran från olika firmor — på ungefär 775 000 kr. Man kan kanhända avkorta den summan, om man utgår från att viss nöjesskatt kommer att kunna restitueras. Räknar man bort den, får man ändå en skillnad på 150 000, 155 000 kr.

Nu frågar herr Mannerskantz, om det är på det sättet, som många vilja göra gällande, att ett visst företag har en stor fordran och att detta företag har fått den fordran genom att ha tagit ut, som det förefaller, litet för höga priser. Jag vill bekräfta, att Reso har en stor fordran, på ett större belopp än det herr Mannerskantz nämnde. Jag har fått en uppgift på att beloppet uppgår till 333 000 kr. Av övriga fordringsägare har ett stort antal, 152 stycken, fordringar på mindre än 100 kr., 132 stycken ha fordringar på mellan 100 och 500 kr., och det är 10 som ha mellan 10 000 och 35 000 kr. att fordra. Resos ersättningar ha dock inte, efter vad jag kunnat utröna, framstått i en sådan dager, att man kan säga, att Reso kommer att förtjäna mycket pengar på detta. De 8 kronor, som herr Mannerskantz nämnde som priset för inackordering, avse inte bara logi utan även måltid, och då kommer ju saken i en helt annan dager.

Om nu riksdagen kommer att bevilja detta anslag — och det är min förhoppning att så sker — skulle detta möjliggöra en utdelning till fordringsägarna på ca 80 procent. Det blir emellertid riksidrottsförbundets och gymnastikförbundets uppgift att föra förhandlingar om fördelningen av dessa tillgångar bland fordringsägarna. Vad som måste vara alldeles klart och som är det viktigaste ur statens synpunkt att bevaka, det är, att om det blir fråga om en betalningsinställelse, kan inte staten bidra med dessa 400 000 kr. Förutsättningen för att dessa pengar få användas, herr talman, är att det kommer att träffas en nöjaktig uppgörelse mellan å ena sidan riks-

idrottsförbundet och gymnastikförbundet och å andra sidan fordringsägarna. Det är under dessa förutsättningar jag har hemställt till riksdagen om att detta anslag måtte beviljas.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag; samt

nr 26, i anledning av väckta motioner om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50 till understöd åt föreningarna Skyddsvärnet i Stockholm och Göteborg.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. beskattningen av familjestiftelser.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 10, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av s. k. familjestiftelser.

I två inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motioner, I: 60 av herr *Carl Eric Ericsson* och II: 61 av herr *Edström*, hade hemställts, att riksdagen måtte för sin del besluta sådan ändring av 9 § tredje stycket förordningen om statlig förmögenhetsskatt och av 1 § förordningen med provisoriska bestämmelser om begränsning av skatt i vissa fall, att bestämmelserna däri bleve tillämpliga även för familjestiftelser.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I: 60 av herr *Carl Eric Ericsson* och II: 61 av

herr Edström angående beskattningen av s. k. familjestiftelser icke måtte för-
anleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herrar *Velander*, *Aaby-Ericsson* och *Hagberg* i
Malmö, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr VELANDER: Herr talman! Det
föreliggande utskottsbetänkandet be-
handlar beskattningen i visst hänscen-
de av de s. k. familjestiftelserna. För
det närvarande gäller ju, att familje-
stiftelse beträffande inkomst och förmö-
genhet beskattas på samma sätt som fy-
siska personer och oskifta dödsbon, dock
med det undantaget att den s. k. 80-
procentsspärren vid inkomstbeskattning-
en och den särskilda spärren vid för-
mögenskattningen, innehårande
att den beskattningsbara förmögenheten
inte får bestämmas till högre belopp än
30 gånger den sammanräknade netto-
inkomsten, icke gälla för familjestiftel-
serna.

De till grund för betänkandet liggan-
de motionerna taga sikte på ett hävande
av denna bristande likställighet. Motio-
närerna anför till stöd därför bland
annat att det vare sig vid förarbetena
till den nu gällande lagstiftningen eller
i annat sammanhang lämnats någon
närmare motivering för att familjestif-
telserna beträffande spärreglerna icke
skulle likställas med fysiska personer
och oskifta dödsbon. Utskottmajoriteten
förnekar icke att visst fog finnes för det-
ta motionärernas uttalande men anför,
att det icke kan råda någon tvekan om
vad som har varit den egentliga grun-
den till denna olikhet. Utskottsmajori-
teten gör därvid ett uttalande, som sy-
nes åtminstone reservanterna synnerli-
gen dunkelt och icke på något sätt klar-
läggande. Det heter sålunda: »En själv-
fallen förutsättning för tillämpningen av
dessa spärregler måste vara, att den
inkomst, varmed jämförelse sker, verkli-
gen kan sägas motsvara den skattskyldi-
gades skatteförmåga. Denna förutsätt-
ning föreligger icke i fråga om familje-
stiftelserna.» Utskottet klarlägger inte,
vari denna bristande korrespondens

Ang. beskattningen av familjestiftelser.
med skatteförmågan egentligen består.
Annars är man väl av den meningen, att,
om ett skattesubjekts skatteplikt fast-
ställles med utgångspunkt från gällande
beskattningsregler, resultatet blir ett ut-
tryck för vad lagstiftaren har ansett va-
ra att betrakta som vederbörandes skat-
teförmåga. Det skulle vara intressant
att erfarra, huruvida utskottsmajoriteten
inte anser att det förhåller sig på det
sättet! — Utskottsmajoriteten fortsätter
emellertid: »För utbetalningar, som des-
sa stiftelser i enlighet med sitt ändamål
göra till därtill berättigade personer,
äga stiftelserna åtnjuta avdrag såsom
periodiskt understöd, och mottagarna
bliva i stället skattskyldiga för de av
dem uppburna beloppen. Den inkomst,
som beskattas hos en familjestiftelse, ut-
gör fördenskull i de flesta fall icke hela
avkastningen av det i stiftelsen nedlag-
da kapitalet. Att under sådana förhål-
landen förevarande spärrestämmelser
skulle vinna tillämpning även å familje-
stiftelser finner utskottet icke kunna
ifrågakomma.»

Ja, en utbetalning från en familjestiftel-
se av en viss del av avkastningen av dess
tillgångar betraktas visserligen såsom
periodiskt understöd och skall såsom
sådant beskattas hos mottagaren, men
utskottsmajoriteten tycks därjämte för-
mena, att den del av avkastningen, som
blir kvar hos familjestiftelsen, skall jäm-
föras med stiftelsens hela förmögenhet
vid tillämpningen av spärreglerna. Det-
ta är i så fall en fullkomligt felaktig
utgångspunkt. Det skulle betyda, att ut-
skottsmajoriteten i det sammanhanget
helt har bortsett från stadgandet i 7 § e)
förordningen om statlig förmögenskatt,
där det heter, att i fråga om skyl-
dighet att erlagga skatt för förmögen-
het likställles med ägare »den som i en-
lighet med stiftelsens ändamål att tillgo-
dose viss familjs eller vissa familjers
ekonomiska intressen under sin livstid
äger åtnjuta avkastningen av förmögen-
het, vartill äganderätten tillkommer
stiftelsen». Om en viss stiftelse har en
förmögenhet på exempelvis en miljon
kronor, som lämnar en avkastning av
50 000 kronor per år, varav 45 000 kro-

Ang. beskattningen av familjestiftelser.

nor utdelas till dem, som enligt stiftelsens stadgar äro berättigade därtill, medan 5 000 kronor stanna kvar hos stiftelsen, är denna skyldig att betala förmögenhetsskatt endast för 100 000 kronor och icke för de nio tiondelar av stiftelsens tillgångar, som korresponderar mot den avkastning som utdelats.

Från sådan utgångspunkt är det ganska svårt att förstå, att utskottsmajoriteten har funnit sig kunna utforma en motivering för avvisandet av motionerna på det sätt som här har skett. Inom utskottet var jag av den meningen, att denna fråga borde komma upp till övervägande inom den nu sittande skatteutredningen, som ju har att ge sig i kast med det gällande skattesystemet i dess helhet. Det svarades också på visst håll, att man mycket väl kunde vara med därom och att ett sådant övervägande säkerligen skulle komma att ske, men de inom utskottet, som väl voro mest fiskaliskt inställda, ansågo, att man inte ens skulle göra den koncessionen åt motionärerna. Utskottsmajoriteten stannade sålunda för uttalandet, att en tillämpning av förevarande spärregler under förutsättningar, som av mig ha antytts, icke kan ifrågakomma. Jag förmenar emellertid, att ett närmare övervägande av innehållet i de föreliggande motionerna kommer att ske inom den sittande skatteutredningen, och för att understryka angelägenheten därav, herr talman, ber jag att få hemställa om bifall till dessa motioner.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Dessa frågor om spärregler, både när det gäller inkomstbeskattning och förmögenhetsbeskattning, höra ju knappast till de enklare företeelserna inom vårt skatteväsen. Herr Velander ställde vissa frågor till utskottsmajoriteten, och jag kan inte underlåta att försöka klarlägga dem. Han menade liksom motionärerna, att man mycket väl skulle kunna använda dessa spärrear vid beskattningen av familjestiftelser lika väl som vid beskattningen av fysiska personer. Jag vill erinra om vad utskottet har skrivit, att

dessa familjestiftelser endast utgöra en särskild form för förvaltningen av privata förmögenheter. Det är detta som gör att frågan kan bli litet invecklad.

Redan en tillämpning av 80-procent-spärren på familjestiftelserna — den regel som säger att ingen skall behöva betala mera i skatt än 80 procent av sin taxerade inkomst — skulle bli rätt besynnerlig. Antag att en familjestiftelse rymmer en förmögenhet på en miljon kronor och att man räknar med en avkastning av låt oss säga 60 000 kronor. Av dessa 60 000 kronor utdelas kanske 50 000 kronor till personer som enligt stiftelsens stadgar skola ha del av avkastningen. Stiftelsen gör då i sin deklaration avdrag såsom för periodiskt understöd för alla dessa bidrag till enskilda personer. För stiftelsen återstår då en taxerad inkomst av blott 10 000 kronor. Det vore ju rätt orimligt om man på denna inkomst, som genom utbetalningarna har minskat från 60 000 kronor till 10 000 kronor, skulle tillämpa 80-procentspärren. Fem sjättedelar av avkastningen ha ju redan gått ut till enskilda personer och bli hos dem taxerade och beskattade.

Beträffande spärren för förmögenhetsbeskattning är det ju så som herr Velander upplyste kammaren om och som utskottet ingalunda har förbisett — det finns flera inom utskottet och dess kansli som känna till skattelagarna än herr Velander — att en person, som för sin livstid får avkastningen av en viss del av en familjestiftelsens tillgångar, får betala förmögenhetsskatt för denna del av stiftelsens förmögenhet. I det fall som herr Velander anförde, där nio tiondedelar av stiftelsens tillgångar äro bundna vid enskilda personer för deras livstid, betala alltså dessa personer förmögenhetsskatt för sammanlagt nio tiondedelar av stiftelsens förmögenhet. Men herr Velander har kanske inte uppmärksammat, att om man på denna punkt skall sätta in spärren skall man inte räkna med den taxerade inkomsten från familjestiftelsen, utan i stället med den sammanräknade nettoinkomsten, och vid beräkningen av denna har man ännu

Ang. beskattningen av familjestiftelser.

inte gjort dessa allmänna avdrag, till vilka avdragen för periodiskt understöd höra. Därför skulle man ha att jämföra en tiondedel av förmögenheten med hela den sammanräknade nettotinkomsten. Därvid skulle givetvis spärren inte komma att träda i funktion. Alltså visar inte heller detta herr Velanders exempel att man skulle kunna få någon vettig användning för förmögenhetsskattespärren när det gäller familjestiftelserna.

Jag tror därför, att utskottet har varit ute på riktiga vägar då det har sagt att dessa motioner absolut inte kunna föranleda till den åtgärd som motionärerna ha avsett. De skattespärrar som tillämpas på fysiska personer kunna inte tillämpas på familjestiftelser.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan om avslag på motionerna.

Herr VELANDER: Herr talman! Den ärade talaren på Göteborgsbänken gav mig, såvitt jag kan förstå, rätt i mitt allmänna resonemang, och vad han därutöver anförde kan inte leda till något annat än att man vid utformandet av eventuella bestämmelser på detta område har att följa grundtanken i det av mig återopade stadgandet i 7 § e) förordningen om statlig förmögenhetsskatt, nämligen att den, som får till sig utdelad någon del av avkastningen av en stiftelses tillgångar, också har att i proportion därtill i alla hänseenden svara för förmögenhetsbeskattningen. Vad beträffar de »inadvertenser» i övrigt, som den ärade talaren berörde, gäller det blott att genom mycket enkla regler anpassa beskattningens begränsning till vad som med spärreglerna avsetts.

Jag utgår emellertid ifrån att vad som, åtminstone på vissa håll inom utskottsmajoriteten, har varit avgörande för dess negativa inställning är att man har trott, att de s. k. familjestiftelserna på grund av sin natur eller sina syften äro sådana institutioner som helst inte borde få existera. På den punkten vill jag säga, att den dominerande tankegången bakom stiftandet av juridiska personer

av detta slag ofta är, att man på ett ändamålsenligt sätt vill sammanhålla ett av stiftaren upparbetat företag. Detta är nu, från mina utgångspunkter sett, en mycket lovvärd handling. Ett annat motiv för stiftandet kan ha varit, att stiftaren har velat så långt möjligt skapa garantier för att personer, som ha stått honom nära under hans livstid, skola beredas möjligheter till utkomst och uppehälle i fortsättningen.

Jag skall tillåta mig anföra ett exempel, som belyser det nuvarande beskattningssläget för familjestiftelserna. Det gäller ett fall som har bragts till min kännedom vid sidan av utskottsbehandlingen. Fallet är inte på något sätt enastående, men konsekvenserna av det gällande beskattningssystemet i fråga om familjestiftelserna framtråda på ett ganska drastiskt sätt.

En person har upparbetat ett visst företag och slutligen satt detta på aktier. Sedermera har han förordnat, att aktierna skola förvaltas av en stiftelse till främjande av hans hustrus och andra närstående intressen. Aktiekapitalet är, kunna vi säga, nominellt 500 000 kronor. Stiftelsen har kassamedlet till ett belopp av 10 000 kronor. Bolagets rörelse har under de senaste åren medgivit en utdelning av fem procent på det nominella aktiekapitalet, alltså 25 000 kronor. Det är den högsta utdelning, som enligt nu gällande bestämmelser får förekomma. Aktiekapitalet har emellertid av beskattningsmyndigheterna uppskattats till ett värde av 900 000 kronor, och stiftelsens förmögenhet blir därmed 910 000 kronor, d. v. s. aktievärdet plus kassamedlens belopp. Förmögenhetsskatten blir då 14 000 kronor, den kommunala inkomsts-katten — efter en utdebitering till primärkommun och landsting av 10 kronor — 2 500 kronor och den statliga inkomsts-katten 6 670 kronor. Skatternas sammanlagda belopp blir således 23 170 kronor. De som skulle ha rätt till eller del av avkastningen från denna stiftelses betydande förmögenhet få alltså disponera över 1 830 kronor, för den händelse detta belopp inte behövt tagas i anspråk till administrationskostnader.

Ang. beskattningen av familjestiftelser.

Dessa 1 830 kronor svara mot cirka sju procent av stiftelsens hela avkastning, under det att i runt tal 93 procent åtgå till skatt hos denna. Jag tycker nog, att det skall fordras ett visst mod även hos en i högsta grad fiskaliskt inställd person för att han skall kunna intaga den ståndpunkten, att han över huvud taget inte vill vara med om någon som helst ändring av beskattningsreglerna på detta område.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Jag tycker att herr Velanders sista beskyllning var litet märkvärdig, eftersom jag under min verksamhet i olika kommittéer har medverkat till förslag om åtskilliga ändringar i vår skattelagstiftning, till och med i kommittéer där herr Velander själv också har varit närvarande. Jag tycker att herr Velander skulle undvika att generalisera som han här har gjort.

Med anledning av herr Velanders yttrande vill jag också säga att jag och utskottet i övrigt ingalunda betrakta familjestiftelserna som några »mystiska» företeelser. De kunna ha sitt berättigande i många fall. Men beskattningen bör inte vara lägre för att den skattepliktiga förmögenheten förvaltas av en familjestiftelse än den skulle vara om de personer, som erhålla avkastningen av stiftelsen, skulle ha disponerat kapitalet själva. En sådan olikhet skulle emellertid säkerligen i åtskilliga fall göra sig gällande om man följde motionärernas linje.

Herr VELANDER: Herr talman! Jag förstår inte, varför herr Sjö Dahl skall finna det så angeläget att betona, att han under den långa tid, som han har sysslat med skattefrågor, någon gång också har varit med om reformer. Det har ju inte varit min mening att påstå, att herr Sjö Dahl inte i något sammanhang skulle ha varit med om att åstadkomma regler för fysiska och juridiska personers skattskyldighet, som haft till syfte att så att säga renodla skatteför-

mågan. Jag menade blott, såsom jag uttryckte det, att man måste vara utomordentligt starkt fiskaliskt inställd, om man, såsom i detta fall har skett, inte ens vill vara med om att i ett utskotts-betänkande skriva ut att de frågor, som vi här diskutera, verkligen äro förtjänta av att övervägas exempelvis av den sittande skatteutredningen, inom vars kompetensområde de enligt de meddelade direktiven alldeles säkert ligga.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Jag vill bara erinra om något som herr Velander mycket väl känner till. När denna fråga var före inom bevillningsutskottet, var det statsskatteberedningens egna medlemmar som inom utskottets andra avdelning uttalade att de icke önskade denna fråga remitterad till sig.

Vidare skulle jag vilja säga till herr Velander, att jag har varit med om en av de mest genomgripande reformer på vårt skatteväsens område som någonsin har åstadkommits, nämligen den som beslutades vid 1947 års riksdag. Herr Velanders anförande i dag vittnar om att han ännu inte har övervunnit efterverkningarna av denna reform.

Herr VELANDER: Herr talman! Det sista konstaterandet från herr Sjö Dahls sida är alldeles riktigt. De menliga för att icke säga destruktiva verkningarna av 1947 års s. k. skattereform kvarstå och de komma att öka i styrka undan för undan.

Eftersom den ledande mannen inom, alltså ordföranden i den sittande skatteutredningen har yttrat inför utskottet, att den fråga, vi nu diskutera, nog skall tagas upp till övervägande inom utredningen, måste det vara ganska olämpligt att i ett utskotts-betänkande, som är ämnat att godkännas av riksdagen, fastslå, att en tillämpning av de nu gällande spärrbestämmelserna även beträffande familjestiftelser inte kan ifrågakomma. Det blir föga tacksamt för utredningen att, kanske omedelbart efter det riksdagen har fattat ett beslut i överens-

Anslag till rörelsekapital för domänverket m. m.

stämmelse med utskottsmajoritetens förslag, ge sig i kast med hithörande spörsmål.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Vad utskottet på denna punkt har skrivit är ett sakligt konstaterande och ingenting annat.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu föredragna betänkandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Velander*, att kammaren skulle bifalla de i ämnet väckta motionerna.

Därefter anförde herr TALMANNEN: Herr *Velanders* yrkande avser, att riksdagen skulle för sin del besluta ändring i två av Kungl. Maj:t och riksdagen antagna förordningar. För att sådan ändring skall komma till stånd erfordras, att ändringsförslaget är så utarbetat, att full klarhet råder om dess innebörd och angående den författningsändring, som åsyftas. Då de i motionerna framförda yrkandena icke uppfylla detta villkor, anser jag mig förhindrad att framställa proposition på bifall till herr *Velanders* yrkande om bifall till motionerna.

Herr *VELANDER* erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag vill, om det är möjligt, framställa ett alternativt yrkande. Eftersom det av diskussionen har framgått, att utskottsmajoriteten har förbisett innebörden i den av mig åberopade sjunde paragrafen i förordningen om statlig förmögenhetskatt, ber jag att få yrka återremiss till utskottet.

Herr talmannen yttrade, att när överläggningen i förevarande ärende redan förklarats slutad, proposition på bifall till herr *Velanders* nu gjorda yrkande icke kunde framställas.

På sedermera gjord proposition bifölls vad utskottet i det nu förevarande betänkandet hemställt.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 7 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften; och

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med ytterligare bestämmelser angående taxering för inkomst under vissa år av ersättning på grund av försäkring för förlust av fartyg, m. m.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 juni 1945 (nr 520) om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 2, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, såvitt propositionen avser jordbruksärenden.

Punkterna 1—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7.

Anslag till rörelsekapital för domänverket m. m.

Med biträdande av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte

1) till Rörelsekapital för domänverket å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50 anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kronor;

2) bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att, för att bereda domänverket rörelsekapital, tillhandahålla sagda

Anslag till rörelsekapital för domänverket m. m.

verk en rörlig kredit av ytterligare 30 000 000 kronor eller sålunda tillhoppa högst 50 000 000 kronor.

Herr FORSLUND: Herr talman! Jag ber om överseende för att jag tar till orda i ett ärende som har behandlats av jordbruksutskottet, men då jag finner att utskottet har med endast tre ord föreslagit bifall till den framställning som är gjord, tycker jag att jag bör kunna få säga några ord.

Kungl. Maj:t har hemställt dels om ett rörelsekapital för domänverket av 10 miljoner kronor å tilläggsstat II och dels om en rörlig kredit av ytterligare 30 miljoner kronor, som tillsammans med tidigare beviljade 20 miljoner kronor ge en total kredit av 50 miljoner kronor. Jag förvånar mig över att utskottet inte ger någon motivering för sin egen syn på denna sak, utan endast yttrar: »Utskottet biträder framställningen.» För en som är van vid att det får lov att skrivas långa motiveringar är det ganska överraskande att det kan gå så enkelt i det här fallet, men kanske det är så att det går lättare när det rör sig om miljoner. Här rör det sig om 40 miljoner kronor, och då kanske man kan begränsa sitt yttrande så som utskottet här har gjort.

Det är av den anledningen, som jag hyser förvånning över utskottets utlåtande, men jag är också förvånad över att framställningen från domänstyrelsen har kommit portionsvis. I skrivelse i september 1949 yrkade man 10 miljoner kronor till rörelsekapital och lika mycket såsom ökad rörlig kredit, men redan i december 1949 hemställde domänstyrelsen om att få ytterligare rörlig kredit med 20 miljoner kronor. Jag vill uttala min förvånning över att domänverket inte på längre sikt kan bedöma sitt penningbehov och att verket inte kan äska medlen på en gång och helst så, att anslagen kunna redovisas i den ordinarie budgeten.

Kungl. Maj:t har i ingressen till sin proposition verkligen påpekat olägenheten av att verken komma och skola ha anslag på tilläggsstat och vill också

ge en anvisning om att största möjliga försiktighet borde iakttagas i det avseendet. Jag måste säga, att det då ur riksdagens synpunkt skulle ha varit tillfredsställande, om utskottet i sin motivering åtminstone velat kraftigt understrika Kungl. Maj:ts uttalande om att anslagen såsom regel skola begäras och beviljas för budgetår. Det system, som vi för närvarande ha, är ganska olämpligt, och jag tycker att frågan inte behandlas med det allvar, som kan krävas med hänsyn till att det rör sig om så mycket pengar.

Jag vill inte låta tillfället gå förbi utan att påpeka ännu en sak. Domänstyrelsens anslagsäskanden sammanhånga med att man skall förse ett sidoordnat företag, nämligen Aktiebolaget Statens skogsindustrier, med rörelsekapital. Mot detta har jag ingenting annat att erinra än att jag tycker, att det vore rimligt att riksdagen i propositionen och även i utskottets utlåtande finge en redogörelse för hur stor del av de 30 miljonerna, som skall överlämnas till bolaget. Vi få här i riksdagen inte alls någon vetskap därom. När riksdagen inte genom sina revisorer har den insyn i bolagsverksamheten, som den har när det gäller ämbetsverken, skulle det sålunda endast vara i samband med beviljandet av anslag, som riksdagen skulle kunna få veta, hur stor del av de beviljade medlen som kommer att användas av domänverket och hur stor del som kommer det sidoordnade företaget till godo.

Jag förstär mycket väl, att ett företag som domänverket behöver mycket pengar för köp av skog och skogsmark, men jag anser likväl att finansieringen bör kunna ske utan att man äskar anslag på tilläggsstat.

Det är således detta, herr talman, som jag här har velat påpeka. Det är inte alls något klander i detta speciella fall, utan jag riktar mig mot systemet såsom sådant, vilket håller på att införas. Nu blir det över en skärm för insyn av medelsanvändningen, och denna skärm skulle jag vilja på något sätt få borttagen, så att det blir möjligt för riksdagen

Anslag till rörelsekapital för domänverket m. m.

gen själv och då helt naturligt framför allt genom de av riksdagen utsedda revisorerna att få överblick över statens hela verksamhet.

Jag har velat passa på att framföra dessa synpunkter för att det inte, när ärendet en gång kanske ånyo blir aktuellt, skall kunna sägas, att man förbisett att göra detta påpekande, då det borde ha gjorts.

Herr TJÄLLGREN: Herr talman! De anmärkningar, som herr Forslund gjorde mot den kungl. propositionen, finner jag ingen anledning att bemöta, men eftersom han också uttryckte sin ledsnad över att utskottet skrivit för litet och inte gjort någon utredning, ber jag att få säga några ord.

Herr Forslund vet nog lika bra som vi, vilka tillhöra jordbruksutskottet, att riksdagen har gått in för s. k. rationalisering av riksdagstrycket. Det ha både statsutskottet och jordbruksutskottet fått en erinran om, och det är detta, som utskottet har ställt sig till efterättelse, då det i detta fall har skrivit så litet. Jag kanske får läsa upp, hur denna anvisning lyder. Det heter där: »Som regel bör med kortast möjliga motivering anges utskottets ställningstagande till Kungl. Maj:ts förslag samt i ämnet väckta motioner. Då utskottet icke ifrågasätter ändring i propositionen eller i delar därav och ej heller motionsvis framställts yrkanden därom, torde utskottet i de flesta fall kunna begränsa sig till att utan särskild motivering konstatera, att propositionen i dess helhet eller i angivna delar icke föranlett någon erinran från utskottets sida». Det är just vad utskottet har gjort i detta fall.

Om jag sedan skulle yttra några ord angående herr Forslunds anförande i övrigt, vill jag säga, att mellanhanddet mellan domänstyrelsen och Aktiebolaget Statens skogsindustrier har jag ingen anledning att här gå närmare in på. Men när herr Forslund säger, att man inte vet någonting om resultatet av detta aktiebolags rörelse, är det väl i alla fall så, att bolaget för varje år lämnar en berättelse över sin verksamhet,

vilken är offentlig. Om herr Forslund hade läst den berättelsen, tror jag inte att han skulle ha framställt de anmärkningar, som han gjort. I propositionen, som legat till grund för utskottets utlåtande, finns vidare en motivering på inte mindre än tre sidor till stöd för framställningen om anslaget, och jag tror att om herr Forslund läst även den motiveringen, skulle han ha fått klarare inblick i detta ärende än han tycks ha. Jag vill för övrigt erinra om att både riksräkenskapsverket och fullmäktige i riksgäldskontoret ha tillstyrkt beviljande av anslaget. Därför ansågo vi inom utskottet, att det inte var anledning att vare sig remittera denna framställning — det brukar man för övrigt inte göra med kungl. propositioner — eller att eljest åvägbringa närmare utredning, innan vi fattade vårt beslut.

Det var i huvudsak, vad jag anser mig böra säga här. Vad herr Forslund i övrigt anförde närmast såsom kritik mot den kungl. propositionen och det som har legat till grund för dess framläggande har jag som sagt ingen anledning att besvara.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr FORSLUND: Det är så sant som det är sagt, att det rationaliseras, och det har enligt min mening rationaliserats alldeles på tok för mycket. Men att det rationaliserats så mycket, att utskottet skall anse sig bara behöva skriva tre ord, när det tillstyrker ett så stort penningbelopp som 40 miljoner kronor, hade jag aldrig tänkt mig.

När det gäller frågan om insynen i de statliga bolagens verksamhet, tala jag och herr Tjällgren skilda språk, änskönt vi båda tala svenska. Han fattade tydligen inte vad jag åsyftade med mitt inlägg. Jag anser att riksdagen skall erhålla redovisning för hur äskade medel skola användas, och att det är av desto större vikt att så sker i de fall, då medlen inte skola användas av ämbetsverken, där riksdagen enligt vår grundlag

Ang. förhållandet mellan allmänheten och statsägda företag m. m.

har insyn, utan av företag, som ha blivit komplement till ämbetsverken. Detta synes ordföranden i jordbruksutskottet inte ha kunnat fatta, och jag skall inte anstränga mig för att övertyga honom.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 8-11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunderna för avsättning till domänverkets förnyelsefond för återväxtkostnader m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. förhållandet mellan allmänheten och statsägda företag m. m.

Föredrogs ånyo första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om utredning av förhållandet mellan allmänheten och statsägda respektive statsunderstödda företag m. m.

I en inom första kammaren väckt, till dess allmänna beredningsutskott hänvisad motion, nr 109, hade herr *Sunne* m. fl. hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse uppdraga åt Kungl. Maj:t att föranstalta om en allsidig utredning av hur förhållandet mellan allmänhet och statsägda respektive statsunderstödda företag skulle kunna förbättras och i samband härmed hur allmänheten bättre än nu skulle kunna påverka sådana företags verksamhet och skötsel.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att motion nr 109 ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herr *Petrén*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr *PETRÉN*: Herr talman! Föreliggande motion berör de statliga verkens och företagens förhållande till allmänheten och den kundkrets, som de ha att betjäna. Motionärerna framföra den uppfattningen, att många gånger allmänhetens berättigade önskemål och krav förbises, och motionen utmynnar i ett yrkande om en utredning för att få till stånd en förbättring.

Utskottsmajoriteten avstyrker motionen under framhållande av att om det tidigare funnits anledning till kritik, torde verken numera vinnlägga sig om att stå i gott förhållande till allmänheten och eftersträva att undan för undan förbättra sin service.

Jag har i utskottet reserverat mig, då jag inte kan dela den uppfattning om tingens goda ordning, som direkt kan utläsas ur utskottets skrivning och enligt vilken allt av sig självt ordnar sig till det bästa. Min uppfattning är att förhållandena inte äro goda. Förbättringar böra eftersträvas och böra kunna uppnås, men det kräver ett ganska ingående studium av förhållandena. Det räcker nog inte med så enkla åtgärder som de, vilka antydats i utskottets yttrande. Det är nog inte tillräckligt att inrätta samarbetsorgan och ha trafikombud och pressombud o. d., såsom avses i fråga om statens trafikföretag. Inte heller tror jag att en besvärnsnämnd skulle ha den betydelse, som motionärerna vilja göra gällande. Det behövs en grundligare översyn av förhållandena.

En god service från de statliga verkens sida är av väsentlig betydelse för allmänheten och för vårt produktiva liv över huvud taget. Hur servicen utfaller är i hög grad beroende på hur effektivt arbetet bedrivs inom de statliga förvaltningsorganen och verken. Även om man liksom jag har den uppfattningen, att man bör se till, att den statliga verksamheten inte breder ut sig, så bör man dock vinnlägga sig om att få förhållandena så goda som möjligt inom befintlig verksamhet. När det klickar i olika avseenden, beror det enligt min mening inte på någon bristande vilja eller något godtycke hos befattningshavare på

Ang. förhållandet mellan allmänheten och statsägda företag m. m.

olika håll, utan det är fastmera att hänföra till organisationsformerna, som förhindra ett fullt effektivt arbete. Arbetsformerna möjliggöra inte en smidig anpassning till utvecklingen och ett tillfredsställande av allmänhetens önskemål.

Vår statliga drift är väl långt byråkratiserad. Tjänstemännen ha inte tillräckligt utrymme för handlande på eget ansvar. Jag tror att en decentralisering borde övervägas. Det är nog skäl att även i övrigt göra en översyn av organisationsformerna. När det brister i effektivitet, anser jag att det i en hel del fall kan hänföras till de bundna anställningsformer och den stela befodringsgång, som gälla för statliga befattningshavare och som inte ge utrymme för den rörlighet i fråga om arbetskraften, som behövs för att få rätt man på rätt plats. Mycket skulle vara att vinna av lärdomar från den fria sektorn i näringslivet och de former, som arbetslivet där har.

I motsats till utskottsmajoriteten vill jag hävda, att det finns mycket att göra för att förbättra arbetets effektivitet inom de olika områden, där vi ha statsdrift, och för att få till stånd en bättre service. I min verksamhet har jag på många håll kommit i kontakt med statlig verksamhet och stött på en tröghet och stelhet, som verkar besvärande för allmänheten och hämmande för produktionslivet. Jag vill inte trötta kammaren med exempel, men eftersom utskottet här pekar på — om jag förstått rätt — de föredömliga förhållandena inom trafikföretagen och vad som där göres, kan jag inte underlåta att något beröra godstrafiken inom SJ. Det är en allmän uppfattning bland de befraktare, som anlita SJ, att man icke handskas rationellt med godset på stationerna. Vid flertalet av våra stationer använder man inte vid lastning och lossning av godset de tekniska hjälpmedel, som på andra håll ha kommit till en vidsträckt användning och som borde komma till nytta även vid SJ.

Herr talman! Jag har velat anföra dessa synpunkter såsom bakgrund till min reservation. Såsom frågan nu ligger till

har jag inte något yrkande om bifall till motionen. Då frågan behandlades i utskottet var min tanke närmast att få den sammankopplad med motionen nr 276, som berör samma ämne, nämligen effektiviteten i statsförvaltningen.

Herr NÄSGÅRD: Herr talman! Det märks att herr Petrén inte är motionär i den här frågan, ty han har talat om motionen, som om den hade haft det innehåll, som den enligt hans mening borde ha, och han har inte alls talat om motionen sådan den föreligger. Han berörde frågan om decentralisering och talade till och med i slutet av sitt anförande om effektivisering inom statsförvaltningen, medan motionen helt enkelt går ut på att riksdagen måtte i skrift uppdraga åt Kungl. Maj:t — jag undrar för resten vad experterna säga om att riksdagen skulle kunna uppdraga någonting åt Kungl. Maj:t — att föranstalta om en allsidig utredning av hur förhållandet mellan allmänhet och statsägda respektive statsunderstödda företag skall kunna förbättras och i samband därmed hur allmänheten bättre än nu skall kunna påverka sådana företags verksamhet och skötsel.

Herr Petrén yttrade någonting om att utskottet har talat om kontaktorgan för de statliga verken, men att detta inte räcker. Jag vill då bara säga, att vi ha lämnat en exemplifiering av de nuvarande förhållandena men inte yttrat oss om framtiden på annat sätt än att vi ha sagt, att vi gärna vilja understryka angelägenheten av att förhållandet mellan allmänheten och de statsägda företagen så utvecklas, att minsta möjliga friktion uppstår.

Jag skulle vilja ställa en fråga till herr Petrén eller kanske till motionärerna, vad de ha haft för syfte med sin motion. De ha inte uppdragit några som helst linjer för den tilltänkta utredningen. De ha sagt i motionen, att vi inte ha funnit de rätta formerna för att allmänhetens önskemål i bästa möjliga utsträckning skola kunna vinna beaktande inom de statsdirigerade företagen. De ha vidare

Om förhindrande av tandsjukdomar hos skolbarn.

anmärkt på att klagomål från enskilda företag, organisationer och allmänheten rörande den service, de statliga affärsverken lämna, behandlas av verkens egna funktionärer, och motionärerna göra gällande, att institutionernas skötsel i regel beror på ämbetsmännens godtycke. Men motionärerna ha inte givit någon som helst anvisning på hur de vilja ha förhållandena ordnade. Är det möjligen så, att de vilja ha en central klagomur under Kungl. Maj:t — det blir väl i så fall ett nytt ämbetsverk — eller tänka sig motionärerna något nytt slag av företagsnämnder, där allmänheten skall bli representerad för att bevaka sina intressen?

Trots att reservanten inte framställt något yrkande, har jag velat anföra dessa synpunkter, och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om förhindrande av tandsjukdomar hos skolbarn.

Föredrogs ånyo första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion om vissa åtgärder för att förhindra tandsjukdomar hos skolbarn.

I en inom första kammaren väckt, till dess allmänna beredningsutskott hänvisad motion, nr 190, hade herr *Isaksson* m. fl. hemställt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte förelägga kungl. skolöverstyrelsen att vidtaga åtgärder i syfte att förhindra förtäring av sötsaker under skoltid.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anfört bland annat:

»Då skolmyndigheterna ha sin uppmärksamhet riktad på det av motionärerna berörda spørsmålet och utskottet förutsätter att den inledda propagandan mot det överdrivna sötsaksätandet icke kommer att avmattas, får utskottet hemställa, att motion nr 190 ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.»

Herr *ISAKSSON*: Herr talman! Utskottet har inte velat tillstyrka den motion, som ligger till grund för utskottets utlåtande. Motivet till motionen är den stora omfattning, som tandrötan har i vårt land. Det beräknas, att 95 procent av skolbarnen ha defekta tänder. År 1943 — jag medger att det är rätt lång tid sedan — företogs det en undersökning på de då nyinskrivna värnpliktiga, och det befanns, att endast tre på tusen hade friska tänder. Tandrötan är också i ständigt ökande, vilket bl. a. framgår av undersökningar vid tandvårdsbehandlingen av barnen vid Stockholms folkskolor. Enligt uppgifter, som jag har fått, har trots oförminskad avverkningskapacitet behandlingstiden per barn vid Stockholms folkskolor under åren 1942 — 1948 ökat med icke mindre än 50 procent. Läget är för övrigt sådant, att tandläkarkåren på inga villkor räcker till för att hjälpa alla dem som behöva få sina tänder omsedda. Köbildningen hos tandläkarna är ett alltför väl känt faktum för att jag här skall behöva orda därom.

Vad är då orsaken till att tandrötan har så stor spridning? På detta område pågår forskningen, och man har inte ännu kommit till fullt klara resultat, men i ett avseende tycks tandläkarnas samlade erfarenhet i alla länder vara densamma, nämligen att det konsumeras alldeles för mycket sötsaker o. d., som i dagligt tal kallas snask.

I vårt land konsumeras sötsaker för cirka 325 miljoner kronor per år, vilket blir inemot 50 kronor per individ och år. Den största delen av denna konsumtion kommer med all säkerhet på barn och ungdom, inte minst sådana som äro i skol- och uppväxtåldern. Denna konsumtion måste enligt mitt förmenande hämma förtäringen av bättre och nyttigare föda.

Utskottet är också för sin del ense med motionärerna om att skolbarnens förtäring av sötsaker nu tagit en oroväckande omfattning. Jag anser att när det gäller tandsjukdomarna liksom på många andra områden måste man försöka åstadkomma förebyggande åtgär-

Om förhindrande av tandsjukdomar hos skolbarn.

der, och då ligger det nära till hands att försöka stävja konsumtionen av söt-saker.

Emellertid anser utskottet, att skolöverstyrelsen inte har befogenhet att utfärda ett förbud mot förtäring av söt-saker under skoltid, utan gör gällande att det i stället ankommer på de lokala skolstyrelserna. Jag vill för min del inte direkt bestrida detta — det kanske kan vara på det sätt som utskottet anser — men det utesluter inte, att det kunde ha varit nyttigt med en rekommendation i sådant syfte från skolöverstyrelsen till skolstyrelserna.

Det har emellertid framgått, att frågan på olika håll följes med uppmärksamhet och att forskning bedrivs, vilket ju är glädjande. Något måste nämligen enligt mitt förmenande göras för att om möjligt få vårt folk att antaga sundare konsumtionsvanor.

Jag har, herr talman, inte något yrkande.

Herr NÄSGÅRD: Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 7 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften; och

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med ytterligare bestämmelser angående taxering för inkomst under vissa år av ersättning på grund av försäkring för förlust av fartyg, m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 45, att utskottets hemställan i betänkande nr 11 samt, i fråga om förslaget nr 46, att utskottets hemställan i betänkande nr 12 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes och bordlades en av herr *De Geer* under sammanträdet till herr talmannen avlämnad motion, nr 367, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av viss tidigare tyskägd gruvegendom m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.05 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.